

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
кафедра англійської філології та перекладу
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови
Кам'янець-Подільський національний університет імені
Івана Огієнка
кафедра англійської мови
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
кафедра германської філології та методики викладання
іноземних мов**

**СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ
ЛІНГВІСТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПРОБЛЕМИ
ПЕРЕКЛАДУ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПАМ'ЯТІ ДОКТОРА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА Д. І. КВЕСЕЛЕВИЧА (1935-2003)**

9 травня 2025 р.

Житомир – 2025

**Сучасний стан і перспективи лінгвістичних
досліджень та проблеми перекладу**

УДК: 811.11+821.111+81'25+81'44
С 91

*Рекомендовано до друку
Вченою радою
Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(Протокол № 11 від 30 травня 2025 р.)*

Рецензенти:

Людмила Могельницька, кандидат філологічних наук, доцент, в. о. декана факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя Державного університету «Житомирська Політехніка».

Едуард Маліновський, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова.

Лариса Соловйова, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Поліського національного університету.

Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу : Збірник наукових праць / За заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, А. П. Очковської. Житомир, 2025. 156 с.

Збірник наукових праць містить результати досліджень науковців з актуальних проблем сучасної лінгвістики та перекладознавства.

Видання розраховане на науковців, аспірантів та студентів старших курсів факультетів та інститутів іноземних мов.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК: 11.11+821.111+81'25+81'44
©Колектив авторів, 2025
©Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

СПІВГОЛОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Жуковська В. В. – доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Полховська М. В. – директор Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, кандидат філологічних наук, доцент.

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

1. Потапенко С. І. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови Київського національного лінгвістичного університету.

2. Славова Л. Л. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

3. Борисенко Н. Д. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка.

4. Кришталюк Г. А. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

5. Талавіра Н. М. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

6. Очковська А. П. – секретар оргкомітету, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка.

7. Капранчук О. І. – лаборант кафедри англійської філології та перекладу.

ЗМІСТ

Андрійчук Д. І. Специфіка перекладу військової термінології в англо-українському медійному дискурсі	7
Анісімова А. І., Баннік В. О. Verbalization of the concept <i>water</i> in the English phraseological worldview	9
Бернацька С. М., Богомаз А. Б. Мислетворчий аспект мовленнєвої діяльності студента в процесі комунікації	12
Беседовська О. Ю. Проблематика відтворення ідіостилю в перекладі фентезійних творів (на матеріалі романів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера)	16
Білецька І. О. Британське прізвище як засіб ідентифікації людини	18
Бойчук Т. І. Труднощі перекладу в синтаксичному та культурному вимірах	20
Болгова К. О. «Пробудження» Кейт Шопен: заборонена класика та прорив у феміністичній літературі	23
Бондаренко Я. О. Сучасні англійські ділові терміни: семантика і переклад	27
Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Форенізація у перекладі реалій художньої прози	30
Вискушенко С. А., Бернацька О. М. Фундаментальні прийоми перекладу термінів	32
Вискушенко С. А., Гарбар Д. О. Специфіка англо-українського кіноперекладу: лінгвістичні та культурологічні аспекти	35
Громко Т. В. Українська корпусна лінгвістика у глобальному діалозі: презентація концепції лінгварію на міжнародному спікен-клабі	37
Дойчик О. Я., Кіселюк М. І. Вербалізація гумору в англomовному мультфільмі «Shrek»	41
Долинський Є. В. Функціональні особливості англійських прикордонних термінів	44
Дячук Н. В., Рибчинська Д. В. Cultural nuances in visual storytelling	48
Єршов В. О., Горбач І. А. Специфіка відтворення англomовних фільмонімів українською мовою	50
Звягіна Г. О. Стилистичні особливості нарису «Зійшов з розуму» (антивоєнний цикл)	54
Кобзей Н. В., Собко С. В. Особливості перекладу термінів у текстах військового дискурсу	56
Кучер А. Р. Особливості відтворення лексики в українському перекладі серіалу <i>Breaking Bad</i>	59

Леднік С. В. Загальні особливості перекладу казок	62
Лесів Д. І. Стратегії і тактики відтворення комічного ефекту в американському ситкомі «Friends»	64
Маковійчук Л. І. Тактики перекладу ідіом українською мовою (на матеріалі мультфільму <i>The Bad Guys</i>)	67
Матвійчук К. Ю. Політичний дискурс у міжкультурному вимірі та стратегії його перекладу	71
Мацієвська О. В. Проблематика відтворення жанрових і мовних особливостей англomовної детективної прози в українському перекладі	74
Миронюк Т. М. Роль візуальної метафори у сучасній комунікації	76
Насакіна С. В. Ідіоми з компонентом кольору в англійській та німецькій мовах	78
Нідзельська Ю. М., Абрамович С. Ю. Загальні особливості перекладу детективних творів	81
Нідзельська Ю. М., Антонюк А. С. До питання про базові характеристики політичних промов у рамках сучасної лінгвістичної науки	83
Нідзельська Ю. М., Іщенко К. С. Загальні характеристики процесу перекладу аудіовізуальних творів	86
Нідзельська Ю. М., Пахомова А. М. Лексико-граматичні особливості перекладу реалій роману Агати Крісті «Забуте вбивство»	88
Нідзельська Ю. М., Феттер М. Р. Особливості перекладу англomовних назв мультфільмів українською мовою	90
Нідзельська Ю. М., Шарварчук А. В. Загальні властивості жанру детективу в сучасній лінгвістичній науці	92
Озьмінська Д. І. Enhancing vocabulary acquisition through cognitive strategies in the ESP classroom	94
Олексенко С. О. Особливості ідіостилю та ідіолекту п'єс Семюела Беккета	96
Очковська А. П. Особливості перекладу реалій роману Ребекки Яррос «Четверте крило» українською мовою	99
Очковська А. П., Арцименя М. О. Специфіка відтворення жанрово-стилістичних особливостей англійських авторських казок у художньому перекладі українською мовою	101
Палейчук Ю. О. Англomовна спортивна лексика: перекладознавчий аспект	104
Позняк Н. В. Тема незалежності й прав жінок у романі Джейн Остін «Гордість і упередження»	106

Поліщук Л. П., Колеснікова В. А. Передача гумору, іронії та емоційної забарвленості в перекладі	109
Поліщук Л. П., Пушкар Т. М. Особливості перекладу лексичних засобів виразності та фразеологічних одиниць у науково-популярних текстах	111
Полховська М. В. Специфіка відтворення звертань українською мовою в романі Агати Крісті «Вбивство у Східному експресі»	114
Полховська М. В., Гендега Л. О. Сленг у цифровій комунікації: мовні інновації та функціональні трансформації	118
Рідель Т. М. Cutting-edge issues in translation studies	120
Савина А. Ю. Специфіка перекладу назви мінісеріалу “The Queen’s Gambit” українською мовою	123
Синюк М. О. Медична термінологія як лінгвістична категорія: поняття «медичний термін»	125
Смольницька О. О. Явище неперекладностей у вікторіанській літературі та компаративний аналіз (на матеріалі власного українського перекладу роману Джейн Остін «Менсфілд-парк»): перекладацькі трансформації	128
Стрельцов Д. С. Реалії шпигунських романів Ієна Флемінга: типологічний аспект	133
Стрельченко Д. М. Особливості передачі жанрової специфіки англomовної молодіжної антиутопії в українському перекладі	137
Турчак О. М. Метафора як стильова та когнітивна домінанта прози Григора Тютюнника	141
Цибульська Т. С. Специфіка відтворення авторського стилю А. Конан Дойла в українському перекладі	143
Черниш Є. В. Специфіка відтворення інфінітивних конструкцій в українському перекладі роману Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер і в’язень Азкабану»	145
Шахновська І. І., Бик А. Ю. Комунікативна стратегія підтримки адресата в політичному дискурсі: перекладацький аспект	147
Шугаєв А. В., Вербило Б. Ю. Переклад англійських медичних та фармацевтичних термінів українською мовою	150
Шуляк І. М. Language Impoverishment in AI-Translated Literary Texts	153

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

З початком збройного нападу російських окупантів на Україну активізація діяльності щодо лінгвістичного забезпечення військового перекладу є надзвичайно актуальною. Якісний переклад військової термінології набуває особливої ваги та значимості з огляду на ряд проблем: міжкультурної комунікації, недостатню іншомовну компетентність військових, постійне еволюціонування військових термінів, відсутність еквівалентних термінів у цільовій мові, використання скорочень, та неоднозначне тлумачення деяких термінів, проникнення соціолекту, зокрема жаргонізмів у військову лексику та ін. Проблеми адекватності і точності перекладу військової термінології та соціолекту розглядали М. Г. Біланом, І. О. Литовченко, Ю. А. Зацним, Л. М. Пашинською та іншими [2; 3; 5] вченими. Сьогодні особлива роль належить мас-медіа, зокрема онлайн-новинам у передачі військової інформації. Саме тому адекватний переклад військової термінології виокремлюється в умовах зростаючої важливості військової співпраці та міжнародної взаємодії [6: 146].

Військова термінологія відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної комунікації між представниками збройних сил, державними інституціями та міжнародними структурами. Точний та адекватний переклад військової термінології в онлайн-ЗМІ є критично важливим джерелом достовірної інформації, необхідним для правильного тлумачення подій та формування обґрунтованих оцінок ситуації [7: 216]. Специфіка перекладу військової термінології зумовлена високим ступенем термінонасиченості, наявністю вузькоспеціалізованих понять, що функціонують у межах воєнного дискурсу. Неточне відтворення таких термінів здатне спричинити спотворення інформаційного змісту повідомлення, що, у свою чергу, може мати суттєві наслідки для сприйняття й інтерпретації реальних подій [8: 59].

Ядром військової лексики є терміни – слова або словосполучення, що виражають спеціальне поняття військової науки та техніки та мають визначення, що розкриває саме ті ознаки поняття, що відповідають цій галузі. Військова термінологія відзначається специфічною комунікативно-функціональною спрямованістю і є поєднанням двох функціональних стилів – офіційного і комунікативного, що включає сленгові елементи, культурний, історичний, територіальний, національні компоненти. Військова термінологія, з погляду лінгвокраїнознавства може створювати складний лінгвокультурний бар'єр для перекладача саме через специфічні та невідворотні проникнення соціолекту та еволюціонування термінів і понять [8: 59].

Військова термінологія характеризується низкою загальнолінгвістичних

рис, серед яких: відповідність терміна актуальним науковим уявленням (адекватність), однозначність у межах відповідної терміносистеми, високий рівень точності та лаконічності, логічна впорядкованість семантичної структури, наявність чітко сформульованої дефініції, відсутність емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, контекстуальна незалежність і системна організація. Для військової терміносистеми є характерними зміни, що пов'язані із проникненням і взаємодією військового соціолекту, що, в свою чергу, відбиває міжкультурні контакти військових, є експресивними та емоційно забарвленими жаргонізмами чи стилістичними синонімами. У процесі перекладу англійської військової термінології та соціолектної лексики українською мовою переважно застосовуються традиційні перекладацькі методи, серед яких: транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад (експлікація), пряме запозичення, а також наближене передавання значення [1: 17]. Переклад – складний поліфункціональний, міжмовний, міжкультурний феномен, оцінюваний вченими як сприйняття, інтерпретація, переосмислення зразка інонаціональної літератури. Абревіації та скорочення, характерні для військової термінології, відтворюються різноманітними способами та прийомами.

Відтворення абревіатури здійснюється способом розшифрування та надання терміну українського відповідника та експлікації. Для перекладача вирішальним є вибір способу перекладу. Вибір способу перекладу зумовлюється як лінгвістичними, так й екстралінгвальними чинниками, основою яких є поширеність і особливості вживаності певного терміну в українському контексті. У загальному випадку новітні поняття можуть мати декілька синонімічних перекладацьких відповідників [1: 17-18]. Передача військових соціолексизмів потребує експлікації нових понять, які не мають усталеної репрезентації в українській військовій культурі. До найбільш поширених способів перекладу військової термінології належать транслітерація, транскрипція, калькування, описовий переклад (експлікація), пряме запозичення, приблизне перекодування та використання функціонального аналога. Дослідники І. О. Литовченко, Ю. А. Зацний стверджують, що військова термінологія значною мірою поєднана з соціолексом (арго, жаргон, вульгаризми тощо). Виступаючи у функції засобу відтворення і передачі лексичних та змістовних значень окремих одиниць мови, переклад завжди переносить у мову перекладу всі особливості й змістовні одиниці мови оригіналу.

Під час перекладу військових термінів з англійської мови українською важливо враховувати труднощі, спричинені розбіжністю граматик мов, можливою багатозначністю терміну, неоднорідністю сучасних спеціальних терміносистем, а також труднощі, пов'язані з розвиненою системою абревіації й скорочення термінів. Функціональний ресурс мови уможливорює її використання не лише як систему комунікації, але і як засіб задоволення потреби мовця у вирішенні нагальних питань та можливості діяти у багатомовному середовищі [4: 158].

Сьогодні ми спостерігаємо процес залучення вузькоспеціалізованих військових термінів в медіа-мовлення, що зумовлено потребою часу – висвітлення всіх важливих подій російсько-української війни, найостанніших змін в громадській думці світу.

Широке використання військових термінів у мові ЗМІ ставить своєю метою відтворювати реальності російсько-української війни, зумовлює урізноманітнення інформації, жваво передає її нестандартність, саме тому набуває ваги та актуальності адекватність перекладу військової термінології та соціолекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білан М. Г. Лексико-семантичні проблеми військового перекладу. Київ : Логос, 2010. 244 с.
2. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад : навч. пос. для студ. філолог. Напрямку підготовки. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
3. Бойко Ю. П. , Долинський Є. В. Особливості перекладу англійської військової термінології. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2020. №20. С.17-21
4. Вигівський В. Л. Евфемізація прямого найменування як засіб реалізації мовленнєвого впливу (на матеріалі англійської військової лексики). Вісник ЖДУ ім. І. Франка. 2012. № 64. С. 158-161. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 239 с.
5. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку 21 століття. Вінниця : Нова книга, 2008. 359 с.
6. Карпінський Ю. В. Продуктивні способи термінотворення у сфері телекомунікації (на м-лі англ. мови). Вісник ЖДУ ім. І. Франка. Вип. 33. С. 146-148. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 238 с.
7. Матківська Н. А. Міжкультурні аспекти перекладу. Вісник ЖДУ ім. І. Франка. 2013. №2(68). С. 216-219. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 240 с.
8. Стародубцева А. О., Талавіра Н. М. Специфіка перекладу військових термінів в англійській онлайн-новинах під час війни в Україні. Молодий учений. 2023. №7(119). С. 59-62.

**A. I. Anisimova, V. O. Bannik
Oles Honchar Dnipro National University**

VERBALIZATION OF THE CONCEPT WATER IN THE ENGLISH PHRASEOLOGICAL WORLDVIEW

Concepts are mental constructs that reflect a person's knowledge, experience, and perception of a particular object or phenomenon. They are elements of thinking that combine different meanings and associations associated with a specific concept. Concepts form a conceptual system of consciousness that helps a person navigate

and interact with the environment [4: 27].

Different approaches to understanding concepts have given rise to several discussions about the verbalization of concepts: some researchers argue that concepts are inherently extra-linguistic. Other scholars believe that concepts can be fully verbalized, emphasizing that the process of verbalization involves the transformation of specific content and ideas into a linguistic form of natural language [7: 37].

Scholars within the field of cognitive linguistics have shown considerable interest in concepts; notable among them are M. Polyuzhyn [6: 214], I. Zhyvitska [5: 20], and O. Selivanova [8: 273]. These academics highlight the significance of concepts as cornerstones of this linguistic framework, underscoring their crucial function in mediating the connections between language, cultural frameworks, and human cognitive processes.

To identify the means of verbalization of the concept WATER, 134 phraseological units that form the basis of the English-language phraseological worldview were analyzed by the method of continuous sampling from the phraseological dictionaries: Free Dictionary by Farlex [3], The Oxford Dictionary of Idioms [2], and ESL Vault [1]. As a result, the means of verbalization of the concept of WATER were divided into lexical-semantic, syntactic, stylistic, cognitive, and socio-cultural means of verbalization.

Lexico-semantic means reflect abstract concepts through their association with water and its physical characteristics. Many phraseological units use metaphors to express emotional states, situations, and characteristics, for instance: *to make waves* (to cause trouble or draw attention), *to be in hot water* (to find oneself in an unpleasant situation), and other examples. The symbolism of water is used to describe life situations. For example, water as a symbol of the source of life – *keep your head above water* (to stay afloat in trying circumstances) and *through fire and water* (to endure extreme hardships) are other instances. Expressions *spend money like water* and *cry me a river* use hyperbole to emphasize how easily someone can use resources like water. Comparative constructions are often used to describe the characteristics of people, events, or situations: *like a fish out of water* – compares a person to a fish that cannot function normally out of water, emphasizing how uncomfortable and uncomfortable a person can feel in new or unfavorable situations, and *as weak as water* – about a very physically weak individual.

Syntactic means of verbalization show that the syntactic structure of phraseological units, the component of which is *WATER*, varies depending on the functional purpose of the statement. Such means include: 1) phraseological units, the main component of which is a verb (*test the waters, take on water, and others*); 2) phraseological units that contain a noun (*a backwater, watering hole, and other examples*); 3) phraseological units that contain an adjective (*dead in the water, of the first water, in deep water*).

As for the stylistic means of verbalizing concepts, the concept WATER is used in phrases with humorous or softened meanings conveyed through irony and euphemisms. For example, the phrase *make water* uses a euphemism for urination,

firewater - an ironic moniker for powerful alcohol, and *bubble water* – an informal designation for champagne), among other examples.

Cognitive means of verbalization allow us to consider the verbalization of the concept of *WATER* with the help of conceptual metaphors. These metaphors help to build phrases around the basic understanding of water as a source of life, change, and emotion (*keep your head above water*, *plenty of water runs under bridges*, etc).

The word units that make up the concept of *WATER* are formed under the influence of people's cultural and historical experience, which creates the socio-cultural aspects of the concept's verbalization. The concept of *WATER* is deeply connected with the traditions and beliefs of people. For example, in the English-speaking culture, the phrase *blood is thicker than water* emphasizes the importance of family relationships between people, *to fish in troubled waters* – derives from ancient fishing methods and meaning to benefit from chaos, and *walk on water* – pertains to the Bible account of Jesus Christ.

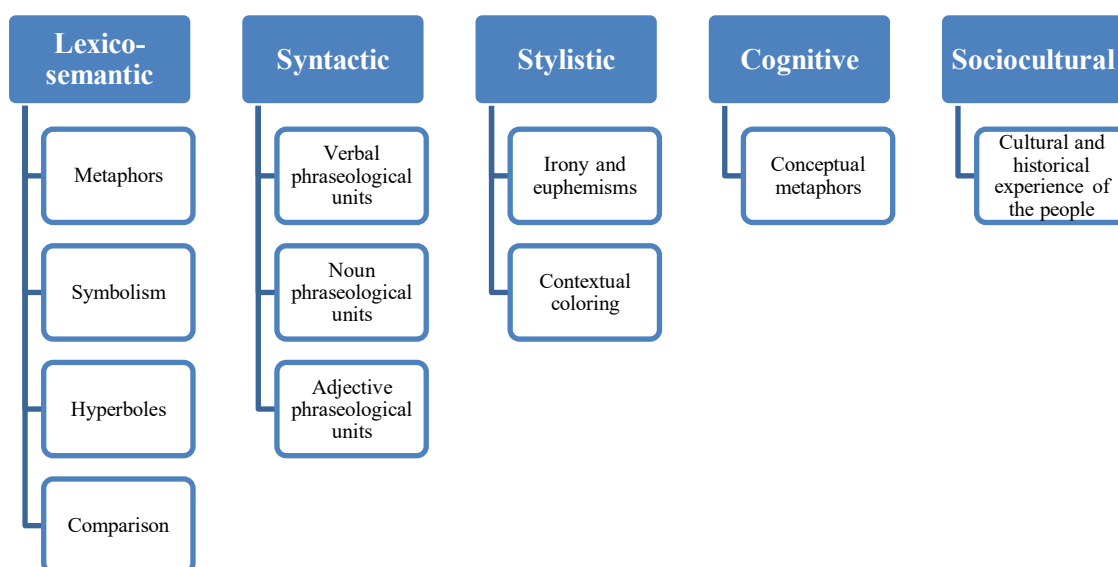

Fig. 1 Means of verbalizing the concept of *WATER*

In summary, the analysis indicates that the *WATER* concept is a multidimensional reality expressed through phraseological elements that represent the cognitive, socio-cultural, and semantic characteristics of the English-speaking worldview. It is crucial to note that, among the primary ways of verbalizing the concept *WATER*, lexico-semantic means are the greatest group, since they are represented by the most phraseological components. This can be explained by the fact that the concept of *WATER* is multivalent and has direct links with both physical and abstract concepts, resulting in a broad semantic foundation. The uniqueness of this concept is that the concept of *WATER* is a universal metaphor that pervades all aspects of human existence, from daily living to moral, social, and philosophical thought. This permits the concept of *WATER* to take on numerous functional functions depending on the situation, giving it great flexibility and ambiguity in language and culture. Further study will look at other societal factors as well as a more in-depth analysis of the concept's semantics.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. ESL Vault. 48 Marvelous expressions about water. URL: <https://eslvault.com/expressions-about-water/> (дата звернення: 25.01.2025).
2. Judith S. The Oxford Dictionary of Idioms. Oxford: OXFORD UNIVERSITY PRESS. 352 с. URL: <http://ngoangu.vimaru.edu.vn/wp-content/uploads/documents/Oxford-Dictionary-of-Idioms-1.pdf> (дата звернення: 24.01.2025)
3. The Free Dictionary by Farlex. Water. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/water> (дата звернення: 25.01.2025)
4. Голобородько К. Ю. Лінгвістичний статус концепту. Наукові записки, 2002. 27–30 с.
5. Живіцька І. А. Мовна картина світу як відображення реальності. Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. 2010. С. 20–27.
6. Полужин М. М. Поняття, концепт та його структура. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. Т. 4. С. 212–222.
7. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
8. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). Черкаси : Брама, 2004. 273–276 с.

С. М. Бернацька, А. Б. Богомаз
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МИСЛЕТВОРЧИЙ АСПЕКТ МОВЛЕННЯ СВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ КОМУНІКАЦІЇ

Комунікація є невід'ємною частиною життя усього людства, завдяки якій ми маємо змогу передавати інформацію, отримувати її, збагачуватися новими знаннями та покращувати вже отримані навички в минулому. «Маємо розуміти, що комунікація – це не лише обмін інформацією, а й невід'ємна частина управлінського процесу та інструмент формування довіри суспільства» [4: 8]. Окрім того, комунікація – це багатогранне поняття, часто воно виходить за межі звичайної передачі інформації. Комунікація наразі є фундаментом для управління та отримання довіри від суспільства. Без довіри комунікація не буде ефективною. Особливо важливою є комунікація в житті студента, а саме в контексті вищої освіти. Усне та письмове мовлення має великий вплив на навчання студентів та їх опанування в соціумі. Комунікативні навички варто покращувати з дитинства, звертаючи увагу на всі мовленнєві аспекти. Комунікація збагачує знання, розвиває критичне та логічне мислення та є провідником у світ. «Критичне мислення тісно пов'язано з інформаційною

грамотністю, риторикою, креативністю. В цьому ракурсі можна уточнити мету критичного мислення: виховання автономних, індивідуальних осіб, здатних мислити систематично і незалежно» [6: 111]. Ця думка підкреслює важливість критичного мислення, оскільки воно є основою для формування індивідуальності. Мовлення в обов'язковому порядку має бути чистим, логічно структурованим та літературним. Для того, щоб комунікація була ефективною, варто дотримуватися деяких критеріїв. А саме: необхідно ретельно продумувати план промови, оскільки він є важливим для публічних виступів чи під час міжособистісного спілкування. Також треба завчасно підготувати важливу інформацію, яку доповідач має на меті донести до слухачів чи читачів. Окрім цього, варто мати антикризовий, тобто додатковий план, на випадок виникнення непорозумінь, труднощів чи конфліктів. Чітко сформульована думка буде серйозно сприйматися в колі ерудованих людей та мати позитивний вплив на сприйняття інформації. Людина з чіткою дикцією та розумними твердженнями завжди викликає повагу та здатна привернути увагу до своєї позиції, переконати інших чи надихнути. Культура мовлення є прямою ознакою компетентного фахівця; навіть якщо він поширює насправді важливу та інформативну думку з порушенням граматичних чи лексичних правил.

На сьогодні комунікативний підхід у навчанні набуває все більше значення. Найчастіше саме такий підхід використовується під час вивчення іноземних мов так, як він є особливо ефективним для студентів, які тільки почали вивчати нову мову. «Комунікативний підхід займає перше місце в рейтингу популярності методів вивчення англійської мови, адже він спрямований на практику спілкування. Ця методика активно використовується в Європі та США» [5: 155-158]. Адже вивчення мови – це не тільки про засвоєння граматичних правил, чи запам'ятовування великої кількості нових слів. Вивчення мови – це досить довгий та глибокий процес, він є унікальним для кожного та відкриває нові можливості, знання і захоплення. Викладачі мають надихати студентів, ознайомлювати з культурою та мистецтвом країни, мову якої вони вивчають. Викладач – це особистість, що проходить весь шлях разом зі своїм студентом, переживає разом усі злети та падіння. Тож комунікативний підхід є важливим аспектом та має безліч переваг, про які варто знати й обов'язково застосовувати для ефективного вивчення іноземної мови. Освітянин наголошує на використанні мови в реальних життєвих ситуаціях, занурюючи студента в культуру та історію іншої країни. Комунікативний підхід базується на повному використанні мови під час занять, пояснень та розмов, підтримуючи баланс між цікавим та важливим. Він допомагає студентам позбутися страху та мовленнєвого бар'єра, дозволяє відкривати нові горизонти під час спілкування та покращує швидкість мовлення. Суть даного підходу в тому, що правила, слова і вирази не вивчаються через спеціальні вправи, а засвоюються в процесі комунікативної діяльності. Тут одночасно розвивається швидкість мовлення і відпрацьовуються мовленнєві зразки і структури. Комунікативний метод потрібен для того, щоб позбутися страху перед живим спілкуванням. Саме

комунікативний підхід дозволяє говорити більш вільно, виражаючи свої думки та спілкуючись іноземними мовами в різних країнах світу. Він базується на використанні практичних знань та постійному повторенні вивченого матеріалу, що є вагомою перевагою для кращого засвоєння інформації. Такий підхід формує в студентів впевненість у собі та збагачує знаннями, оскільки відбувається постійний обмін думками та новими ідеями.

Мислення та мовлення чітко пов'язані між собою, оскільки мовлення віддзеркалює міркування індивідуальності. Вони відіграють велику роль у формуванні комунікативних навичок особистості. Ці два поняття не тільки тісно взаємодіють між собою, але й мають вплив один на одного, тож вивчення та вдосконалення усіх аспектів є дуже важливим, особливо для здобувачів вищої освіти. Студенти завжди були високоерудованими, а вища освіта є показником високого інтелекту людини та демонструє вміння застосовувати отримані знання на практиці. Для студентів обов'язковим є чітке мовлення, оскільки саме воно виступає основним елементом прояву думок та знань під час дискусій, написанні наукових робіт, у розмові з викладачем. Сучасні студенти є досить креативними, завжди мають безліч нових ідей, думок та бажання покращувати світ. Ми вважаємо, що саме це є кроком до професійного успіху, адже такі особистості зазвичай стають впливовими завдяки своїм знанням та їх практичному використанні.

На даний період, освітній процес в університетах покращується завдяки постійному зв'язку та безперервній комунікації, особливо в умовах диджиталізації. Студенти мають змогу висловлювати свої побажання чи зауваження і це є вагомим кроком до самовдосконалення. Варто наголосити на тому, що освітній процес в університеті – це не лише опановування новими знаннями, але й набуття нових навичок в різноманітних сферах життя. Під час здобуття вищої освіти, студенти всебічно розвиваються, набувають загальних компетентностей та навчаються використовувати отримані знання на практиці. Вищевказані аспекти є невід'ємною частиною для професійного та подальшого розвитку. Здобувачі вищої освіти в процесі комунікації з іншими особистостями можуть навчитися конструктивної критики, підтримки, пошуку вирішення проблем тощо. Для покращення успішності, продуктивності студентів варто їх зацікавлювати. Для цього найкращою формою виконання завдань є використання колективної форми навчання, оскільки присутня постійна комунікація між студентами. «Практика показує, що саме групова форма є для студентів більш цікавою, оскільки дає змогу активно взаємодіяти майже всім студентам академічної групи та, що головне, під час роботи присутня продуктивна дискусія. Такий вид навчальної діяльності має яскраво виражений характер інтерактивності, динамічності, комплексності, інтенсифікує самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів, розвиває в них особистісну рефлексію, дозволяє викладачеві оцінити в межах заняття роботу більшості студентів групи» [1: 21]. При такому форматі занять студенти обговорюють спільні теми, беруть участь у дискусіях, розігрують діалоги на цікаві для них теми тощо. Це розвиває людину як особистість, здатну працювати в команді,

комунікувати з іншими без перешкод, йти на компроміс та знаходити спільне вирішення усіх проблем.

В умовах диджиталізації зростають комунікативні навички, особливо у студентів. Нині особистостям стає все складніше знайомитися чи знайти спільну тему для обговорення. Це переростає в більш глобальні проблеми, які потім складно вирішити. Але все ж таки важливим елементом для досягнення успіху в будь-якій сфері є комунікація. Для розвитку комунікативних навичок ми маємо йти на контакт з іншими людьми. Наразі стає все більше сором'язливих індивідуальностей і це є проблемою. Також необхідно постійно бути в процесі спілкування, тобто варто підтримувати розмову та знаходити нові теми для обговорення. Слід бути відкритими та не соромитися своїх емоцій. У зв'язку з цим є висока ймовірність знайти справжнього однодумця. Спілкування з іншими людьми – це мистецтво порозуміння між собою. Тож розвиток комунікативних навичок допоможе вільно виражати свої думки.

Отже, комунікаційна діяльність – один із найважливіших компонентів роботи у будь-якій сфері. Студенти у вищих навчальних закладах в обов'язковому порядку мають працювати в команді, спільно вирішувати проблеми та вчитися комунікувати з іншими особистостями. Оскільки комунікація – це процес ефективної комунікативної діяльності індивідів, коли кожен учасник розмови отримує певні знання та досвід. Це є вкрай важливим мислетвірним аспектом діяльності кожного студента задля підвищення рівня обізнаності в комунікативному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Горбатюк Р. М., Волч І. Р., Михайлишин Г. І., Буката В. В. Підготовка майбутніх лікарів у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання // *Медична освіта : науково-практичний журнал. Тернопіль : ТНМУ, 2023. № 2 (100). С. 18-24.*
2. Климова К. Я. Наукова комунікація здобувачів вищої освіти у процесі дослідницької діяльності // *Актуальні проблеми лінгводидактики в сучасному освітньому середовищі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), м. Тернопіль, 6 листопада 2020 / за заг. ред. Г. І. Дідук-Ступ'як, Т. М. Миколенко, М. В. Пігур. Тернопіль, 2020. С. 37-39.*
3. Петренко Т. В. Компетентності крос-культурної комунікації учасників освітнього процесу в університеті: механізми та інструменти комунікативного менеджменту / Т. Петренко // *Новий Колегіум. 2024. № 1 (113). С. 61-65.*
4. Саранча Ольга, Кириченко Валентина, Павленко Тетяна. Посібник із комунікацій для громадських ініціатив. Слов'янськ. 2021. 61 с.
5. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку / Н. Д. Трофаїла // *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2014. Вип. 1.45. С 155-158.*

6. Хайбер Джонатан. Критичне мислення. Київ : ArtHuss. 2023. 200 с.
7. Як розвинути комунікативні навички? <https://biznesua.com.ua/yak-rozvinuti-komunikativni-navichki/> (Дата звертання: 23.04.2025)

О. Ю. Беседовська
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМАТИКА ВІДТВОРЕННЯ ІДІОСТИЛЮ В ПЕРЕКЛАДІ ФЕНТЕЗІЙНИХ ТВОРІВ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ДЖ. К. РОУЛІНГ ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА)

Сучасні умови функціонування науки перекладознавства вносять свої корективи в процес її розвитку і диктують нові вимоги для подальшого її еволюціонування. Як і будь-яка актуальна наука, наука про переклад не стоїть на місці, постійно змінюючись і вдосконалюючись, виявляючи нові сфери, що стають об'єктом дослідження. Однією з таких активно обговорюваних в середовищі теоретиків і практиків перекладу темою є тема ролі ідіостилля в процесі перекладу.

Ідіостиль визначається як сукупність мовнотекстових особливостей мовної особистості індивіда (особистості письменника, вченого, конкретного мовця), яка формується під впливом цілої екстралінгвістичної бази (функціонально-стильової, жанровостильової, індивідуально-стильової) [4]. Тобто, ідіостиль – це особистісний авторський стиль. Ідіостиль також включає специфіку мови художніх творів і розглядається як система змістовних і формальних мовних особливостей, які притаманні твору будь-якого одного автора, що робить його спосіб мовного вираження унікальним [2].

Крім комунікативної функції, художні тексти виконують ще й естетичні функції. Відкритість художнього стилю дає змогу поєднувати риси інших функціональних стилів літературної мови. Ця «мультистильність» призводить до широкого діапазону прийомів вираження, прийомів словотворення та індивідуальних авторських засобів, тому перекладачі повинні враховувати двовимірність слів у художніх текстах.

Передача ідіостилля автора художнього твору у процесі перекладу становить одну з найскладніших проблем перекладознавства. У низці випадків досягнення комунікативної та стилістичної еквівалентності вимагає від перекладача повної реконструкції цільового тексту [1]. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження перекладацьких стратегій, застосованих у перекладі відомої серії романів Дж. К. Роулінг «Гаррі Поттер» українською мовою, здійсненому В. Є. Морозовим [5; 6]. Такий аналіз доцільно здійснювати в межах загального вивчення особливостей художнього перекладу, зокрема зосередившись на одному з ключових аспектів – специфіці передачі власних назв у літературному тексті.

У межах дослідження розглядається механізм творення оказіоналізмів, зокрема власних імен, у художньому дискурсі Дж. К. Роулінг. Найголовніше

ім'я в творі – *Harry Potter* (Гаррі Поттер). У цьому імені варто відзначити основні характеристики: ім'я Гаррі – улюблене ім'я письменниці, а Шон Поттер – друг Дж. К. Роулінг. Письменниці було відомо, що «*Potter*» означає «могутній» на одному з дуже рідкісних латинських зворотів. Тітка Петунія дуже помилялась, коли говорила, що Гаррі – неблагогородне ім'я. Це ім'я є досить аристократичним і залишилось в Англії після Нормандського завоювання. Цікавим є також той факт, що ім'я Гаррі в англійській мові пов'язане з такими повними формами, як Гарольд і Гаррісон, які в перекладі означають управитель армії.

Longbottom, Neville (Невілл Лонгботтом) – прізвище персонажа підкреслює його безглуздість. В перекладі воно звучить як «товстозадий» (в перекладі з англійської «*bottom*» – «низ, зад», а «*long*» означає «довгий»).

Рон Візлі (*Ron Weasley*) – це прізвище подібне до англійських слів «*weasel*» (ласка) та «*wizard*» (чарівник). Назва прізвища *Weasley* ймовірно походить від слова «*weasel*», що означає маленьку хижу тварину, а також натякає на фразеологізм «*to weasel out of something*» – ухилятися від чогось. Рон – це скорочена форма імені Рональд, яке в шотландському походженні означає рішучий правитель. В період шостої династії він був видатним полководцем, ім'я якого в перекладі звучить як Ласка, що біжить, *Running Weasel* (співзвучність *Run* – *Ron*). Він прославився тим, що в шахах його було неможливо перемогти (у творі це улюблена гра Рона Візлі, якого також майже неможливо обіграти).

Hermione Granger (Герміона Грейнджер) – відповідно до давньогрецької міфології *Hermione* – це дочка Олени Троянської, яка була головною героїнею «Зимової казки» («*The Winter's Tale*») Шекспіра. Роулінг обрала це ім'я, тому що воно рідкісне, а вона не хотіла, щоб учениць шкіл – тезок персонажа – з цією героїнею порівнювали. *Grange* – так у Британії називають суспільство фермерів, які борються за права тварин. У четвертій книзі «Гаррі Поттер і Кубок Вогню Герміона» боролася за права ельфів.

У результаті порівняльно-зіставного аналізу okazіоналізмів, представлених у романах Дж. К. Роулінг, були окреслені основні перекладацькі стратегії, серед яких: передача власних імен персонажів і більшості заклинань шляхом транслітерації та транскрипції, а назв гравців у грі «Квідич» – за допомогою функціональних відповідників.

Одна з ключових цілей перекладача при роботі з художнім текстом, насиченим національно-культурними реаліями, полягає у досягненні такої якості перекладу, за якої він сприйматиметься як автентичний україномовний твір, водночас зберігаючи культурну специфіку оригіналу. Аналіз українського перекладу романів Дж. К. Роулінг, здійсненого В. Є. Морозовим, демонструє системне застосування різних перекладацьких стратегій. Це, зокрема, свідчить про прагнення перекладача адаптувати вихідний текст до мовно-культурного простору цільової аудиторії, водночас зберігаючи ключові змістові елементи й авторську стилістику.

Особливістю перекладу фентезійних романів є потреба у точному

відтворенні унікальної лексики автора, яка не має прямих відповідників і є невід'ємною жанровою ознакою подібних творів. Такі лексичні одиниці мають бути проаналізовані перекладачем [3]. Саме від перекладача залежить чи буде донесено до читача, який зміст хотів показати автор тексту при їх створенні. На основі аналізу перекладач має обрати найоптимальнішу перекладацьку трансформацію або комплекс трансформацій, які дозволять максимально зберегти змістову і стилістичну точність оригіналу, не порушуючи при цьому цілісності тексту мовою перекладу. Отже, переклад ідіостилу у фентезійних текстах вимагає не лише мовної компетенції, а й креативності перекладача, глибокого аналізу контексту, а також уміння балансувати між змістовою точністю та збереженням жанрових ознак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Долгова Ю. Ю., Фролова І. Є. Особливості перекладу слів-реалій у художніх творах жанру фентезі. In *Statu Nascendi. Теоретичні та прагматичні проблеми перекладознавства: Збірник студентських статей*. Вип. 15. Харків: НТМТ, 2014. 212 с. С.73-79.
2. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Юніверс, 2002. 280 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: «Нова книга». 2001. 448 с.
4. Усаченко І. В., Мартиросова А. С. До проблеми перекладу авторських неологізмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022 № 55. С. 182-186.
5. Ролінг Дж. К. Гаррі Поттер і філософський камінь; перекл. з англ. В. Морозов. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2002. 315 с.
6. Rowling J. K. *Harry Potter and the Sorcerer's Stone*. New York: Arthur A. Levine Books, 1998. 309 p.

І. О. Білецька

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

БРИТАНСЬКЕ ПРІЗВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДИНИ

Прізвище є найважливішою ланкою, що пов'язує людину з її безпосереднім оточенням і суспільством. Це пояснюється його специфічною функцією в ономастичній системі: прізвище індивідуалізує людину з омонімічного ряду імен інших людей, зберігає її приналежність до певної сім'ї, лінгвістично підтримує внутрішньосімейний зв'язок імен.

Як мовні феномени, особисте ім'я та прізвище – одна категорія, антропоніми. Але їх призначення та функції відрізняються. Особисте ім'я дає можливості індивідуалізації, більшої свободи особистості. Прізвище забезпечує зв'язок поколінь, єдність сім'ї як осередку суспільства, фіксує людину як частину суспільного устрою.

Прізвище не є самостійною ономастичною одиницею. Г. Вайнріх вказує на залежне становище прізвища, називаючи його «стандартизованим додатком у вживанні» [3: 295]. Ж. Оде зазначає, що прізвище є характерною вказівкою: при вживанні з ім'ям воно служить для того, щоб серед людей з одним ім'ям виділити та ідентифікувати конкретну особу [2: 298]. У прізвищі на системному рівні закладено його функцію називати людину не безпосередньо, а опосередковано. Ця його функціональна спрямованість проявляється у меншій самостійності. Коли прізвище використовується окремо, воно виступає у ролі імені однієї людини, а не сім'ї, тобто відбувається мовний перехід прізвища в особисте ім'я.

Ономатологи вбачають суспільно-економічні чинники виникнення прізвища як стійкого компонента повного офіційного іменування індивіда у зростанні міст, розвитку виробництва та торгівлі, у необхідності регулювання майнового та спадкового права. Виникнувши в переломний момент становлення держави, нових соціально-економічних відносин, прізвище закріпилося у формальному іменуванні індивіда для ідентифікації та індивідуалізації члена суспільства.

Прізвища розвинулися з прізвиськ і прізвищ як однозначних маркерів людини – носія, схожого на інших. Як подібні маркери виступали показники родинних зв'язків людей, назви їх професій, місця проживання, позначення якихось їх духовних чи фізичних рис, характеристики їхньої поведінки. Ідентифікуючих показників в одній особі могло бути кілька, що ускладнює розмежування прізвиськ і прізвищ.

Сучасна Велика Британія – багатонаціональна держава, тому виправданим є використання терміну «британські прізвища», під яким розуміються англійські, валлійські, ірландські за походженням прізвища, утворені від споконвічних антропонімічних основ цих мов, і прізвища, утворені від інших за походженням мов у країні.

В англійській мові будь-яке слово (найчастіше іменник) може стати прізвищем без якогось морфологічного оформлення. Прізвище зі спеціальним морфологічним елементом найчастіше вказує на родинні відносини: *-s*, *-son*. До цього типу належать кельтські утворення з *Mac/Mc*, прізвища з *Fitz*.

У семантичному плані лексичні семи основ валлійських, шотландських, англійських прізвищ збігаються, що пояснюється екстралінгвістичними причинами: об'єднанням держави, уніфікацією юридичних вимог, єдиною державною мовою. Зберігаються формальні ознаки прізвищ за мовним походженням. Наявність простих і подвійних прізвищ, прізвищ, що виникли від варіантів англійської мови, графічні варіанти одного прізвища свідчить про багатство корпусу прізвищ сучасної Великої Британії та їх високу диференціюючу силу. Однак спостерігаються регіональні відмінності в наборі прізвищ, тому що територіально вони в країні закріплювалися не одночасно, опосередковані нерівномірністю суспільно-політичного, економічного та культурного розвитку областей з південного сходу на північ і захід країни [1].

За спільнотою семантикою слів-основ прізвища можуть бути поділені на

прізвища зі значенням спорідненості, роду занять, локативні та описові. Найпоширеніші сьогодні – локативні. Цінність прізвищ полягає в тому, що вони увібрали в себе старі форми та елементи, що вийшли з активного вживання, забуті та діалектні слова, тому етимологія фамільних основ завжди є ймовірною. Основи сучасних прізвищ містять у собі цілу енциклопедію назв старовинних предметів праці та побуту, професій, традицій, обрядів тощо. Початкове існування прізвищ характеризувалося мотивованістю і асоціативністю, відображаючи суб'єктивно-оціночні уявлення того, хто називає. Але прізвище, на відміну від прізвиська, є ідентифікатором не стільки індивіда, скільки сукупності індивідів, вказуючи на їхню приналежність одній сім'ї [1].

Прізвище як частина іменування людини більш стійке у порівнянні з особистим ім'ям. Але корпус прізвищ змінюється: відмирають поодинокі прізвища, створюються нові – подвійні та комбіновані. В цілому, незважаючи на високу концентрацію деяких прізвищ в окремих регіонах, прізвище в Великій Британії має більш високу розрізнявальну силу порівняно з особистим ім'ям, оскільки більша їх частина є одиничними або мають середню та низьку частотність.

Дослідження розвитку прізвищ Великобританії показує, що вони виявляються дуже стійкими протягом останніх 150 років: досягнувши певного рівня, вони кількісно самовідновлюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бардіна Н. В. Динаміка антропонімів Англії та Вельсу у 2015-2019 pp. (на матеріалі сайту «Behind the Name»). URL: <https://www.behindthename.com>
2. Audet Ch.-H. Morphologie et syntaxe du français. Québec : Le Griffon d'argille, 1994. 330 p.
3. Weinrich H. Grammaire textuelle du français. Paris : Alliance française: Didier-hatier, 1990. 668 p.
4. News Biography Works. URL: www.galton.org

Т. І. Бойчук
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ В СИНТАКСИЧНОМУ ТА КУЛЬТУРНОМУ ВИМІРАХ

Переклад – це не просто заміна слів однієї мови на іншу, а складний когнітивно-комунікативний процес, який вимагає розуміння не тільки граматичних і лексичних особливостей мови, але й культурного контексту, емоційного забарвлення, соціальних норм та настроїв, що стоять за словами. Перекладач виступає посередником не тільки між двома мовами, а й між культурними парадигмами намагаючись максимально точно передати всі

нюанси оригіналу. Його завдання полягає не лише в тому, щоб перекласти текст, але й зберегти емоційну атмосферу, стиль та смислові відтінки оригінальну.

Оскільки кожна мова має свої унікальні особливості (структуру, стилістику), переклад часто є непростим завданням, що потребує високого рівня перекладацької компетентності. Наприклад, є слова з кількома значеннями, фрази, які варто перевести дослівно, або граматичні структури, яких немає в іншій мові. У таких випадках перекладач повинен враховувати ці особливості та знайти оптимальні перекладацькі відповідники, щоб текст залишався зрозумілим і точним. Проте, для того, щоб переклад був точним і вірним, необхідно забезпечити його адекватність.

Адекватний переклад – це такий переклад, у якому збережено і зміст, і форму оригінального тексту за допомогою іншої мови. Він має бути точним, зрозумілим, відповідати нормам мови перекладу та не містити викривлень. Оскільки оцінити, наскільки переклад є адекватним, завжди непросто, варто говорити ще й про повноцінність перекладу.

Повноцінний переклад означає, що потрібно передати не тільки зміст тексту, а й те, як він побудований. Якщо в мові перекладу неможливо повністю повторити особливості оригіналу, перекладач має знайти подібні вирази, які виконують ту ж саму функцію. Важливо не просто перекласти окремі слова, а зберегти гармонію між усіма частинами тексту, бо текст – це не набір розрізнених елементів, а цілісна система [3].

Тепер розглянемо основні труднощі, з якими найчастіше стикаються перекладачі:

1) Структурні відмінності мов [1].

Одна з найбільших проблем перекладачів – це різні структурні особливості мов. Кожна мова має свої правила побудови речень і вираження думок. У деяких мовах, наприклад, англійська, порядок слів є фіксованим, де прикметник завжди ставиться перед іменником, як-от у виразі *beautiful day*. Водночас в українській мові цей порядок може бути зворотним: *день прекрасний*. Ось ще декілька таких прикладів:

Large house. – Будинок великий.

I do not know him. – Я його не знаю.

I do not like coffee. – Каву я не люблю.

We are going to the park today. – Сьогодні ми йдемо в парк.

2) Емоційна глибина слів.

Переклад – це не просто точно передача значення, а й передавання емоційного змісту. У різних мовах одне й те саме поняття може викликати зовсім інші почуття або мати емоційні відтінки, які важко відтворити іншою мовою. Це створює труднощі, коли одне слово не має точного відповідника, здатного передати весь його емоційний стан.

Прикладом може бути німецьке слово *Fernweh*, яке означає глибоке прагнення вирушити далеко з дому. У цьому слові поєднуються туга, неспокій і мрія про мандри – емоції, які важко висловити одним англійським словом [4].

Хоча його іноді перекладають як *wanderlust*, це не зовсім точний відповідник, бо це слово частіше означає цікавість і любов до подорожей, а не сум чи тугу.

3) Складні слова.

Це слова, що утворені з двох або більше окремих частин. Перекладати їх буває непросто, бо вони можуть мати як буквальне, так і переносне значення [1].

Такі слова можуть писатися по-різному:

- разом: *toothbrush* – зубна щітка, *raincoat* – плащ, *greenhouse* – теплиця;
- з дефісом: *well-known* – відомий, *part-time* – неповний робочий день, *mother-in-law* – свекруха;
- окремо: *coffee table* – журнальний столик, *cell phone* – мобільний телефон, *real estate* – нерухомість, *traffic light* – світлофор.

На перший погляд може здатися, що значення зрозуміле, але це не завжди так. Наприклад:

- *Breakfast* складається з *break* (перерва) і *fast* (швидко), але насправді означає сніданок;
- *Deadline* – це не «мертва лінія», а кінцевий термін виконання чогось.

4) Фразеологізми (ідіоми).

Ці мовні явища викликають значні труднощі, оскільки їхнє значення часто не може бути виведене з окремих компонентів. Ідіоми на кшталт *spill the beans* (розповісти секрет) або *kick the bucket* (віддати Богу душу, копита відкинути) не мають прямого відповідника в іншій мові й потребують еквівалентного перекладу або трансформацій, таких як описовий переклад, калькування чи адаптація.

5) Реалії

Особливо складними для перекладу мовними одиницями є слова-реалії, які відображають унікальні елементи національної культури, менталітету або певної епохи. У випадку наявності реалії в тексті, перекладачеві важливо не лише передати значення, а й зберегти національну або історичну ідентичність терміна (наприклад: *борщ*, *гопак*, *райрада*, *Thanksgiving*). У перекладі такі одиниці створюють труднощі, оскільки не мають прямих еквівалентів у мові перекладу [2]. Перекладач повинен вирішити, яку стратегію застосувати: транскрипцію або транслітерацію (залишити без змін або з незначною адаптацією), описовий переклад (пояснення значення), або локалізацію (пошук функціонального відповідника у мові перекладу).

Також є багато інших проблем: переклад імен, багатозначні слова, фразові дієслова, сленг, гумор. Особливо складними є культурно марковані вирази, які апелюють до реалій, менталітету та історичного досвіду мовної спільноти. Усе це вимагає від перекладача глибокого розуміння культури, контексту та стилістичних особливостей.

Отже, переклад – це складний і багаторівневий процес, що потребує від перекладача не лише високого рівня мовної компетентності, а й гнучкого аналітичного мислення, стилістичної інтуїції, креативності та культурної обізнаності. Структурні та семантичні відмінності між мовами, емоційні та

культурні нюанси, багатозначність, фразеологія, ідіоматика та інші мовні особливості – усе це створює значні виклики. Щоб досягти адекватного та повноцінного перекладу, перекладач повинен постійно зважати на контекст, тип тексту, інтенцію автора, а також очікування цільової аудиторії. Таким чином, переклад є не лише фахом, а формою міжкультурного медіаторства, що потребує як точності, так і творчості. Саме тому переклад варто розглядати як вид мистецтва, заснованого на науці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ліннік Л. Основні проблеми перекладу та як їх вирішити. Профпереклад. URL: <https://profpereklad.ua/osnovni-problemi-perekladu-ta-jak-ih-virishiti/>
2. Мукатаєва Я. В. Слова-реалії як вид безеквівалентної лексики та їх класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2022. № 55. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.55.40>
3. Сіденко Н. Лексичні проблеми перекладу сучасної науково-технічної літератури. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/973>
4. Чому деякі слова складні для перекладу? Виклик. URL: <https://www.rapidtranslate.org/uk/resources/why-are-some-words-difficult-to-translate>

К. О. Болгова
Житомирський державний університет імені Івана Франка

«ПРОБУДЖЕННЯ» КЕЙТ ШОПЕН: ЗАБОРОНЕНА КЛАСИКА ТА ПРОРИВ У ФЕМІНІСТИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Кейт Шопен писатиме «Пробудження» впродовж 1897 – 1898 років і опублікує роман роком пізніше (1899) у видавництві *Herbert S. Stone & Company* в Чикаго. Шопен була в очікуванні позитивних відгуків, бо за місяць до офіційної публікації книги журнал «*Book News*» розмістив на своїх шпальтах схвальну на перший погляд рецензію, автори якої називали роман «витонченим і блискучим витвором мистецтва». Насправді відгуки виявилися суперечливими: тема жіночої зради у шлюбі шокувала тогочасних американських читачів, вихованих в кращих традиціях пуританської моралі.

Період Реконструкції Півдня (після закінчення Громадянської війни в США) відзначився бурхливим розвитком наукової, культурної та соціальної сфер. Світу стала відома еволюційна теорія природного добору Дарвіна, розгорнулася урбанізація та відбудова країни після війни – фактори, які вплинули на формування нового світогляду людей: пошук соціальної ідентичності. Одним з провідних факторів перегляду сталих цінностей та особистісного розвитку стане рух за права жінок, умовним початком якого вважається жіноча конференція в Сенека Фол, штат Нью Йорк, у 1848 році.

У романі «Пробудження» Шопен вибудовує сюжетну лінію навколо

пригніченої одруженої жінки та її дослідження власної сексуальності. Головна героїня – Една Понтелльє, молода жінка з класово вищого суспільства, проводить літній сезон на курорті Луїзіанни в родинному колі з чоловіком, Леонсом Понтелльє, і двома синами. Ззовні вона проживає «правильне», за уявленнями тогочасного суспільства, життя, але всередині – відчуває незадоволеність і порожнечу. Една товаришує з молодим чоловіком, Робертом Лебруном, який відіграє роль каталізатора для майбутніх перетворень головної героїні, яка розширює коло нових знайомств і поступово усвідомлюватиме власні бажання, почуття та жагу до свободи. Такі природні, але психологічно ірраціональні емоції продукуватимуть суттєві зміни її особистості, що символічно прописані в назві роману як пробудження.

Після повернення з курорту до Нового Орлеана Една, з одного боку, дедалі більше віддаляється від своєї сім'ї, проте, з іншого, відкриває в собі вподобання до живопису та навіть переїжджає в окреме помешкання – фігуративно описане як «домівка горлиці», що стане місцем знайомства та зустрічей з іншим чоловіком, Альсіно Аробі, з яким незабаром у неї виникає роман. Інтуїтивно вона ще досі тягнеться до Роберта Лебруна і ці почуття взаємні, але тогочасні моральні норми суспільства стають на заваді розвитку таких позашлюбних відносин.

Роман досягає апогею, коли Една повертається на той самий пляж, звідки розпочалося її пробудження. Вона заходить у воду, як раніше, і поступово занурюється, метафорично та буквально звільняючись від усього, що її стримувало. Такий акт суїциду часто інтерпретують як самогубство з відчаю, звільнення від усіх обмежень.

Реакція читачів на опублікований Шопен роман була неоднозначною. Незважаючи на те, що ще за 50 років до публікації «Пробудження» вже тривала боротьба за соціальну та гендерну рівність жінок, американське суспільство 19-го століття дотримувалося суворих вікторіанських моральних норм, особливо у ставленні до статусу жінки в родині та публічному житті. Стереотипний соціум традиційно поширював консервативні погляди на родинне життя з класичною ієрархією: чоловік – голова сім'ї, який забезпечує дружину та дітей. Відповідно до респектабельного «кодексу справжньої жіночності» жінка, натомість, відіграє роль покійного, «доместикованого» створіння, а головною метою її життя неодмінно є виховання дітей та потурання чоловікові. Шопен як сучасниця ієрархічно стратифікованого за класом та статтю суспільства зобразила в романі типову жінку того часу, Едну Понтелльє, яка наважилася зректись дискримінуючих соціальних норм та очікувань, за що й страждатиме.

Леонс Потнелльє, чоловік Едни, представник патріархальної спільноти, значною мірою є відповідальним за її стан. У третьому розділі «Пробудження» Леонс дорікає Едні за нехтування материнськими обов'язками. Една реагує на докори плачем і демонстративно відмовляється йти спати у ліжко до Леонса, як він того вимагає, обравши ніч просто неба – вчинок, поведінка, які були неприпустимими з огляду на тогочасні норми: зухвалий прояв непокори, що активно стигматизувався суспільством (поїздка Едни до моря наприкінці

роману – ще один приклад). Це апеляційно вказувало на той факт, що жінка зокрема збагнула деспотичну природу свого чоловіка та інституту шлюбу загалом; натомість внутрішня боротьба Едни свідчить про те, що вона усвідомлює існування способу думати і говорити незалежно як світоглядної рефлексії на власні бажання, внутрішнє «Я».

На прикладі героїні Едни авторка демонструє реакцію суспільства на її контroversійну поведінку та свідомо створює новий тип героїні, яку не хвилюватиме публічний розголос. Як нонконформіст вона відмовляється адаптуватися за шаблоном, створеним та нав'язаним суспільством. Роман «Пробудження» – це розповідь про символічний обряд посвяти Едни, її шлях від невідання до знання, оповідь про пошуки себе у фундаментальні моменти вивільнення своїх пригнічених бажань. Відверта сповідь спричинила ефект вибухової хвилі серед читачів Шопен, яка потрапила під шквал обуреної критики після публікації роману. Така реакція була пов'язана з кардинальною різницею між Едною та будь-якими іншими жіночими типами в літературі 19-го століття, що й нажахало американський читацький соціум.

Публіка очікувала прочитати роман, сповнений художньої мови, яскравими персонажами та змалюванням неквапливого, сталого життя креолів. Але замість місцевих колоритів критики, натомість, були збентежені поведінкою Едни Понтелльє та кваліфікували роботу Шопен як роман, який містить делікатний зміст і не має жодної літературної цінності. Відгук такого змісту адекватно відповідав вимогам суспільства, яке висувало, вочевидь, некомпетентні твердження і одночасно вкотре намагалось стигматизувати значення тих чи інших подій роману (як-от відносини Едни з Альсіно), неприпустимої поведінки та деструктивного бунтарства – змін, які вважалися небезпечними і незручними, подекуди незрозумілими, тому й демонізованими. Яскравим прикладом такої реакції є випуск *Daily Globe-Democrat* від 13 травня 1899 року, в якому самогубство Едни трактували як «молитву про звільнення від зла, яке навідає на неї з усього того, що вона сама накоїла». Відповідно, можна зробити висновок, що роман Шопен не тільки сприйняли негативно, але й намагалися спотворити оригінальне значення для читачів і потенційних прихильників Едни Понтелльє. Іншим прикладом є випуск газети *St. Louis Post-Dispatch* від 21 травня 1899 року, який сприймає радикальний вчинок Едни як «занадто міцний напій для моральних створінь...» і що це «повинно мати етикетку з позначкою «отрута». Робота також була розкритикована у провідних виданнях *New York Times* та *The Nation*, а деякі американські бібліотеки відмовилися зберігати роман у своїх фондах.

Проте Шопен отримала не лише негативну критику «Пробудження». 25 березня 1899 року видання газети *St. Louis Republic* схвально відгукнулися про стиль написання книги: «Пробудження» – це робота мисткині, яка одним рядком може показати більше, ніж одну сторону теми свого твору». Бернард Колоски зауважив, що «Пробудження» є одним з найпопулярніших американських романів, які вивчатимуть у 21 столітті». Колоски також зазначив, що книга допомогла «задовольнити американців, які раптово

відкрили в собі потяг до класичної жінки-письменниці, яка пише про деякі проблеми сучасних жінок».

Шопен, яка мала певне визнання серед читачів та критиків завдяки минулим оповіданням, після публікації «Пробудження» майже остаточно втратила авторитет у літературному середовищі; наступні її рукописи вже не приймали до друку, що сповістило про завершення письменницької кар'єри. Шопен була жінкою, яка виступала за права жінок – це було її слабкістю, що іронічно обурило громадськість, шокованою тематикою роману. На межі століть було помітно, що жінки, які брали участь у боротьбі за соціальні права, не отримували належної поваги. Їхню поведінку трактували як девіантну і намагалися будь-якими засобами стримувати. Будь-які демонстрації перших суфражисток, членкинь жіночого соціально-політичного союзу, одразу активно заборонялися, висвітлення в пресі – карикатурно цензурувалися, а учасниць мітингів заарештовували і навіть застосовували фізичне насильство щодо них. Суфражистки швидко ставали «міськими божевільними», об'єктами словесних чи фізичних цькувань в «нормальному» суспільстві. Шопен теж відчувала загрозу, але це не зламало її ні як людину, ні як жінку, першочергово. Вона зуміла дотепно відповісти на ворожу критику: «Оскільки в моєму розпорядженні була група людей (персонажів), я припустила, що було б цікаво зіштовхнути їх разом і подивитися, що з цього вийде. Я б ніколи не подумала, що місіс Понтелльє втрапить у таку халепу і накличе на себе біду, яку створила сама. Якби я мала хоча б найменшу підозру про подібне, я б виключила її з суспільства. Але коли я виявила, що вона задумала, роман був вже наполовину написаний, і було пізно щось діяти».

Попри амбівалентну критику, роман Шопен впевнено можна вважати проривом у феміністичні літературі, зважаючи на низку факторів. По-перше, Шопен відверто зобразила жіночу сексуальність та бажання, на відміну від багатьох творів 19-го століття. Сексуальне пробудження головної героїні Едни Понтелльє, її позашлюбні зв'язки та бажання свободи поза межами шлюбу та материнства стали революційними. По-друге, Шопен гостро критикує патріархальні устрій та суспільство, відкидаючи норми 19-го століття, які обмежували та переобтяжували жінок штучними ролями дружин і матерів, позбавляючи їх права на самореалізацію. Через свою героїню Шопен висловила не стільки власний бунт, скільки своєрідну ребелію багатьох поколінь жінок проти таких обмежень. По-третє, Шопен глибоко аналізує внутрішній світ Едни, виписуючи її емоційну боротьбу, пошуки ідентичності та прогресуюче розчарування в нав'язаних їй ролях. Такий психологічний реалізм став новаторським. По-четверте, роман торкається табуйованих суспільством тем: жіноча зрада, непокірність, материнське відчуження та самогубство – усе те, що стало відчайдушною формою протесту проти анахронічного устрою. По-п'яте, і найголовніше, це вплив роману на феміністичну думку, на соціокультурний та політичний рух за права жінок. Хоча сучасники переважно не сприйняли «Пробудження» належним чином, в 20-му столітті роман був відроджений феміністками другої хвилі; його почали інтерпретувати як важливий

феміністичний текст, який порушує питання жіночої автономності, права на власне тіло та боротьби проти гендерних стереотипів. «Пробудження» заклало підґрунтя для майбутніх письменниць-феміністок.

Отже, роман Шопен «Пробудження» був очікувано прийнятий читачами скептично. Суспільство того часу не було готовим до такого відвертого викладу думок жінок у середовищі, де кожен їх крок був контрольованим. Сама Шопен пожертвувала своєю письменницькою кар'єрою заради зрушень суспільства уперед до ширших свобод для жінок. До 1960-х років твори Шопен лишалися в літературному забутті, але з початком другої хвилі фемінізму – нарешті набули важливого значення не тільки для феміністок, а й для пересічних людей. Сьогодні романи Шопен активно вивчаються і досліджуються, що є ознакою значущого вкладу авторки у розвиток фемінізму та світової літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Brunell L., Burkett E. Feminism | definition, history, types, waves, examples, & facts britannica. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/feminism> (date of access: 10.04.2025).
2. Kate chopin: the awakening | london school of journalism. London School of Journalism. URL: <https://www.lsj.org/literature/essays/chopin> (date of access: 10.04.2025).
3. Public reaction to the awakening by kate chopin. prezi.com. URL: <https://prezi.com/hrwfgp4ovf-4/public-reaction-to-the-awakening-by-kate-chopin/> (date of access: 10.04.2025).
4. The Awakening: a novel that has earned its place in literary history. The Irish Times. URL: <https://www.irishtimes.com/culture/books/the-awakening-a-novel-that-has-earned-its-place-in-literary-history-1.4526417> (date of access: 10.04.2025).

Я. О. Бондаренко

Київський національний лінгвістичний університет

СУЧАСНІ АНГЛІЙСЬКІ ДІЛОВІ ТЕРМІНИ: СЕМАНТИКА І ПЕРЕКЛАД

Важливе місце в сучасній лінгвістичній парадигмі займають термінологічні дослідження [див., напр., 1; 2; 3]. Одним з актуальних напрямків термінознавства залишається зокрема, вивчення ділових термінів, оскільки через динамічний розвиток бізнесу їхній інвентар постійно поповнюється новоутвореннями. Зокрема, розробка прикладних аспектів штучного інтелекту породила такі бізнесові термінологічні неологізми, як *prompt engineer/промпт інженер*, *prompt engineering/промпт інжиніринг*, *chat-bot/чат-бот* і багато інших. Пандемія і активна переорієнтація бізнесу на роботу онлайн і гібридні формати призвела до появи таких бізнесових термінів, як *digital nomads/цифрові кочівники*, *zoom fatigue/втома від зуму*, *metaverse/метавсесвіт* і

багатьох інших. Розвиток криптовалют і криптовалютного ринку спричинили появу термінів *cryptocurrency/криптовалюта*, *crypto mining/криптомайнінг*, *crypto wallet/криптогаманець* та інших. Одночасно переосмисленню і семантичним зсувам можуть піддаватися давно відомі широко вживані традиційні терміни, як це наразі відбувається з англійським терміном *tariffs* в контексті тарифної/митної війни (*tariff war*), розпочатої президентом США Дональдом Трампом. Закріплення негативної асоціації з війною фактично призвело до набуття цим нейтральним терміном негативної конотації.

Ще одним цікавим аспектом сучасних ділових термінів є те, що вони значною мірою перетинаються з бізнесовим сленгом і розмовною лексикою, наприклад *perks/плюшки* (оцінна, емоційна та стилістичні конотації), а також той факт, що через тяжіння ділового дискурсу до економії часу вони часто піддаються аббревіації і скороченню, особливо в англійській мові, наприклад, *PA* (*personal assistant*), *CEO* (*chief executive officer*), *HQ* (*headquarters*), *app* (*application*), *the Fed* (*the Federal Reserve*) і багато інших.

Нарешті, не в останню чергу актуальність вивчення ділових термінів обумовлюється певними труднощами їх перекладу. Зокрема, в мовній парі англійська/українська проблемою є не тільки вибір найбільш адекватного способу перекладу, а й суттєва варіативність цих способів насамперед через активне запозичення англійських термінологічних неологізмів в українській мові, яке в окремих випадках може витіснити усталені українські еквіваленти. Зокрема, наразі відбувається поступове витіснення українського терміна *економічна криза* запозиченим з англійської терміном *рецесія*. Відповідно при перекладі терміна *recession* на українську перекладач має вибрати між *економічною кризою* (функціональний еквівалент), *рецесією* (транскодування) та *економічним спадом* (описовий переклад). У свою чергу, це призводить до розмивання семантики терміна і небажаної термінологічної неоднозначності.

Причиною помилок і неточностей у перекладі англійських ділових термінів на українську мову є також міжмовна омонімія, удавані друзі перекладача. Зокрема, англо-українська пара *tariffs/тарифи* призвела до появи двох варіантів перекладу вже згадуваного терміна *tariff war* – *митна війна* і *тарифна війна*. Крім того, зустрічається також третій варіант перекладу – *торговельна війна* як типовий приклад генералізації. Американський термін *Secretary of the Treasury* стандартно перекладається як *Міністр фінансів США*, а не *Секретар казначейства США*.

Аналіз способів перекладу сучасних англомовних ділових термінів з англійської мови на українську показав домінування різних видів транскодування. Це зокрема, такі терміни, як *marketing/маркетинг*, *deflation/дефляція*, *volatile/волатильний*, *crypto mining/криптомайнінг*, *hedge fund/гедж-фонд*, *boom/бум*, *fiscal/фіскальний* та багато інших. Очевидними перевагами цього способу є семантична прозорість і економність, а недоліком – надмірне засмічення української мови англіцизмами, особливо там, де є усталені українські еквіваленти, наприклад, переклад терміна *retail* як *ритейл* попри наявність усталеного еквівалента *роздрібна торгівля*. Транскодування

може також допомагати розмежовувати термінологічні та нетермінологічні значення полісемантичних слів. Наприклад, лексема *option* стандартно перекладається як *вибір* або *опція* в загальномовних контекстах, а в термінологічних сполуках *stock option*, *share option* – як *опціон на акції*. З іншого боку, транскодування не завжди технічно можливе через специфіку фонетичної форми окремих англійських термінів. Зокрема, важко уявити транскодування термінів *mortgage*, *austerity*, *sustainability*.

Немає потреби у транскодуванні англійських термінів за наявності прямих українських еквівалентів: *assets and liabilities*/активи і пасиви, *supply and demand*/попит і пропозиція, *consumer*/споживач, *manufacture*/виробництво, *negotiations*/переговори та інші.

Неможливість транскодування та/або відсутність прямих еквівалентів часто обумовлюють застосування описового перекладу: *austerity*/режим суворої економії/сувора економія, *buzz-words*/модні терміни, вислови, *sustainability*/сталий розвиток та інші.

Калькування використовується насамперед при перекладі фразових термінів, наприклад, вищезгаданих *digital nomads*/цифрові кочівники, *zoo fatigue*/втома від зуму, *ponzi schemes*/схеми Понці (при перекладі останнього фразового терміна можливий також генералізований переклад *фінансові піраміди*, хоча ці два терміни мають семантичні розбіжності).

Нарешті, певні труднощі для перекладу викликає національно-специфічна англійська бізнесова лексика, наприклад, *golden parachute*/золотий парашут, *unicorn*/єдиноріг, оскільки незалежно від вибраного способу перекладу такі терміни, як правило, потребують додаткових пояснень.

Отже, сучасна бізнесова терміносистема має динамічний характер через регулярні поповнення термінологічними неологізмами, семантичні зміни і зміни форми. Основними способами перекладу ділових термінів з англійської мови на українську є транскодування і підбір еквівалентів. Менш поширеними є описовий переклад і калькування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Д'яков, А. С. (2000). Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти: [монографія] / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. Київ : КМ Academia, 2000. 216 с.
2. Дудок, Х. Р. (2021). Сучасна англійська термінологія сфери мобільного зв'язку. *Нова філологія*, 1(81), 123-128.
3. Іванченко, М. Ю. Способи та особливості перекладу англійської термінології охорони праці. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2018. Вип.14. С. 56-68.

Н. Д. Борисенко, Л. Л. Славова, О. О. Кодубовська
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФОРЕНІЗАЦІЯ У ПЕРЕКЛАДІ РЕАЛІЙ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Наразі переклад художньої прози переживає бум в Україні та демонструє сталий інтерес українських читачів до сучасної англomовної прози різних жанрів. У цьому зв'язку, перекладознавчі студії зосереджують свою увагу на стратегіях та способах відтворення культурно-специфічної лексики, яка відіграє важливу роль у створенні лінгвокультурного простору вихідного тексту [1]. В українському перекладознавстві на позначення моно- та полілексем, що кодують інформацію про унікальні явища вихідної спільноти та не мають регулярних відповідностей в інших мовах, традиційно використовується термін *реалія* [3]. Останні класифікуються за ідеографічним принципом, оскільки описують всі сторони життя вихідної спільноти та слугують джерелом додаткових знань про вихідну культуру для цільового читача [2].

Відтворення у цільовому продукті лінгвокультурного колориту вихідної культури відбувається у межах стратегії форенізації, концепт якої розроблено видатним перекладознавцем Лоренсом Венуті [9: 306]. Використання зазначеної стратегії направлене на нівелювання домінування цільової культури у процесі перекладу та надмірної адаптації і доместикації перекладеного тексту. Форенізація дозволяє створювати такий цільовий продукт, у якому збережена національно та культурно специфічна інформація вихідного тексту. Водночас, такий підхід може мати як переваги, так і недоліки. З одного боку, форенізація може утруднювати сприйняття цільового тексту адресатом, який не є добре обізнаним з унікальними характеристиками життя вихідної спільноти, а її надмірне використання зробить кінцевий продукт незрозумілим для сприймача. З іншого боку, цільовий читач отримує стимул ближче познайомитися з менталітетом, історією, традиціями та способом життя представників вихідної культури.

В українських перекладах художньої прози стратегія форенізації реалізується завдяки тактикам прямого перенесення лексичної одиниці в її автентичному вигляді, транскодування у вигляді транскрипції та транслітерації та калькування. Тактика перенесення реалій в їх автентичному вигляді та тактика транскодування можуть бути складними для сприйняття українським читачем, який не володіє англійською мовою достатньої мірою, проте, зазвичай, не викликають проблем у більш молодій аудиторії. Аналіз оригіналів [7; 8] та перекладів [4; 5] романтичної прози британської письменниці Дж. Мойєс показує, що перенесення реалій та їх транскодування використовуються у тих випадках, коли перекладач має на меті зберегти культурний колорит та автентичність вихідного тексту [6].

Зазначені тактики використовуються для відтворення власних назв, що є

національно та культурно специфічними. Серед останніх виділяємо **першу групу**, що включає номінації засобів масової інформації, наприклад, радіостанцій *Classic FM* [8] / *Classic FM* [4], газет *the Sun* [7] / *газету «Sun»* [5], журналів *Country Life* [7] / *журнал «Кантрі лайф»* [5]. Як бачимо з попередніх прикладів додатково в українському перекладі використано лапки як графічний засіб привертання уваги читача та гіпероніми (*газета, журнал*), що забезпечують розуміння реалії.

Друга група реалій включає номінації торговельних марок продуктів харчування та напоїв, наприклад, марки пива *Guinness* [7] / «*Guinness*» [5] та віскі *Jack Daniel's* [7] / *Jack Daniel's* [5], *Jameson* [7] / «*Джеймсон*» [5], назви відомих британських компаній *British Airways* [7] / «*British Airways*» [5], *Hunt Motors* [7] / «*Hunt Motors*» [5]. До цієї групи відносимо і назви брендів, що виробляють непродовольчі товари, *Mappin & Webb* [7] / «*Mappin & Webb*» [5], *BlackBerry* [8] / «*блекберрі*» [4].

До **третьої групи** реалій, що переносяться у цільовий текст в автентичному вигляді або транскодуються, відносимо назви закладів харчування, наприклад: *Waitrose* [7] / *Waitrose* [5], *Kentucky Fried Chicken* [8] / «*Кентакі фрайд чикен*» [4] та магазинів *Boots* [7] / «*Boots*» [5], *Marks and Spencer* [8] / «*Маркс-енд-Спенсер*» [4], *Hooters* [7] / «*Гутерс*» [5]. При цьому, як бачимо з попередніх прикладів, в українському перекладі лапки є факультативним засобом виділення власної назви.

Тактика перенесення реалій в їх автентичному вигляді не використовується для передачі топонімів та антропонімів, які утворюють дві наступні групи. Так, **четверта група** складається з топонімів, куди входять назви міст *Cardiff* [7] / *Кардіфф* [5], міських районів *Bayswater* [7] / *Бейсвотер* [5], вулиць *Ivy Street* [8] / *Айві-стрит* [4], регіонів *Oxfordshire* [8] / *Оксфордшир* [4], аеропортів *Gatwick Airport* [8] / *аеропорт Гатвік* [4], готелів *the Savoy* [7] / *готель «Савой»* [5], маєтків *Granta House* [7] / *Гранта-гауз* [5] та лікарень *Stoke Mandeville* [8] / *клініка Сток Мандевіль* [4]. Додатково залучено гіперонімічний переклад для відтворення назв окремих установ (*аеропорт, готель, клініка*).

До **п'ятої групи** відносимо антропоніми. Ця група об'єднує імена відомих людей, серед яких співаки *Cher* [7] / *Шер* [5], письменники *Christy Brown* [8] / *Крісті Браун* [4], спортсмени *Cassius* [7] / *Кассіус* [5], суспільні діячі *Margaret Thatcher* [7] / *Маргарет Темчер* [5] та актори *Shauna West* [7] / *Шайна Вест* [5].

Отже, використання стратегії форенізації та її тактик прямого відтворення реалії в її автентичному вигляді й транскодування має місце у передачі власних назв, які номінують засоби масової інформації, компанії та торговельні марки продовольчих і непродовольчих товарів, заклади харчування та магазини. Крім того, тактика транскодування використовується для відтворення топонімів та антропонімів. Подальші перспективи дослідження вбачаються у вивченні специфіки використання стратегії доместикації при відтворенні власних назв англomовної художньої прози українською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н.Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Відтворення англійськомовних культурно-специфічних власних назв в українському перекладі романів Дж. Мойєс. *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу* / за заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, С. А. Вискушенко. Житомир, 2024. С. 18–22.
2. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27, т. 1. С. 82–86.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійськомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.
4. Мойєс Дж. До зустрічі з тобою : роман; пер. з англ. Н. Хаєцької. Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2022. 528 с.
5. Мойєс Дж. Після тебе : роман; пер. з англ. Т. Івченко. Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2022. 480 с.
6. Afandi M.D., Authar N. Analysis of translation techniques in the English subtitle of the movie *Ketika Cinta Bertasbih 1*. *Exposure Journal*, 2021. P. 358–380.
7. Moyes J. *After You*. New York : Penguin Books, 2016. 448 p.
8. Moyes J. *Me Before You*. New York : Penguin Books, 2012. 512 p.
9. Venuti L. *The Translator’s Invisibility : A History of Translation*. London : Routledge, 1995. 353 p.

С. А. Вискушенко, О. М Бернацька
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ

У сучасних умовах глобалізації та активного міжкультурного обміну значно зростає роль якісного перекладу в різних сферах діяльності. Одним із ключових викликів, що постають перед перекладачами, є точна й адекватна передача термінологічної лексики. Термін, як мовна одиниця, має специфічне значення в межах певної галузі знань і виконує функцію номінації фахових понять, процесів чи явищ. Саме тому переклад термінів вимагає не лише високого рівня володіння мовою, а й глибокого розуміння змісту відповідного домену. У контексті перекладознавства проблема передачі термінологічної лексики активно досліджується, адже неправильне або неточне тлумачення терміна може призвести до суттєвих помилок і втрати сенсу первинного повідомлення.

У науковій літературі виокремлено низку прийомів, що застосовуються перекладачами під час роботи з термінами: транскрипція, транслітерація,

калькування, описовий переклад, функціональний аналог, генералізація, конкретизація, інтерпретація тощо. Кожен з цих прийомів має свої переваги, обмеження і сфери доцільного використання, що зумовлюється такими чинниками, як контекстуальне оточення, ступінь усталеності терміна в мові перекладу, наявність або відсутність відповідника в цільовій мові. Вибір конкретного прийому перекладу часто залежить від типу термінологічної одиниці (моноксемна чи полілексемна), рівня її термінологічної усталеності, мовних і стилістичних норм тексту перекладу. Актуальність вивчення прийомів перекладу термінів зумовлюється не лише необхідністю забезпечення точності передачі змісту, але й прагненням до уніфікації термінології у відповідних фахових сферах. У зв'язку з цим систематизація та аналіз прийомів перекладу термінів є важливим завданням сучасного перекладознавства, що сприяє підвищенню якості перекладацької діяльності та забезпеченню ефективної міжмовної комунікації в умовах глобалізованого світу.

У процесі перекладу термінів перекладач може стикнутися з низкою лінгвістичних та екстралінгвістичних труднощів, подолання яких вимагає застосування різноманітних перекладацьких прийомів. Ці прийоми забезпечують адекватну передачу значення термінів, збереження наукової точності та відповідність стилістичним нормам мови перекладу. У практиці перекладу термінів найчастіше використовуються такі основні прийоми: транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад, функціональний аналог, генералізація, конкретизація та інтерпретація. Кожен з них має свої специфічні особливості, які визначають його доцільність у певному контексті. *Транскрипція* полягає у передачі іншомовного терміна за допомогою відтворення його звучання засобами фонетичної системи мови перекладу. Цей прийом часто застосовується щодо термінів, які ще не мають усталених відповідників у цільовій мові або мають власні назви. Однак транскрипція не завжди забезпечує розкриття змісту терміна, тому її застосування може бути обмеженим у суто наукових текстах. *Транслітерація*, на відміну від транскрипції, передає графічний вигляд слова з однієї абетки в іншу, зберігаючи послідовність букв. Цей прийом ефективний у випадках, коли важливо передати оригінальну форму терміна, зокрема у хімічній, математичній або технічній термінології, однак, як і транскрипція, він не завжди гарантує розуміння значення без додаткового пояснення. *Калькування* передбачає буквальний переклад складових частин іншомовного терміна. Цим прийомом часто послуговуються в терміносистемах, де є тісні міжмовні зв'язки, наприклад, у галузі права, економіки чи медицини. Калька може бути повною або частковою, однак її застосування потребує обережності, оскільки буквальний переклад не завжди передає адекватне значення в мові перекладу. До *описового перекладу* вдаються у випадках, коли в цільовій мові відсутній термінологічний еквівалент. Він передбачає розгорнуте пояснення значення терміна, часто з використанням кількох слів або навіть цілих словосполучень. Такий прийом забезпечує зрозумілість, однак може призводити до громіздкості та втрати термінологічної лаконічності. *Функціональний аналог*

використовується тоді, коли у мові перекладу існує інший термін, що виконує аналогічну функцію, хоча і не є прямим еквівалентом. Такий прийом виправданий у разі широкої усталеності аналога в мові перекладу. *Генералізація і конкретизація* як прийоми перекладу передбачають зміну рівня узагальненості терміна. Генералізація впроваджується, коли в мові перекладу відсутній вузькофаховий відповідник, тому замість конкретного терміна вживається більш загальний. Конкретизація ж, навпаки, передбачає уточнення змісту терміна в перекладі, що може бути необхідним для досягнення однозначності в спеціальному контексті. *Інтерпретація* як прийом перекладу передбачає глибоке осмислення значення терміна з урахуванням його контекстуального вживання та функціонального навантаження. Відповідний прийом особливо актуальний у випадках складних авторських неологізмів або термінів, пов'язаних з культурними реаліями, коли буквальный переклад не дає змоги зберегти смисл. Інтерпретативний підхід може поєднувати елементи кількох прийомів, наприклад, опису й калькування. Успішне застосування перелічених прийомів перекладу залежить не лише від мовних чинників, а й від контексту, жанру тексту, рівня підготовки цільової аудиторії, усталеності термінів у професійному вжитку. Сучасна перекладацька практика потребує комплексного підходу до вибору прийому, що враховує як точність, так і функціональну придатність терміна в мові перекладу. Таким чином, системне вивчення та класифікація прийомів перекладу термінів є важливим кроком до підвищення якості фахових перекладів і розвитку перекладознавчої теорії.

Отже, переклад термінів є одним із найскладніших аспектів перекладацької діяльності, оскільки вимагає не лише високого рівня володіння мовами, а й глибокого розуміння предметної галузі. Розглянуті у статті прийоми демонструють різноманіття засобів, якими користується перекладач задля досягнення максимальної точності та адекватності. Кожен із зазначених прийомів має свої переваги та обмеження, а вибір того чи іншого способу залежить від ряду чинників: контексту, наявності усталених еквівалентів, жанрово-стилістичних особливостей тексту, рівня термінологічної уніфікації у відповідній галузі знань. Успішна реалізація перекладу термінів передбачає не механічне використання одного прийому, а гнучке поєднання кількох стратегій із врахуванням специфіки тексту та потреб цільової аудиторії. Актуальність подальших досліджень у цьому напрямі зумовлена динамічним розвитком наукової думки, появою нових термінів і прагненням до стандартизації термінології на міжмовному рівні. Вивчення та вдосконалення прийомів перекладу термінологічних одиниць сприяє підвищенню якості міжкультурної комунікації, розвитку термінознавства й удосконаленню практики фахового перекладу в умовах глобалізованого світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вискушенко С. А. Загальні особливості перекладу термінологічних одиниць. *Philology Science, Trends and Development Methods* : VIII Міжнар. наук.-практ. конф. : тези доповідей. Токіо, 2022. С. 220-223.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця, 2004. 576 с.
3. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 543 с.

С. А. Вискушенко, Д. О. Гарбар
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО КІНОПЕРЕКЛАДУ: ЛІНГВІСТИЧНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Кінопереклад є невід'ємною частиною аудіовізуального мистецтва, адже він забезпечує доступність фільмів ширшій аудиторії. Успішний переклад фільму з англійської на українську мову вимагає не лише володіння мовними навичками, а й глибокого розуміння культурних, стилістичних, соціальних та прагматичних аспектів. Англо-український кінопереклад займає особливе місце в українському культурному просторі, зважаючи на домінування англومовного контенту у кінематографі. Тому розгляд основних специфічних рис англо-українського кіноперекладу, виклики, що виникають у цьому процесі, та стратегії, які використовують перекладачі є досить актуальним.

Метою статті є висвітлення лінгвістичних та культурологічних особливостей перекладу англومовних фільмів українською мовою, а також аналіз проблем, що виникають у процесі такої трансляції та стратегій їх подолання.

Аналіз літератури з обраної проблематики показав, що кінопереклад, як форма аудіовізуального перекладу, поділяється на кілька основних типів:

- 1) субтитрування, яке вимагає лаконічності та стиснення інформації, збереження смислу при скороченні;
- 2) дубляж, що потребує адаптації реплік з урахуванням руху губ, темпу мови, інтонації;
- 3) закадровий переклад, який часто допускає певну «вільність» у викладі, але повинен залишатись адекватним змісту [2; 3].

В українському кінопросторі на телебаченні традиційно домінує закадровий переклад, у кінотеатрах – дубляж, а в стримінгових сервісах дедалі більш популярними стають субтитри.

Отже, розглянемо базові труднощі, які можуть виникнути в контексті англо-українського кіноперекладу. Одним із головних викликів є передача лексичних, граматичних та стилістичних особливостей мови оригіналу. Так, наприклад, можуть виникнути труднощі при відтворенні фразеологічних одиниць, жаргону, сленгу, каламбурів тощо. У випадку, якщо фразеологізм не має буквального відповідника в українській мові, то перекладач має знайти відповідну стилістичну паралель, враховуючи рівень формальності та гумору.

Мова молоді, вуличні вирази, соціолекти також часто створюють складності, оскільки переклад має звучати природно, а не застаріло чи надто книжно, формально. Гра слів часто базується на фонетичних подібностях, які складно зберегти у перекладі. У такому випадку перекладач має створити нову гру слів українською, яка б відповідала ситуації. Крім того, необхідно враховувати і контекстуальний аналіз. Переклад повинен брати до уваги інтонацію, міміку та ситуацію. Так, наприклад, фраза «*Oh, great! / Well, that was just great!*» (український дослівний переклад: «*О, чудово!*», «*Ну, це було просто чудово!*») може бути «щирою», або саркастичною, тобто без відповідної інтонації та контексту глядач може сприйняти репліку серйозно. Отже, сарказм та іронія потребують тонкої інтерпретації, адже неправильна інтонація може змінити смисл висловлювання. Дискусійним аспектом залишається й відтворення нецензурної лексики. Постає питання: адаптувати чи зберегти експресивність. Англomовні фільми часто містять лайку, яку український дубляж згладжує, стилізує, опускає чи зберігає. Вибір залежить від формату, цільової аудиторії, вікових обмежень і політики телеканалу чи дистриб'ютора. Ще однією складовою, яка ускладнює переклад фільмів є культурологічні особливості: посилення на історичні події, які можуть бути невідомі українському глядачу; місцеві жартівливі контексти, котрі не спрацьовують поза межами англomовного простору; певні реалії, що не мають прямих відповідників. У таких випадках зазвичай застосовується або локалізація (заміна незрозумілого явища знайомим українському глядачу), або ж збереження оригіналу з додаванням пояснення (часто використовується у субтитрах). [1; 2; 3].

Англо-український кінопереклад є складним і багатогранним процесом, що виходить за межі простої трансляції змісту, який вимагає від перекладача не лише філологічної підготовки, а й глибокого розуміння соціокультурного контексту, компетентності, творчості, гнучкості, почуття міри, художнього смаку та креативності. Кінопереклад може вважатися якісним, якщо він звучить природно, точно передає зміст, емоції, гумор і стиль оригіналу, при цьому залишаючись зрозумілим для українського глядача. Саме така робота робить кінопереклад не просто технічною процедурою, а справжнім мистецтвом міжкультурної комунікації. Більше того, кінопереклад є потужним чинником розвитку живої мови, що активно формує мовне середовище. Успішні фрази з дубляжу входять до повсякденного вжитку, збагачують розмовне мовлення, зокрема серед молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London, 1992. 320 p.
2. Гаман І. А., Чайковська О. Ю. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Т. 2, Вип. 28. С. 137–141.

3. Руденко М. Кінопереклад в Україні: проблеми та перспективи. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: Матеріали одинадцятої Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів, викладачів та співробітників. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 50-54.

Т. В. Громко
**Українсько-німецький науково-навчальний інститут,
Національний університету "Одеська політехніка"**

УКРАЇНСЬКА КОРПУСНА ЛІНГВІСТИКА У ГЛОБАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ: ПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ЛІНГВАРІО НА МІЖНАРОДНОМУ СПІКЕН-КЛАБІ

Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема у сфері академічного мовлення іноземною мовою, залишається одним із найактуальніших завдань сучасної філологічної підготовки. Уміння ефективно функціонувати в полікультурному академічному середовищі, брати участь у дискусіях, презентувати результати наукової роботи іноземною мовою є не лише елементом професійної придатності, а й передумовою академічної мобільності та інтеграції в міжнародний освітній простір.

У методичній літературі України практично відсутні ґрунтовні розвідки щодо організації розмовних клубів із носіями мови в онлайн-форматі, попри те, що саме такі практики демонструють значний потенціал у подоланні розриву між теоретичним вивченням мови та її реальним функціонуванням у міжкультурному академічному просторі. Онлайн-розмовні клуби можуть бути потужним засобом інтеграції елементів автентичного мовного середовища у навчальний процес ЗВО, адже забезпечують регулярну мовну практику, спрямовану на розвиток спонтанного мовлення, формування дискурсивної компетентності та адаптивності в реальних ситуаціях міжкультурного спілкування. Натомість у зарубіжних дослідженнях, представлених переважно в англомовних публікаціях [1; 2; 3; 4; 5], фокусується увага здебільшого на форматі очного спілкування, що обмежує актуальність їхніх висновків у сучасному контексті переважно дистанційної чи гібридної освіти. Зокрема, недостатньо вивчено, як саме в онлайн-середовищі формуються механізми академічного резонансу, зворотного зв'язку, невербальної підтримки або мовного супроводу через цифрові інструменти. У зв'язку з цим постає потреба в оновленні методологічної бази, адаптації вітчизняної освітньої парадигми до умов цифрового транснаціонального простору та впровадженні інноваційних форм навчання, зокрема через інтеграцію корпусних інструментів і концептуальних новацій, як-от поняття *лінгваріо*.

Саме тому участь українських філологів у міжнародних ініціативах, що передбачають дистанційну комунікацію з носіями мови, має не лише

практичне, а й стратегічне значення для позиціонування української корпусної лінгвістики у глобальному діалозі. У цьому контексті участь у міжнародному спікен-клабі, організованому за ініціативи Stephanie Hollings Nasr (Arizona State University) та підтриманої науковцями Українсько-німецького науково-навчального інституту Національного університету "Одеська політехніка", набула особливої значущості. Захід передбачав стати не лише майданчиком для апробації академічного мовлення українською мовою на глобальному рівні, а й платформою для презентації результатів корпусного дослідження академічного дискурсу, у центрі якого перебуває концепт лінгварію як динамічної системи знань, навичок і практик. Лінгварій, представлений у межах виступу, виконує роль методологічної рамки для ідентифікації дескрипторів ефективності академічної комунікації, зокрема таких, що відображають резильєнтність, тобто здатність до емоційної, когнітивної та мовленнєвої адаптації в умовах нестабільності та міжкультурної взаємодії. При цьому був організований послідовний переклад доповіді англійською мовою, виконаний здобувачкою вищої освіти, забезпечив не лише мовний супровід, а й репрезентував ключові академічні компетентності: міжкультурну чутливість, стратегічне мовлення, збереження інтонаційної та емоційної цілісності академічного висловлювання. Означувана подія, по-перше, стала прикладом впровадження корпусно орієнтованої методології в реальну академічну практику, засвідчуючи потенціал української лінгвістичної школи в актуальному міжнародному дискурсі.

По-друге, міжнародний спікен-клаб став знаковою подією для презентації українських лінгвістичних розробок у міжнародному академічному просторі. Захід мав на меті організацію міждисциплінарної платформи обміну досвідом між дослідниками в галузі прикладної лінгвістики, освітньої політики, цифрової педагогіки та академічної комунікації. Особливістю цієї події стало те, що вперше на такому рівні в США прозвучала доповідь саме українською мовою, що репрезентувала результати досліджень у галузі корпусної лінгвістики та концептуального метамовознавства.

Компендіумно презентування концепції лінгварію як інноваційної рамки для аналізу академічного дискурсу можна окреслити так:

Лінгварій постає динамічною й багаторівневою системою мовних знань, навичок і практик, яка формується у процесі академічного й міжкультурного спілкування. У функції концептуального інструменту мовної освіти він виявляє себе як цілісна модель мовної компетентності, що охоплює не лише лексико-граматичні знання, а й когнітивні механізми, соціокультурні настанови, прагматичні орієнтири та емоційно-дискурсивні стратегії. Як навчально-методологічна одиниця лінгварій об'єднує формалізовані (нормативні) та інтуїтивні (емпіричні) мовні елементи – від засвоєних граматичних структур до спонтанних шаблонів реального мовлення, які проявляються у спілкуванні, дискусіях, перекладі чи презентації.

У функції регулятора комунікативної поведінки лінгварій забезпечує адаптивність мовця до ситуаційного контексту, до змін адресата, статусних і

міжкультурних умов, уможлиблюючи гнучке й релевантне використання мовних ресурсів. Він також виконує прогностичну функцію – дозволяє моделювати мовну поведінку особи в умовах невизначеності, новизни або кризової взаємодії, тим самим підвищуючи ефективність комунікації.

Нарешті, у функції складової метамовознавства лінгварій постає як концепт вищого рівня, що інтегрує такі одиниці, як «лексикон», «дискурс», «граматична система», трансформуючи їх у єдину систему, яка придатна до опису мовної динаміки, міжсистемних впливів та комунікативної продуктивності в академічному середовищі. У цьому сенсі лінгварій виступає не лише предметом лінгвістичного дослідження, а й функціональною основою педагогіки мови, корпусного аналізу та цифрового гуманітаристичного моделювання.

Участь у міжнародному спікен-клубі продемонструвала спроможність української академічної школи до повноцінної участі у глобальному освітньому обміні. Водночас подія засвідчила перспективність запровадження корпусних підходів як методологічного інструментарію для визначення ефективності академічної комунікації, зокрема у дистанційних форматах. У цьому контексті лінгварій функціонує не лише як теоретичне поняття, а як дієвий аналітичний інструмент, що дозволяє моделювати мовну поведінку здобувачів у складних комунікативних ситуаціях.

Центральною темою доповіді, презентованої на міжнародному спікен-клубі, стала концепція лінгварію як структуроутворювального елементу метамовознавства – галузі, що досліджує мову як об'єкт опису, інтерпретації та проєктування в науковому дискурсі. У доповіді було окреслено лінгварій як модель мовної компетентності, що включає не лише лінгвістичні знання, але й когнітивні, прагматичні, соціокультурні та афективні компоненти, які в сукупності забезпечують функціонування мови у складних комунікативних контекстах. Лінгварій у цьому сенсі постає як інтегрована динамічна система, яка формується на стику індивідуального мовного досвіду та колективної мовної практики.

Як складова метамовознавства, лінгварій дозволяє концептуалізувати не лише опис мови як системи, але й способи її використання у науковому, освітньому та міжкультурному спілкуванні. У цьому контексті він не є замінником термінів "лексикон", "граматична система" чи "дискурс", а є поняттям вищого порядку, яке включає ці компоненти як підрівні. Водночас, концепція лінгварію пропонує нову аналітичну оптику для вивчення комунікативної поведінки, зокрема академічного мовлення у глобалізованому просторі, де мовні системи перебувають у постійному контакті й взаємовпливі.

Участь у міжнародному спікен-клубі, організованому за участю американських університетів, зокрема Arizona State University, засвідчила новий рівень присутності української наукової думки у глобальному академічному діалозі. Репрезентація результатів українських корпусних досліджень, презентація концепції лінгварію та застосування української мови як повноцінного інструменту академічної комунікації набули символічного й

практичного значення. Вперше на подібному заході в США українська наукова мова не лише прозвучала, а й була інтегрована в дискурс глобальної освіти, що підкреслило її функціональну спроможність, багатство та релевантність у контексті міжкультурного наукового обміну.

Цей досвід підтвердив, що українська філологічна школа здатна не лише адаптувати сучасні світові методики, як-от корпусну лінгвістику чи міждисциплінарний підхід до мовних систем, а й збагачувати їх новими поняттями – такими, як лінгварій, що поєднує національний лінгвістичний досвід із метамовознавчими розробками. Така участь у глобальному дискурсі сприяє утвердженню академічного суверенітету, демонструє інтелектуальний потенціал України та її спроможність формувати тренди в гуманітарній науці.

Крім того, сама подія стала прикладом інституційної резильєнтності української освіти й науки – здатності адаптуватися до нових умов, долати виклики війни, ізоляції, інформаційної нерівності та зберігати академічну суб'єктність. Симбіоз доповіді, синхронного перекладу й наукової дискусії продемонстрував, як корпусна лінгвістика може бути інтегрована у публічну комунікацію, а не лише лишатися у межах локального академічного середовища.

Таким чином, наша участь як професорки, яка представляє Українсько-німецький науково-навчальний інститут Національного університету "Одеська політехніка", у міжнародному спікен-клубі, організованому за участю американських академічних партнерів, засвідчила не лише фахову презентацію концепції лінгварію, а й стала промовистим прикладом інтеграції української корпусної лінгвістики у глобальний науковий діалог. Цей досвід засвідчив, що українська наукова школа здатна не просто адаптувати провідні світові методології, зокрема корпусний аналіз і міждисциплінарну рамку метамовознавства, а й збагачувати їх оригінальними концептами, адаптованими до багатомовного, динамічного академічного середовища. Виступ, що супроводжувався синхронним перекладом і викликав активну міжкультурну дискусію, продемонстрував, що лінгварій є не лише терміном-реакцією на потреби сучасного мовознавства, а й дієвим аналітичним інструментом моделювання мовної поведінки у ситуаціях академічної мобільності, публічного виступу, перекладу та освітнього менеджменту. Залучення до таких подій фахівців українських університетів – це також символічний акт утвердження академічного суверенітету, який підкреслює цінність української гуманітарної традиції на міжнародній арені. Отже, подібні формати є не лише точками входження в міжнародну наукову спільноту, а й майданчиками для утвердження української гуманітаристики як учасниці світового наукового процесу. Перспективним завданням подальших досліджень є створення українського національного корпусу академічного мовлення, розробка дескрипторів академічної ефективності для поліфонічного та багатомовного контексту, а також систематичне включення української лінгвістики в глобальні дослідницькі мережі, де досвід українських науковців і викладачів, зокрема у форматах speaking clubs, стає прикладом резильєнтності,

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Riyadini M., Septianingrum E. EFL students' perceptions of an online English-speaking club in higher education. *ResearchGate*. 2022. URL : <https://www.researchgate.net/publication/358588307> (дата звернення: 30.04.2025).
2. Taş E. Speaking club as an interactive extracurricular activity in medical universities. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2021. Vol. 17(1). P. 560–573. URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1297761.pdf> (дата звернення: 30.04.2025).
3. Sütçü C., Güvenç H. Possibilities and challenges of learning English through virtual speaking clubs. *ResearchGate*. 2024. URL: <https://www.researchgate.net/publication/385722470> (дата звернення: 30.04.2025).
4. Yusri I. Evaluating online language exchange platforms: The case of Free4Talk. *Journal of Language Teaching and Research*. 2021. Vol. 12(3). P. 462–469. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1293332.pdf> (дата звернення: 01.05.2025).
5. Ghanizadeh A., Jahedizadeh S. The impact of online language exchanges on students' speaking willingness. *BMC Psychology*. 2023. Vol. 11. Article 35. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10213543/> (дата звернення: 30.04.2025).

О. Я. Дойчик, М. І. Кіселюк

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ГУМОРУ В АНГЛОМОВНОМУ МУЛЬТФІЛЬМІ «SHREK»

Гумор є багатозначним терміном. Походження цього слова (від лат. humor – волога, рідина) насправді пов'язане з античною медициною. У ті часи вважалося, що фізичне здоров'я та емоційне благополуччя людини залежать від гармонії чотирьох основних рідин організму – крові, флегми (слиз), жовтої та чорної жовчі [4]. Тобто гумор сприймався як своєрідна цілюща субстанція, що пронизує усе тіло і впливає на його стан.

У сучасному контексті це явище набуло більш широкого значення, а його вивчення є багатогранним і охоплює когнітивні, прагматичні, культурологічні та стилістичні аспекти. Гумор виступає невіддільним елементом соціального життя людини, а тому сприймається нею інтуїтивно. А.Бергсон, З.Фройд, С.Фрай є лише деякими з багатьох учених, які займалися дослідженням цього феномену [2].

Гумор – це особливий вид комічного, що проявляється через вираження смішного в повсякденних ситуаціях, пов'язаних з недосконалістю людських вчинків, рисах характеру, взаємодії у суспільстві. Йому властиве лагідне ставлення до різних вад чи хиб, а тому результатом є доброзичливий та щиросердний сміх [1: 167]. Гумор відіграє важливу комунікативну роль, зміцнюючи міжособистісні зв'язки та формуючи групову ідентичність. Він також слугує адаптивним механізмом та способом самовираження, активізує критичне мислення, і сприяє розвитку аналітичних здібностей.

Розрізняють такі основні категорії гумору, як: універсальний або ситуативний, культурно обумовлений та мовний. Універсальний гумор здебільшого можна легко зрозуміти, адже його основою є загальні життєві реалії та ситуації (жарти про роботу, стосунки, рутину). Проблема другого типу полягає в культурних відмінностях та відсутності відповідників в мові перекладу (жарти про національні меншини, свята та традиції – тобто ті, що базуються на використанні діалектизмів, жаргонізмів та професіоналізмів). Остання категорія є найскладнішою, оскільки пов'язана з мовною системою та лінгвостилістичними особливостями лексики (каламбури, паронімія, фразеологізми тощо) [5: 91].

Слід зазначити, що саме вербальне спілкування є головною сферою, де гумор формується та передається, а тому і ґрунтується на використанні широкого спектру лінгвістичних засобів, серед яких:

- фонетичні (алітерація, гра з наголосом, метатеза);
- лексичні (омонімія, неологізми, okazіоналізми);
- синтаксичні (порушення граматичних норм та логіки висловлювання, незавершені конструкції);
- стилістичні (парадокс, перебільшення, порівняння тощо) [6].

Під час комічного відтворення дійсності власне мовні засоби відображають культурні особливості комунікації. Досліджуючи англійський гумор, Баррі Блейк зазначає, що для його створення використовуються такі прийоми: складні лексичні одиниці, префікси і суфікси, блендинг, а також евфемізми [3: 47].

Розгляньмо способи вербалізації гумору на прикладах з англomовного мультфільму «Шрек» («Shrek»), де є чимало гумористичних діалогів. Як ми вже знаємо, гумор висвітлює невідповідності та протиставлення, м'яко підкреслює недосконалість навколишнього світу, передаючи комізм здебільшого у невимушеній та приязній формі. Вербалізація гумору дуже часто відбувається за допомогою різних мовленнєвих жартів, ось один із них:

«Now I'm a flying, talking donkey. You might have seen a housefly, maybe even a superfly but I bet you ain't never seen a donkey fly. Ha, ha!» (Shrek, 6:29)

Тут гумор проявляється через нетипове поєднання понять «flying», «talking» і «donkey», які суперечать дійсності. До того ж, використання подвійного заперечення «ain't never», яке є граматично неправильним, але

характерним для неформального мовлення, додає експресивності та підкреслює абсурдний зміст висловлювання.

Герої мультфільму «Шрек» неодноразово використовують гумористичні порівняння:

«Yes, my half. I helped rescue the princess. I did half the work. I get half the booty. Now hand me that big old rock, the one that looks like your head». (Shrek, 1:11:54)

Той факт, що у цій репліці зіставляється голова огра з «великою старою каменюкою» не може не викликати посмішку у глядачів.

До того ж, репліки персонажів багаті неформальною лексикою, як от:

«Then you got to, got to try a little tenderness. The chicks love that romantic crap!» (Shrek, 1:15:51)

Слово «chicks» є сленговим терміном, яким називають молодих жінок. Таке неформальне звертання іноді може бути образливим, але у цьому контексті воно застосовується виключно для досягнення гумористичного ефекту. Іншим прикладом сленгу у наведеній репліці є слово «стар», що використовується для позначення чогось несуттєвого чи нікчемного. Саме ці елементи виступають вербальними засобами гумору у цьому висловлюванні.

Іншим прийомом гумору є використання словесної гри, що базується на ідіоматичних виразах, наприклад:

«I'm gonna take drastic steps. Kick it to the curb. Don't mess with me. I'm the stair master. I've mastered the stairs. I wish I had a step right here. I'd step all over it.» (Shrek, 32:57)

Вираз «take drastic steps» означає «вжити рішучих заходів», а в контексті сцени пряме значення слова «steps» – сходи, тому тут також мається на увазі «серйозно взятися за сходи». Схожа ситуація виникає із фразою «step all over», що означає «зневажати, домінувати», проте герой насправді має на меті затоптати сходинку, щоб довести «хто в домі господар».

Зауважмо, що гумор часто ґрунтується на полісемії:

«– Wait. Where are you going? The exit's over there.

– Well, I have to save my ass.

– What kind of knight are you?» (Shrek, 37:15)

Вживання слова «ass» у цій репліці є вкрай комічним, оскільки воно може означати як і «віслюк», так і «зад», до того ж, обидва варіанти ідеально вписуються в контекст згаданої сцени.

Отже, серед основних прийомів вираження гумору, перш за все, виділяють протиставлення, порівняння, сленг, словесну гру тощо. Така різноманітність наведених вище засобів вербалізації гумору свідчить про його важливість та розповсюдженість як одного з основних видів комічного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Петрова О. В. Комічне у контексті англійської національної художньої традиції // Київське музикознавство : зб. наук. пр. Київ : Київський інститут музики ім. Р. М. Глієра, 2012. Вип. 42. С. 166–168.
2. Berger A. A. An Anatomy of Humor. 1st ed. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 1993. 211 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315082394> (дата звернення: 11.03.2025).
3. Blake B. Playing with Words. London : Equinox, 2007. 193 p.
4. Fahey C. J. Altogether Governed by Humors: The Four Ancient Temperaments in Shakespeare. Tampa, FL: University of South Florida, 2008. 55 p. URL: <https://digitalcommons.usf.edu/etd/230> (дата звернення: 11.03.2025).
5. Schmitz J. R. Humor as a pedagogical tool in foreign language and translation courses // Humor: International Journal of Humor Research. 2002. Vol. 15, No. 1. P. 89–113. DOI: 10.1515/humr.2002.007 (дата звернення: 12.03.2025).
6. Wang W. Linguistic Formation-Mechanism of Humor in English // Advances in Intelligent Systems Research. 2018. Vol. 163. P. 126–130. DOI: <https://doi.org/10.2991/meici-18.2018.25> (дата звернення: 13.03.2025).

Є. В. Долинський
Хмельницький національний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИКОРДОННИХ ТЕРМІНІВ

Постановка проблеми. Узагальнюючи, ми виділяємо такі функції прикордонних термінологічних одиниць: номінативну, сигніфікативну, дефінітивну, комінікативну та когнітивну. На нашу думку, на особливу увагу заслуговують функції окремих структурних та лексико-семантичних груп: композитів, антонімів та синонімів.

Мета дослідження: полягає в обґрунтуванні функціональних особливостей прикордонних термінологічних одиниць у сучасній англійській мові.

Крім вищезгаданих функцій, прикордонні терміни-композити виконують також синтаксичну та компресивну функції. Суть синтаксичної функції полягає в тому, що складний термін є результатом перетворення словосполучень або речень. Структурні взаємовідношення компонентів, які формують композит, є близьким до взаємовідношень лексем, які входять до складу згорнутих синтаксичних конструкцій – словосполучення або речення. Метою творення прикордонних термінів-композитів є потреба в узагальненні значень, які можна прослідкувати зі значень словотвірних морфем, з допомогою однієї лексеми. Отже, в цьому випадку синтаксичну функцію композитів можна також трактувати як узагальнювальну, як зазначає О. В. Янковець [7: 47]. Наприклад, прикметник-композит *crime-related* (той, який стосується злочину) стисло передає поняття «*the one which is related to the crime*», іменник *check-point* (контрольний пост) передає значення словосполуки «*an establishment, where*

passengers, pedestrians, cargo and vehicles are checked», дієслово *to safeguard* передає поняття «*protect from harm or damage with an appropriate measure*». Узагальнювальна функція композитів тісно пов'язана з компресивною, яка має на меті скорочення вже наявних у мові номінативних одиниць. Причиною існування компресивної функції для великої кількості композитів у межах прикордонної терміносистеми є тенденція до заощадження часу спілкування, друкованої площі, а також раціонального вираження думок. Наведемо приклади компресії: *entry-area=area of entry*, *Frontex-coordinated=coordinated by Frontex*, *immigration-control-related=related to the control of immigration* тощо. Отже, компресійні композити найчастіше використовуються як паралельний варіант або аналог багатоконпонентних термінів.

Прикордонні терміни-синоніми та прикордонні терміни-антоніми теж володіють низкою специфічних функцій. Як зазначає Р. І. Дудок, більшість дослідників схиляється до думки, що феномен синонімічно-антонімічних відношень у процесах термінотворення є ключовим аспектом його функціонування та відіграє важливу роль у процесі номінації наукового терміна [4: 68]. Прикордонним термінам-синонімам властиві функція заміщення, пов'язана з прагненням уникнути небажаних повторів тих самих лексичних одиниць, та функція уточнення, пов'язана з бажанням чітко та влучно передати думку. Функція заміщення найбільше проявляється у абсолютних синонімах. Наприклад, *contraband* та *smuggling* передають ідентичне поняття «контрабанда». Перше є запозиченим, друге – власне англійським. Обидва терміни передають те ж саме поняття без жодних відтінків значення, у разі потреби замінюючи один одного з метою уникнення тавтології. Функція уточнення може стосуватися більшою мірою відносних синонімів. Наприклад, *risk assessment results* та *threat assessment results* є відносними синонімами, адже не завжди загроза є тотожною ризику. У прикордонних документах, на основі яких здійснювалася вибірка, використовуються обидва словосполучення, але в кожному окремому випадку саме лексеми *risk* / *threat* яскраво демонструють функцію уточнення.

Щодо функцій термінів-антонімів, Н. Р. Біян стверджує, що термінологічна антонімія не лише не перешкоджає обміну спеціальною інформацією, а, навпаки, підтримуючи системність термінології, допомагає терміну виконувати його комунікативну функцію [1: 6]. Одразу зазначимо, що поза дискурсом стилістична (одна з основних) функція антонімів не проявляється. Антоніми у прикордонній терміносистемі виконують три основних функції: функцію протиставлення, узагальнення та опису. Наведемо приклади протиставлення серед прикордонних термінів: *land border* (сухопутний кордон) – *sea border* (морський кордон) – векторні антоніми, *visible printing* (видимий друк) – *non-visible printing* (невидимий друк) – контрадикторні антоніми, *first-line check* (перевірка першої лінії) – *second-line check* (перевірка другої лінії) – контрарні антоніми, *national* (державний) – *international* (міжнародний) – комплементарні антоніми. Крім основної функції антонімів – протиставлення – ці антонімічні групи описують певні явища:

термінологічні одиниці *first-line check* (перша лінія перевірки) описує саме цей вид перевірки, маючи на увазі, що існує, відповідно, і друга лінія перевірки (*second-line check*). Антоніми також узагальнюють явища та поняття прикордонної сфери (наприклад, терміни *land border* та *sea border* узагальнюють явище типологічної класифікації кордонів). Отже, прикордонні терміни-антоніми є закономірним явищем для термінологічної лексики і їх основні функції (протиставлення, опис, уточнення, а також ті, яка характерні для усіх прикордонних термінологічних одиниць) є яскравим доказом того, що терміни-антоніми функціонують за тими ж законами, що й антоніми загальної мови та інших спеціалізованих сфер.

Одним зі способів поповнення прикордонного вокабуляру є новотворами (неонімами) та запозиченнями, які, поряд із вищезгаданими функціями, властивими усім англійським прикордонним термінам, володіють декількома функціями, властивими суто цим термінам. Загалом, неологізми характеризуються експресивно-оцінною функцією, а найбільш вираженими є номінативна та когнітивна функції. У випадку з термінологічним вокабуляром експресивно-оцінна функція нівелюється, оскільки однією з вимог до терміна є відсутність експресивності. Л. С. Янишина зазначає, що неологізмам притаманне дихотомічне поєднання інформативної (дейктичної) й комунікативної функцій [6: 45]. За твердження М. О. Шутової, неологізми можна інтерпретувати як лексичні відповідники до змінених комунікативних умов [5: 84]. У нашій роботі комунікативні умови визначаються соціально-політичною ситуацією в Україні, яка виникла у зв'язку із проведенням АТО (ООС) на Сході України. Наприклад, *Joint Forces Operation* (Операції об'єднаних сил), *Combined separatist forces* (об'єднані сепаратистські сили), «*separatist*» *fighters* (сепаратисти), *the ATO regime* (режим АТО) – інновації, які виникли у процесі неологізації у зв'язку з потребою номінувати поняття, які виявилися новими для українського суспільного життя, частково надаючи водночас експресивно-оцінне забарвлення (зокрема – негативне ставлення до дій агресора на Сході України) представниками ЗМІ та несучи нове когнітивне навантаження.

Констатуємо, що у ході неологізації проявляється номінативна функція термінологічних одиниць неонімів, тобто новоствореним поняттям присвоюються назви, а також когнітивна, зокрема ТО-новотвори вербалізують абстрактні предметні знання (в нашому випадку – про війну в Україні) та забезпечують передачу знань.

Щодо запозичень, то, крім своєї основної функції – номінативної – вони володіють рядом специфічних функцій. Наприклад, Л. О. Гончаренко виділяє функцію прецизного висвітлення проблеми, яка передбачає ясність і точність висловлювання. Ясність значною мірою залежить від знання аудиторії і від вміння знайти відповідну словесну форму вираження, найбільш доступну і зрозумілу цій аудиторії. Точність висловлювання означає відповідність висловлювання задуму автора [3: 296]. Тобто, критерій точності передусім визначається вмінням підібрати точну, влучну лексему для опису чи

позначення певного предмета (явища, процесу). Також у науковій літературі, наприклад М. Б. Вербенец, трапляється твердження, що функцією запозичення – це забезпечення запозиченим із мови-донора словом вищий ступінь термінологічної визначеності у порівнянні з наявним відповідником у мові-реципієнті [2: 60]. Тобто, запозичений термін може влучнішим, ніж наявний у мові. Найзагальнішою функцією запозичення, яку виділяють українські та зарубіжні лінгвісти, є збагачення лексичного складу мови-реципієнта, сприяючи її розвитку у зв'язку з появою нових засобів, удосконалюють дериваційні потенції через активізацію малопродуктивних словотвірних засобів [2: 61]. Термінологічні одиниці *aid* (старофранц., лат) – допомога, *asylum* (грец.) – притулок, *bureau* (фр.) – бюро, *cargo* (ісп.) – вантаж, *data* (лат.) – дані є прикладами запозичень, які функціонують у межах англійської прикордонної терміносистеми, і котрі точно та влучно передають відповідні поняття та володіють високим ступенем термінологічної визначеності.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, робимо **висновок**, що основними функціями англійських прикордонних термінів є номінативна (номінація прикордонних понять), сигніфікативна (позначення прикордонних понять), дефінітивна (наявність у термінів чіткої дефініції), комунікативна (передача спеціальної інформації) та когнітивна (вербалізація процесу пізнання). Крім п'яти основних функцій, існують специфічні функції, які властиві певним структурним та лексико-семантичним категоріям. Терміни-композиції володіють синтаксичною та компресивною функцією, терміни-синоніми – функцією уточнення та заміщення, терміни-антоніми – протиставлення, узагальнення та опису, новотвори – функцію вираження неомінації, запозичення – функцією прецизного висвітлення проблем та збагачення лексичного складу прикордонної терміносистеми та забезпечення вищого ступеня термінологічної визначеності. Сукупність усіх загальномовних та власне термінологічних функцій забезпечує ефективне функціонування англійської прикордонної терміносистеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Біян Н. Р. Антонімічні терміни галузі туризму в англійській мові. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. Вип. 36. С. 6-10.
2. Вербенец М. Б. Лексико-семантичні процеси в сучасній юридичній термінології. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2005. №11. С. 54-65.
3. Гончаренко Л. О. Функціональний аспект запозичень. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: Міжвуз. зб. наук. ст. 2010. Вип. XXIII, ч. 4. С. 294-301.

4. Дудок Р. І. Синонімічно-антонімічні відношення у термінотворенні. *Записки з романо-германської філології* [ред. І.М. Колегаєва]. Вип. 1 (30). Одеса: КП ОМД, 2013. 252 с.
5. Шутова М. О. Неологізми в сучасній англійській мові. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ*: серія філологія, педагогіка, психологія. №21. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2010. 147 с.
6. Янишина Л. С. Процеси неологізації у словниковому складі англійської мови XIX століття (на матеріалі прозових літературних творів) [Текст] : дис... канд. філол. наук: [шифр] 10.02.04 / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ, 2017. 202 с.
7. Янковець О. В. Особливості та етапи застосування словотвірного аналізу при вивченні англійських прикордонних термінів. *Закарпатські філологічні студії*. №8. 2019. С. 46-50.

Н. В. Дячук, Д. В. Рибчинська
Житомирський державний університет імені Івана Франка

CULTURAL NUANCES IN VISUAL STORYTELLING

Problem statement: Today's world is an era of global digital communication and now more than ever, visual storytelling is a common way of communicating stories and meanings across cultures. While images and videos may seem to be universally understood, their meaning is often perceived through the lens of cultural and moral norms, stereotypes, symbols and values. What is funny, emotional, touching or even cute in one culture may be offensive in another. The crucial question is how cultural diversity affects the understanding of visual storytelling in different cultural environments and cultures.

Analysis of recent research and publications: Recent research highlights that visual narratives are not without cultural biases. For example: Choi & Kim demonstrate contrasting interpretations of emotional facial expressions in films by East Asian and Western audiences, explaining these differences by cultural values of collectivism and individualism [1]. Kress and van Leeuwen's book *Reading Images: A Grammar of Visual Design* offers fundamental insights into how visual components convey culturally anchored messages [2]. Pieterse delves into the idea of a global visual culture and warns against assuming uniformity in interpretation [3]. Research in cross-cultural marketing (e. g., Hofstede's cultural dimensions applied to advertising visuals) also demonstrates how colors, spatial arrangements, and body language elicit distinct reactions based on the viewer's cultural background. Recent research also examines how algorithms curate content on digital platforms, indicating that our online experiences are often influenced by culturally-informed user behavior, which in turn shapes broader patterns of visual storytelling [5].

The purpose of this article is to explore how cultural differences affect the interpretation and response of individuals and cultures to visual narratives in the modern world. It also examines the impact of visual narratives on language and

culture, and identifies factors that can lead to misunderstandings and, conversely, to close connections between different cultures. The article draws on current academic research and real-life examples from social media, advertising and film, video and pictures to reveal the challenges and solutions to intercultural visual communication.

Presentation of the main material: One of the main challenges in intercultural communication is making sure that your message is understood by all members of your audience. This requires a deep understanding of cultural sensitivities and the ability to create visuals that are understandable and relatable to people from different cultures and backgrounds. In the age of digitalised communication, visual storytelling is shaped by the cultural environment. Visual elements, including colours, gestures and facial expressions, and symbols, are not universally understood and can be interpreted differently depending on cultural backgrounds. For instance, in Western countries, white is typically connected to celebration and purity, while in China, Japan, and India, it is linked with death and sadness. In many Western cultures, a thumbs-up means "everything is fine" or "approval," while in Greece it means "keep quiet," and in other places, including the Middle East, it might mean "offense". These days, nonverbal cues are essential, particularly on social media platforms, and their abuse may have a big impact on how material is perceived. Globally, platforms such as TikTok or Instagram face the need to modify content to meet the needs of different cultural audiences. For example, the same visual trend or meme can trigger different reactions in the US, Japan, and Arab countries. This principle applies not only to humour but also to emotional content. For example, showing tears or openly expressing emotions may be considered appropriate in some cultures, while in others it may be seen as too much frankness. In order to ensure effective communication through visual content in a cross-cultural environment, comprehensive design strategies need to be implemented. This involves engaging cultural consultants, audience research, careful consideration of symbolism and colour palettes, and an understanding that a visual message can be interpreted differently by different viewers. Content creators and brands that take these factors into account are more likely to be understood by a global audience. Thus, visual storytelling is an extremely powerful yet complex communication tool. Its effectiveness depends to a large extent on cultural awareness and the ability to adapt visual messages to the diversity of global audiences [1].

Conclusions: Visual storytelling has the power to connect people around the world. However, its effectiveness depends on cultural awareness and respect. Understanding different cultural codes is crucial to avoiding misunderstandings and fostering empathy between people from different countries. By understanding how people from different backgrounds interpret visual content, creators can develop narratives that are universal and culturally sensitive. Future research should focus on creating flexible frameworks for inclusive visual design and examining how AI-driven platforms affect visual narratives across cultures.

REFERENCES

1. Choi, Y., & Kim, S. (2021). *Cultural Differences in Emotional Interpretation in Visual Media*. Journal of Cross-Cultural Psychology.
2. Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Routledge.
3. Pieterse, J. N. (2015). *Globalization and Culture: Global Mélange*. Rowman & Littlefield.
4. Hofstede, G. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. McGraw-Hill.
5. Zeng, J., Schäfer, M. T., & van Es, K. (2022). *Platform-driven visual culture: Algorithmic aesthetics and the shaping of taste*. New Media & Society.

В. О. Єршов, І. А. Горбач
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Роль кінематографа в сучасному світі дуже велика, з розширенням його можливостей вона тільки зростає. Однак нині в українських глядачів рівень володіння іноземними мовами недостатньо високий, тому здійснення якісного перекладу кінопродукції є необхідністю. Нерідко проблема перекладу ускладнюється тим, що назва кінофільму і його зміст істотно відрізняються, що спричиняє, своєю чергою, складнощі під час вибору глядачем кінострічки для перегляду в кінотеатрі або вдома.

Від того, наскільки коректним і вдалим виявився переклад назви фільму мовами країн, у яких буде реалізовано надалі його прокат, нарівні з оригінальним заголовком, залежатиме успіх картини.

Сукупність перерахованих вище чинників зумовлює актуальність пошуку найдоречніших і найвідповідніших перекладацьких рішень, які були б адекватними в умовах лінгвокультурологічних відмінностей мов, виконували б первісну прагматичну функцію, а також зберігали б основну ідею, закладену режисером у назві кінофільму, що є необхідним для успіху того чи іншого кінофільму в прокаті.

Фільмонім уже ставав об'єктом дослідження таких науковців, як О. Гнедкова, В. Горшкова, Н. Іваницька, К. Олефіренко, які вивчали ономастичні властивості фільмонімів, сучасні тенденції перекладу фільмонімів та основні стратегії перекладу.

З позиції сучасних підходів дискурс розглядають як найважливішу форму повсякденного життя людини, його визначають як складне комунікативне явище, що включає, окрім тексту, й екстралінгвістичні чинники (знання про світ, думки, установки, цілі адресата), необхідні для розуміння тексту [2: 15].

Кінодискурс являє собою один із типів дискурсу.

Однією з ключових особливостей кіновідеоперекладу вважають динамічну еквівалентність, що має на увазі вибір найточнішого варіанта вихідної одиниці комунікації в мові перекладу з боку впливу на емоції та поведінку реципієнта через глибоку трансформацію (або перенесення) тексту оригіналу.

Фільмонім являє собою висловлювання, що репрезентує ситуацію, змодельовану фільмом, її закодований образ [1].

Під час дослідження було виявлено, що фільмоніми як заголовні одиниці посідають головну позицію в кінотексті, оскільки концентрують на собі увагу потенційного глядача, несуть у собі закодований образ усього сюжету фільму. Фільмоніми мають свою особливу форму, що вирізняється своєрідністю звукового, лексичного та граматичного складу, прагнучи лаконічності та запам'ятовуваності. Назва фільму містить у собі сконцентровану інформацію про головну ідею кінокартини, має сильну позицію і впливає на її подальший успіх. Було виявлено п'ять основних функцій фільмонімів як заголовних комплексів до кінофільмів: номінативна функція, інформативна функція, прогностична функція, прагматична функція, включно з рекламними можливостями.

Фільмоніми, як заголовні комплекси до кінофільмів, мають чотири основні функції: номінативну функцію (називають кінострічку, тим самим дають змогу глядачеві ідентифікувати її); прагматичну функцію (містить у собі прогностичну функцію); інформативну функцію та рекламну функцію (привертає увагу глядача). Відзначається поява різноманітних прагматичних ефектів унаслідок взаємодії назви кінофільму та кінотексту (змісту фільму), таких як: ефект посиленого, виправданого або обманутого очікування, що пов'язано з реалізацією рекламної функції фільмонімів.

Фільмоніми, як і художні заголовки, мають свою особливу структуру, що вирізняється своєрідністю синтаксичної побудови та свої особливості. Серед тенденцій перекладу назв фільмів можна відзначити прагнення до лаконічності, що пояснює переважне використання односкладових речень. Назва фільму містить у собі сконцентровану інформацію про сюжет або про головну ідею фільму, має сильну позицію та впливає на його подальший успіх. Це зумовлює важливість грамотного та прагматичного перекладу назви фільму, який своєю зовнішньою та внутрішньою формою сформує сприйняття глядачів.

Вважається за доцільне вважати, що правильне розуміння основної ідеї фільму, пов'язане зі змістом кінострічки та закладеними в її назві смислами, є запорукою успішного перекладу та здійснення інформативної й рекламної функцій, які виконують фільмоніми.

Для коректного перекладу фільмоніма необхідне ознайомлення перекладача з анотацією кінофільму або самим фільмом, щоб визначити характер змісту, ідейну настанову та стилістичні особливості матеріалу. Крім того, необхідно брати до уваги призначення перекладу та аудиторію, на яку він розрахований.

Той чи інший прийом перекладу англомовних фільмонімів пояснюється застосуванням інтерпретації, розкриття смислу або системи смислів, що є найбільш підходящими та прийнятними, з погляду перекладача, для певної мовної та смислової системи, для очікувань публіки, яка отримує переклад будь-якого фільмоніма.

Назви кінофільмів можуть відображати культурні особливості того чи іншого народу, будучи відображенням основної ідеї, що міститься в кінокартині, її змісту і сюжету і, як наслідок, культурним явищем, що необхідно враховувати під час перекладу назв кінострічок з однієї мови на іншу. Цей факт також являє собою одну з проблем перекладу, оскільки в разі неправильного або неповного тлумачення значення, укладеного в назві, або ж при неправильній її передачі неминучі перекладацькі помилки і нерозуміння з боку глядачів, що належать до «іншої» культури.

Під час перекладу англомовних фільмонімів українською мовою використовують такі прийоми: переклад на основі системних еквівалентних відповідностей, трансформаційний переклад і способи передачі безеквівалентної лексики. При цьому переклад, виконаний на основі еквівалентних відповідностей, завжди еквівалентний, але не завжди адекватний. У разі якщо фільмонім містить гру слів або стійкий вираз, переклад за допомогою еквівалентних відповідностей призведе до нереалізації прагматичного потенціалу [3: 103].

Використання перекладацьких трансформацій, як правило, призводить до появи нееквівалентного (за винятком морфологічних трансформацій), але адекватного перекладу. Проте в деяких ситуаціях використання трансформацій видається зайвим, зокрема, під час використання синтаксичних трансформацій, таких як транспозиція, додавання і опущення, у випадках, коли втрачається початковий зміст або з'являється новий, відсутній в оригіналі.

Переклад, виконаний за допомогою транскрипції та транслітерації, є еквівалентним і адекватним, за винятком тих випадків, коли замість використання еквівалента в українській мові, перекладач вважає за краще використовувати транскрипцію, внаслідок чого переклад залишається незрозумілим для українськомовного глядача, а прагматична функція фільмоніма, зі свого боку, залишається нереалізованою.

Використання перекладацьких новоутворень може призвести як до появи фільмоніма, що відображає суть фільму і є привабливим для глядача, так і до створення незрозумілої або надмірно зміненої для українського глядача назви. Під час використання новоутворень нерідко змінюється стилістичне забарвлення, що призводить до того, що прагматичний потенціал залишається нереалізованим.

Прагматичний потенціал може бути реалізований способом орієнтації на певну глядацьку аудиторію, а також зверненням до жанрово-стилістичних та інших текстових властивостей. В основі реалізації прагматичної функції лежить не тільки адекватність перекладу, а й фонові знання одержувача інформації, його асоціації з тим чи іншим фільмонімом, а також ступінь відповідності

смислу, який міститься в перекладі, зі смыслом, закладеним в оригінальному заголовку.

Прагматичний потенціал оригінальної назви може бути порушений як у разі логічних помилок у перекладі, так і при створенні образніших і привабливіших назв з метою реалізації рекламної функції. У таких випадках у глядача можуть бути сформовані ефекти посиленого, виправданого або ошуканого очікування, які можуть бути відсутні в оригіналі, що свідчить про те, що закладеного від самого початку комунікативного ефекту виявляється не досягнуто.

Спосіб звернення до специфіки фільмоніма як мовного позначення кінокартини застосовують перекладачі за наявності в оригінальній назві важких для перекладу номінацій або в разі прагнення створити привабливішу назву. У таких випадках локалізатори під час адаптації заголовка фільму звертаються до жанрової або сюжетно-драматичної специфіки, а також до додавання до назви певних оціночних конотацій.

Під час аналізу прийомів перекладу фільмонімів було встановлено, що необхідно спиратися на фонові знання носіїв мови перекладу з метою досягнення максимального ступеню розуміння і сприйняття ними перекладеного тексту. Еквівалентність перекладу в цьому випадку відходить на другий план, і головним завданням перекладача буде досягнення адекватності в процесі перекладу, що безпосередньо впливає на реалізацію прагматичної функції фільмоніма.

Під час зіставлення способів передання прагматичного потенціалу фільмонімів і прийомів перекладу було встановлено, що під час перекладу на основі еквівалентних номінацій прагматичний потенціал успішно реалізовано, окрім випадків наявності в оригінальній назві стійкого виразу або відтінку значення, які відсутні в мові перекладу. У разі використання перекладацьких трансформацій процес реалізації прагматичного потенціалу відбувається успішно, окрім випадків використання трансформацій не для підлаштування назви до норм мови реципієнта, а для її просування в кінопрокаті або за наявності логічних помилок під час перекладу. Під час використання прийомів перекладу безеквівалентної лексики прагматичний потенціал не реалізується у випадках створення назви, що стає незрозумілою для реципієнта, не передає первісне смислове навантаження, має зайве стилістичне забарвлення або не відповідає жанру і сюжету картини. Усе це може призвести до створення ефекту обманутого очікування під час перегляду і втрати початкового комунікативного ефекту.

Можна зробити висновок, що для успішного перекладу фільмоніма і здійснення рекламної та інформативної функції необхідне правильне розуміння головної ідеї, закладеної в назві та пов'язаної зі змістом фільму. Під час вибору мовних засобів у процесі перекладу необхідно визначити характер змісту, ідейну установку і стилістичні особливості кіноматеріалу через ознайомлення з анотацією фільму або безпосередньо фільмом. Крім цього, важливо враховувати те, на яку аудиторію спрямований переклад.

У перспективі подальшого розвитку теми передбачається розгляд прикладів перекладу фільмонімів з інших мов в українському прокаті, їхня загальна зіставна характеристика.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гнедкова О. Г., Олефіренко К. А. Специфіка перекладу англомовних фільмонімів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Том 33 (72) № 5 Ч. 1 2022. URL: http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/part_1/26.pdf (дата звернення: 29.10.2024).
2. Горшкова В.Є. Переклад у кіно: монографія. Ірпінь: ІГЛУ, 2008. 276 с.
3. Іваницька Н. Б. Англомовні фільмоніми в українському перекладі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. «Філологія. Журналістика»*. 2021. Т. 32 (71). № 4. Ч. 2. С. 103–111.

Г. О. Звягіна

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРИСУ «ЗІЙШОВ З РОЗУМУ» (АНТИВОЄННИЙ ЦИКЛ)

У першій чверті 20 століття провідною тематикою творів європейських письменників стало розкриття антитези «війна і мир», пов'язаною з відображенням подій Першої світової війни.

І ось, у першій третині 21 століття, ця тема, на жаль, знову стає актуальною, тому вибір тематики дослідження не є випадковим. Недарма у 1950 - 1980-ті рр. відбувся сплеск зацікавленості малою прозою Ольги Кобилянської, присвяченій воєнній тематиці.

У монографічних дослідженнях О. Бабишкіна, Н. Томашука, М. Лещенко приділено увагу також і цим творам. В. Лесин у статті «Антивоєнні твори Ольги Кобилянської» (1958) розглядав шість новел і нарисів письменниці.

У 2004 р. Я. Мельничук дослідив інтерпретацію Першої світової війни у творах Кобилянської [4]. У 2023р. вийшла публікація В. Вознюка у «Літературній газеті» про Ольгу Кобилянську в Першу світову війну [2]. Проте ґрунтовного, тим більше мовознавчого дослідження цих новел так і не було проведено, і ці тези можуть бути початком такої роботи.

У роки Першої світової війни через життєві обставини та стан здоров'я письменниця була обмежена у спілкуванні, проте саме тоді гостями її ставали різні люди, знайомі і не дуже, буковинці, галичани, вихідці зі Східної України, котрі в складі російської армії потрапляли до Чернівців. Вона бачила війну зовні, не беручи безпосередню участь у воєнних діях, проте розуміючи усю трагедію українців по обидва боки фронту.

Тож тематика коротких, воєнних новел О. Кобилянської досить різноманітна: це і діяльність військово-польових судів, евакуація поранених, їх лікування, військове життя та цивільне населення. А ще «вічні» теми, такі як вина і кара, гуманізм та військова зрада. І, попри все, любов до України, як-от у нарисі «з правдивого життя» «Зійшов з розуму», який став об'єктом цього дослідження.

Народнопоетичні засоби, характерні для творів письменниці різного обсягу, набули особливої виразності у творах про війну. Фольклорні порівняння, з використанням традиційних об'єктів (хрущ, сніп, зоря, віск) введені до тексту як за допомогою сполучників ніби, мов (найбільш продуктивний), так і за допомогою орудного відмінку іменників.

Для посилення вражень читачів, використані і народні епітети: ніч-ясна, зориста; смертельна тишина; зачинені уста; чорна земля; у тому числі й релігійні - божий ранок, господня днина.

Метафоричним є зображення спасителя, Бога з народної уяви, який заслоняє грудьми сина вдови, відхиляє обличчя одинака, прикриває собою тіло батька, врятував брата. Втопився він так, закривав часом очі, та й замазав білий одяг. Увесь жах трагедії війни висловлено авторкою за допомогою кількох фраз: «Побіда... блукає десь по пустих полях... і щезла. Ніхто не гордується нею... Нікому добра не принесла» [3]. На думку Я. Мельничука, фольклорні елементи у воєнних новелах та нарисах «функціонують як кліше, щоб відтворити тло бойових подій і доповнити недостатність особистих вражень самої авторки» [4].

Відчутний народнорозмовний вплив має і синтаксис нарису: короткі, обірвані речення, що містять трикрапку, що поєднані зі складними, риторичні питання - усе це створює атмосферу безпосередньої оповіді.

Зрештою, центральна подія нарису, що й дала йому назву, загибель смертельно пораненого молодого хлопця, що свідомий того, що «вона не загине», її воскресіння він хоче побачити навіть з домовини, підтверджує думку самої авторки про єдність України.

Цю ж думку підтвержує і В. Вернадський: «Звільнення», таким чином, звелось спершу до зруйнування української культури в ім'я російської єдності, а згодом - до принесення українського населення Буковини і Галичини в жертву румунізації та полонізації» [1].

Мрії про єдність і незалежність України призвели до багатьох років боротьби за неї, вона триває і сьогодні, тому слова героя нарису звучать пророчими, найстрашнішим є не смерть, а «темнота» людська та нерозуміння.

Отже, стилістичні фольклорні засоби, такі як порівняння, епітети, метафори, народний синтаксис, характерні як для усього воєнного циклу творів Кобилянської, так і для нарису «Зійшов з розуму», що став об'єктом цього дослідження. Вживання їх є не лише ознакою «фірмового» стилю письменниці, а й способом доповнення вражень, впливу на читача та донесенням переконань письменниці. Перспективою подальших досліджень, безумовно, має стати детальніший мовленнєвий аналіз цього циклу творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернадський В. Українське питання і російська громадськість (архівний документ). URL : <https://www.religion.in.ua/main/51341-v-i-vernadschij-ukrayinske-pitannya-i-rosijska-gromadskist-arxivnij-dokument.html>.
2. Вознюк В. Ольга Кобилянська у першу світову війну. URL : <https://litgazeta.com.ua/articles/volodymyr-vozniuk-olha-kobylianska-u-pershu-svitovu-vijnu/>.
3. Кобилянська О. Зійшов з розуму. URL : https://www.ebk.net.ua/Book/t_v_u_p/14/ol-kob-2/18.htm.
4. Мельничук Я. Перша світова війна в художній інтерпретації Ольги Кобилянської. URL : <http://politics.ellib.org.ua/pages-4720.html>.

Н. В. Кобзей, С. В. Собко
Івано-франківський національний
технічний університет нафти і газу

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ У ТЕКСТАХ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

У сучасному світі, де військова тематика дедалі частіше з'являється у ЗМІ, документах і міжнародному спілкуванні, актуальність адекватного перекладу військових термінів значно зростає. Особливої важливості це питання набуває для України, яка з 2014 року перебуває в стані війни, а з 2022 року – у фазі повномасштабного вторгнення. В умовах активних бойових дій та масштабної міжнародної військової підтримки якісний військовий переклад стає критичним для забезпечення ефективної комунікації, координації з партнерами, перекладу офіційних документів, технічної документації, стандартів НАТО, інструкцій до озброєння тощо. Військовий дискурс має особливу лексичну, граматичну та стилістичну специфіку, яка потребує точного й фахового підходу до перекладу.

Військовий дискурс – це комунікативна діяльність у межах військової сфери, що включає професійну термінологію, акроніми, формалізовані структури та стійкі мовні конструкції. Його особливістю є прагнення до точності, однозначності та стислого викладу.

Військова термінологія охоплює назви озброєння, підрозділів, тактичних дій, наказів тощо. Терміни в цій сфері мають бути уніфікованими, однозначними, зрозумілими для носіїв обох мов. Наприклад, *infantry* – *піхота*; *engagement* – залежно від контексту може перекладатися як *бойове зіткнення*, *участь в бою* або *вступ у бій*.

Роль перекладача у військовій сфері стратегічно важлива та багатофункціональна, адже саме він забезпечує мовну точність, оперативність і міжкультурне розуміння у критичних ситуаціях, де від мови залежить безпека, життя та успіх операції. Він виступає посередником між арміями. Скажімо, забезпечує ефективну комунікацію між українськими військовими та

іноземними інструкторами й радниками, міжнародними миротворчими чи гуманітарними місіями, партнерами під час спільних навчань та бойових дій.

Перекладач не лише передає слова, а й адаптує військову термінологію з урахуванням культурних і нормативних відмінностей. Він має справу з інструкціями до зброї та техніки, протоколами з обслуговування, військовими стандартами, технічною документацією до новітнього озброєння (HIMARS, IRIS-T, Patriot), а будь-яка його неточність може призвести до бойових втрат, неправильної технічної експлуатації зброї, порушення правил ведення війни (включно з гуманітарним правом).

У військовій розвідці перекладачі обробляють перехоплені повідомлення ворога, перекладають звіти, мапи, доповіді, працюють з відкритими джерелами. Тут вони аналітики – розуміють контекст, приховані смисли, специфіку жаргону. В міжнародних переговорах важлива їх присутність під час укладання міжнародних військових угод, проведення місій і самітів, дипломатичних зустрічей тощо. Дуже важлива їх мовна дипломатія – точне та водночас тактовне формулювання позицій, вміння користуватися яким проявляється завдяки перекладу навчальних програм, супроводу курсів для військових, створенню підручників, глосаріїв, тестів тощо.

Під час роботи військові перекладачі стикаються зі значними труднощами, пов'язаними з багатозначністю (полісимією) окремих слів: *battery* – «батарея» як артилерійський підрозділ або як джерело живлення; наявністю акронімів та аббревіатур (*AWOL* – *Absent Without Leave* – «самовільне залишення частини»); калькуванням (*mission* – не завжди «місія», іноді – «бойове завдання»); запозиченнями й неологізмами (*drone* – «безпілотник» або «БПЛА»).

Найскладнішими для перекладу є ті військові терміни, що мають вузькоспеціальне значення або кілька значень залежно від контексту; виходять із національної військової традиції (унікальні для певної армії); поєднують військову та технічну лексику (особливо в документації); мають культурно-залежні конотації або не мають точного відповідника в мові перекладу. До них належать:

1. Командна структура та військові звання (Joint Chiefs of Staff, Warrant Officer, Petty Officer, Command Sergeant Major – не мають точного еквівалента в українській мові, оскільки структура посад різниться між арміями).

2. Озброєння і техніка (Counter-battery radar, MLRS – Multiple Launch Rocket System, fire-and-forget missile, stealth technology).

3. Тактичні та стратегічні поняття (Rules of Engagement / ROE – не просто «правила ведення бою», а цілий комплекс правових норм; Blue-on-blue / friendly fire – складно передати точно без контексту; словосполучення Force projection, asymmetric warfare, pre-emptive strike потребують контекстуального перекладу).

5. Міжнародні стандарти та терміни НАТО (Standardization Agreement (STANAG) – документи, які мають офіційні назви, що не перекладаються дослівно; NATO Response Force, Combined Joint Task Force – складні багатокомпонентні терміни.

Точність перекладу ускладнює відсутність усталеного еквівалента в українській мові, нюанси контексту (бій, мирна операція, технічне обслуговування тощо), поєднання військової, юридичної та технічної лексики, відмінності між натовськими та радянськими/пострадянськими стандартами.

Щоб уникати неточностей та міжмовних «непорозумінь», рекомендовано використовувати різноманітні стратегії перекладу: транскрипцію / транслітерацію (*Pentagon* – «Пентагон»); функціональний переклад (відповідно до функції терміна в реченні); описовий переклад (у разі відсутності точного відповідника); адаптацію (для сприйняття цільовою аудиторією); калькування; транскодування; генералізацію тощо, а також активне використання глосаріїв НАТО, ООН, Міноборони України та звернення до офіційних перекладів документів, якщо вони є.

Для України сьогодні вкрай важливим є переклад міжнародних військових положень, інструкцій і, особливо, статутів – нормативно-правових актів, які регулюють внутрішній порядок, взаємодію між підрозділами, процедури під час бойових дій, дисципліну, права та обов'язки військовослужбовців. Точний зміст цих документів потрібен для повного впровадження міжнародних стандартів НАТО чи інших міжнародних організацій. До прикладу, якщо українські військові беруть участь у миротворчій місії під егідою ООН або НАТО, переклад статутів з цих організацій необхідний для узгодження стандартів поведінки, командної ланки, зобов'язань військових.

Під час спільних військових навчань з міжнародними партнерами (НАТО, США, Великою Британією) важливо, щоб українські офіцери чітко розуміли стандарти командування та тактичні підходи, прописані в іноземних статутах. Переклад дозволяє зберегти сумісність бойових операцій, адже командири повинні діяти за однаковими правилами в екстремальних умовах. Військові статuti містять принципи, що регулюють поведінку військових під час війни, включаючи застосування сили, правила поводження з цивільними особами, полоненими, пораненими.

Військовий перекладач – це фахівець між словами і зброєю. Він повинен ідеально володіти мовами (іноземною та українською), мати розуміння військової справи, техніки й стандартів, бути стресостійким, швидко реагувати і відповідально ставитися до своїх обов'язків. Без його якісної роботи неможлива ні ефективна оборона, ні міжнародна військова співпраця, ні технологічна сумісність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П. Термінологія та переклад : навчальний посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О. Військовий дискурс та особливості його перекладу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* :

Лінгвістичні науки. 2021. № 33. С. 369–387.

3. Сокаль М., Осирко О., Зінченко О. Особливості перекладу військової термінології. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 62. Том 2. С. 173–179.

А. Р. Кучер
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ *Breaking Bad*

Переклад аудіовізуальних творів є важливим аспектом міжкультурної комунікації, оскільки він забезпечує доступність контенту для широкої аудиторії. Зокрема, серіал *Breaking Bad*, який є культовим американським кримінальним драматичним телесеріалом, створеним Вінсом Гілліганом. Його сюжет розгортається навколо вчителя хімії Волтера Вайта, який через діагностований рак починає виготовляти наркотики, щоб забезпечити свою сім'ю. Серіал має складну термінологічну систему, насичену сленгом, специфічною кримінальною та хімічною лексикою, а також культурно маркованими реаліями, становить значний виклик для перекладачів. Відтворення англійських реалій у перекладі цього серіалу вимагає ретельного добору відповідників, щоб зберегти атмосферу, значення та стилістичні особливості оригінального тексту.

Наразі дослідження перекладу аудіовізуальних творів активно проводяться в рамках традиційних перекладознавчих та культурологічних студій. Розглядаються питання адаптації сленгових виразів, особливості передачі культурних реалій та функціонування субтитрованого і дубльованого перекладу [1; 2]. Дослідники наголошують, що ключовими проблемами є необхідність балансування між адекватністю та прийнятністю перекладу, а також збереження автентичності діалогів, що є визначальним для сприйняття аудіовізуального продукту [3; 4].

Метою нашого дослідження є вивчення способів відтворення різних груп лексики в українському перекладі [5] серіалу *Breaking Bad* [6], зокрема способів адаптації сленгових виразів, спеціалізованої лексики та культурно маркованих елементів.

У процесі дослідження було проаналізовано 50 ключових фрагментів серіалу [6], що містять терміни, англійські реалії, сленгові вирази, жаргонізми та виявлено основні методи їхньої адаптації в українському перекладі [5]. В обраному серіалі виділяємо переклад сленгу та жаргону, адаптацію наукових термінів, передачу культурних реалій, діалектизмів та регіональних особливостей мови.

До першої групи лексики, яка становить трудність у переклад та створює неповторну атмосферу серіалу, відносимо сленг та кримінальний жаргон.

Однією з найскладніших частин перекладу серіалу є передача специфічного кримінального жаргону та сленгових висловів. У серіалі персонажі, особливо ті, хто займається наркоторгівлею, використовують багато сленгу, який має подвійне значення або є специфічним для американського контексту. Загалом сленг у кримінальному середовищі зазвичай передається за допомогою адаптації або калькування, залежно від його семантики та стилістичної функції в репліці. Наприклад:

Snitch [6]. – *Стукач* [5].

Термін використовується у кримінальному середовищі для позначення особи, яка співпрацює з поліцією. Даний варіант перекладу є точним і природним для української мови.

Let's make some fat stacks [6]. – *Давай заробимо купу бабла* [5].

Fat stacks означає великі суми грошей, що передано розмовним виразом *купа бабла*.

Деякі випадки перекладу містять адаптацію під українські реалії для кращого розуміння глядачами:

I'm gonna bounce [6]. – *Я звалью* [5].

В англійському сленгу *bounce* означає *піти*, і переклад *звалью* вдало відтворює розмовний стиль персонажів.

До другої групи лексики, яка дозволяє створити атмосферу серіалу, відносимо наукові терміни. Оскільки головний герой Волтер Вайт є хіміком, у серіалі часто зустрічаються складні хімічні терміни, які потребують точного та науково коректного перекладу. Наприклад:

Methylamine [6]. – *Метиламін* [5].

Термін залишено без змін, оскільки він широко використовується у хімії та відповідає міжнародній номенклатурі та є важливим у контексті серіалу.

The reaction is exothermic [6]. – *Реакція є екзотермічною* [5].

Цей термін означає, що в ході реакції виділяється тепло, і він переданий коректно відповідно до української хімічної термінології. У контексті серіалу Волтер Вайт пояснює основи термодинаміки Джессі Пінкману, і використання цього терміна демонструє його експертність у хімії.

Catalyst speeds up the reaction without being consumed [6]. – *Каталізатор пришвидшує реакцію, але не витрачається в процесі* [5].

Точний науковий переклад допомагає українському глядачеві правильно сприймати хімічні пояснення Волтера. Каталізатори відіграють ключову роль у промисловій хімії, зокрема у процесі гідрування або розкладу складних речовин. У серіалі цей термін використовується в контексті прискорення хімічних процесів.

Chiral enantiomers [6]. – *Хіральні енантіомери* [5].

Цей хімічний термін залишено без змін, оскільки він використовується і в українській науковій літературі. У серіалі Волтер Вайт пояснює значення хіральності як приклад тонкощів органічної хімії.

Третя група лексики включає культурні реалії та дозволяє зобразити особливості американської культури. Серіал *Breaking Bad* [6] містить велику

кількість відсилань до американської культури, юридичної системи та повсякденного життя. До прикладу:

Los Pollos Hermanos [6]. – *Брати Курчата* [5].

Назва мережі фастфуд-ресторанів була адаптована шляхом калькування, що зберігає її зміст і впізнаваність. В оригіналі *Los Pollos Hermanos* іспанською мовою означає «Брати Курчата» (*los pollos* – «курчата», *hermanos* – «брати»). Така назва відображає латиноамериканський вплив на культуру півдня США, де відбуваються події серіалу, та підкреслює зв'язок з іспаномовним населенням регіону.

Better Call Saul [6]. – *Краще подзвони Солу* [5].

Назва адвокатської контори збережена без змін, що дозволяє глядачам впізнати її у спін-оффі серіалу.

One dollar bail [6]. – *Застава в один долар* [5].

Цей юридичний термін вказує на символічну заставу, яку використовують у США. В українському перекладі його збережено дослівно.

DEA [6]. – *Управління з боротьби з наркотиками* [5].

Абревіатура *DEA* (*Drug Enforcement Administration*) розшифрована, щоб передати її зміст українському глядачеві.

Четверта група досліджуваної лексики включає діалектизми та регіональні особливості мови. У серіалі використовуються специфічні слова та вирази, характерні для американського південного заходу, особливо у репліках персонажів мексиканського походження. Наприклад:

Gringo [6]. – *Американець* [5].

Термін використовується латиноамериканцями для позначення білих американців, іноді з негативним відтінком.

Hank, you got some cojones [6]. – *Генк, ти маєш яйця* [5].

Іспанське слово *cojones*, що означає *мужність*, передане грубуватим українським виразом, що відповідає стилю персонажів.

Vámonos! [6]. – *Пішли!* [5]

Оригінальний іспанський вираз залишено без змін, оскільки він є впізнаваним і не потребує адаптації.

Отже, аналіз українського перекладу серіалу *Breaking Bad* продемонстрував складність і багаторівневість відтворення англomовної лексики, зокрема сленгу, кримінального жаргону, наукових термінів, культурно маркованих елементів і діалектизмів. Важливим аспектом є баланс між адекватністю та прийнятністю перекладу, що забезпечує збереження змісту, стилю та експресивності оригінального тексту. Отримані результати підтверджують, що якісний переклад аудіовізуальних творів вимагає не лише точності, а й глибокого розуміння культурного контексту, що дозволяє передати атмосферу серіалу та зробити його доступним для української аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. М., Усаченко І. В. Аудіовізуальний переклад як виклик для

- сучасних перекладачів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2020. Вип. С. 79–85.
2. Борисенко Н. Д., Садловська О. С. Відтворення англомовних реалій в українському кіноперекладі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. Вип. 1 (87). С. 48–52.
 3. Кузенко Г. М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Вип. 9(3). С. 70–74.
 4. Мельник А. П. Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2015. Вип. 58. С. 110–112.
 5. Пуститися берега. URL : <https://uaserials.pro/67-pustitisya-berega.html>
 6. Breaking Bad. URL : <https://www.netflix.com/ua/title/70143836>.

С. В. Леднік

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КАЗОК

Переклад казок – це складний процес, який вимагає не тільки лінгвістичних знань, але й здатності передати атмосферу, настрої і культурний контекст оригіналу [1: 136]. Казка вважається не просто наративною формою, а культурним феноменом, що несе в собі глибокі символи, моральні уроки і соціальні норми, притаманні конкретній нації. Відтак, основною метою перекладу казок є збереження основної ідеї, образів та емоційного заряду тексту, а також адаптація до умов нової мовної та культурної реальності [2: 69].

Ключова особливість перекладу казок полягає в тому, що ці тексти нерідко містять елементи народної творчості, фольклору та традицій, які відображають світогляд і уявлення про світ певної культури. Тому перекладач має бути обізнаним не лише в мовних аспектах, але й в культурних особливостях, щоб правильно інтерпретувати символи, метафори та жанрові характеристики, притаманні казці. Наприклад, деякі персонажі, такі як чудовиська, феї або інші надприродні істоти, мають певні культурні конотації, які можуть бути невідомі або відсутні в інших культурах.

Однією з головних проблем перекладу казок є намагання зберегти стилістичні елементи оригіналу, зокрема ритмічність, рими, ігри слів і повторення, які є важливими для казки. Важливо не тільки точно передати зміст, але й зберегти інтонацію, що створює у читача відчуття казковості і магії. Адже казка за своєю природою має специфічний ритм та структуру, що підтримують емоційну напругу та залучають слухача або читача до віртуозно побудованого світу. Перекладач, таким чином, повинен бути готовим до творчих трансформацій, аби зберегти цей емоційний заряд, не втрачаючи важливих культурних аспектів [3: 23].

Особливу увагу варто звернути на метафори, образи та алегорії, що використовуються в казках. Вони можуть бути специфічними для культури оригіналу і потребують уважного підходу при перекладі. Наприклад, метафори, які широко розуміються в одній культурі, можуть бути незрозумілими для читачів іншої, тому перекладач має шукати еквіваленти, що зберігають сутність, але адаптують образи до нової мовної реальності. Тут важливо знайти баланс між точністю передачі змісту і творчою адаптацією до культурного контексту [4].

Крім того, до ключових труднощів також відносять адаптацію національних і культурних аспектів, які часто втілюються в конкретних реаліях (наприклад, географічні назви, традиції, святкові обряди). Перекладач може залишати їх без змін, якщо ці елементи є універсальними або добре відомі читачу цільової мови. Однак в разі необхідності можлива їх заміна на більш зрозумілі або знайомі аналогії. Тут важливо враховувати не тільки лексичну, а й культурну адаптацію, аби текст був зрозумілим для читача, але не втратив при цьому свою автентичність [5].

Переклад казок також передбачає врахування вікової категорії цільової аудиторії. Казки для дітей мають бути доступними, зрозумілими і цікавими. Але при цьому перекладач не повинен спрощувати текст до такого ступеня, щоб він втратив свою казкову сутність. Для цього важливо знаходити відповідні еквіваленти слів, які зберігають не тільки простоту, але й магію казки [6]. Водночас перекладач має уникати надмірної банальності і прагнути до збереження загадковості, чудесності і емоційної насиченості, притаманних казковому тексту.

Казки часто містять значну кількість фольклорних мотивів, які можуть бути важкими для розуміння в іншій культурі. Перекладач, аби зберегти автентичність і зміст, інколи має вдаватися до додаткових пояснень або адаптацій [5]. Це може бути виражено через додаткові пояснення в примітках чи через зміну певних елементів сюжету, щоб зробити їх більш зрозумілими для нового читача.

Переклад казок також часто пов'язаний із певними жанровими стереотипами. Казки мають свої унікальні стилістичні особливості, такі як повсякденні діалоги, яких часто не можна зустріти в інших видах літератури. Вони можуть містити спеціальні вирази, жаргони, просторіччя, що робить їх відмінними від високої літератури. При перекладі таких елементів важливо зберігати стиль і дотримуватися адаптаційного підходу, щоб текст залишався зрозумілим, але зберігав свій неповторний колорит [6].

В кінцевому підсумку, переклад казок є складним і творчим процесом, що вимагає не тільки володіння мовою, але й глибокого розуміння культури, традицій та світогляду різних народів. Правильний переклад казки допомагає не лише передати її зміст, але й перенести читача у загадковий, чарівний світ, зберігаючи неповторний колорит оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сидорчук В. Особливості перекладу народних казок. Наука. Освіта. Молодь. 2021. Ч. 2. С. 136–138. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2021/2/47.pdf.
2. Даньшина Т. М., Петрик О. М., Руденко А. В. ЛІТЕРАТУРНА КАЗКА В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ. Collection of scientific papers «New Philology». 2021. С.69 – 75. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/2015432>.
3. Ніколайчук В. С. Лексико – семантичний аналіз англomовних казок. Острог, 2022. 84 с. URL: https://theses.oa.edu.ua/DATA/5556/Лексико_семантичний_аналіз_казок%20Ніколайчук1.pdf
4. Символізація та метафоризація у казках. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/5456514/page:9/>.
5. Етноспецифіка та лінгвістичні особливості перекладу казок : thesis / Л. І. Дегтярьова та ін. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30842>
6. Янченко. Ю. В Жанрова своєрідність літературної казки та особливості її перекладу. № 19. С. 368–374. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2009_19_54.

Д. І. Лесів

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ ВІДТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО ЕФЕКТУ В АМЕРИКАНСЬКОМУ СИТКОМІ «FRIENDS»

Переклад аудіовізуальних творів (серіалів та фільмів) є надзвичайно складним процесом через необхідність не лише точно передавати зміст діалогів, але й адаптувати їх до культурних особливостей цільової аудиторії. Одним із найбільш складних елементів перекладу є передача гумористичних висловлювань.

Гостра дискусія щодо можливості перекладу комічного підштовхнула до численних досліджень в галузі перекладознавства. Науковці намагалися продемонструвати, що комічне дійсно можливо перекладати, як довели багато комедійних серіалів та фільмів.

При перекладі фахових текстів перекладачі переважно використовують стратегію доместикації – наближення тексту до культури мови, на яку здійснюється переклад. Цей термін був вперше застосований американським перекладачем Лоуренсом Венуті. Вчений також вперше використав термін «форенізація» – збереження інформації тексту оригіналу в перекладі [2; 251-252].

Дж. Педерсен зазначає, що переклад реалій є складним завданням, оскільки вони несуть не тільки предметне значення, але й культурне забарвлення. Тому перекладач повинен не тільки передати зміст реалії, але й

зберегти її культурну цінність [1; 12].

Ось деякі стратегії перекладу реалій, які пропонує Дж. Педерсен:

- 1) офіційний еквівалент (відповідник жарту в цільовій мові);
- 2) запозичення (відтворення жарту без перекладу);
- 3) експлікація (додавання пояснювальної інформації);
- 4) буквальний переклад (прямий переклад);
- 5) узагальнення (передача загальної інформації про жарт);
- 6) заміна (передача жарту шляхом доместикації або іншими способами);
- 7) опущення (жарт не перекладають);
- 8) компенсація (вживання жарту в іншому місці через неможливість його передачі) [1; 13].

Стратегії перекладу мають багато спільного, хоча й відрізняються між собою. Переклад комічного, особливо в аудіовізуальних творах, залежить від конкретних умов кожного окремого випадку, тому потребує індивідуального аналізу та врахування всіх факторів.

Дослідження проводиться на основі діалогів із серіалу «Friends» і їхнього перекладу в українському дубляжі. Розглянемо використання стратегій і тактик перекладу на практиці, проаналізувавши оригінальні уривки реплік героїв.

<i>Joey: What are you talking about? 'One woman'? That's like saying there's only one flavor of ice cream for you. Lemme tell you something, Ross. There's lots of flavors out there. There's Rocky Road, and Cookie Dough, and Bing! Cherry Vanilla. You could get 'em with Jimmies, or nuts, or whipped cream! This is the best thing that ever happened to you! You got married, you were, like, what, eight? Welcome back to the world! Grab a spoon!</i>	<i>Джоуї: Та що ти кажеш – одна жінка? Це ніби сказати: «Існує тільки один сорт морозива». Росс, сортів багато. Вершкове, пломбір, ваніль. Можна їсти з підливкою, чи з горішками, чи зі збитими вершками. Тобі ж так пощастило. Ти одружився, тобі подобалось? На 8 балів? Повертайся в життя, хапай ложку.</i>
<i>Ross: I honestly don't know if I'm hungry or horny. [2]</i>	<i>Росс: Якщо чесно, то може я і справді голодний. [4]</i>

У цьому уривку використана найпоширеніша тактика перекладу – доместикація. Назви сортів морозива змінені на більш знайомі українському глядачеві. Оригінальні сорти – «Rocky Road» (шоколадне морозиво з маршмелоу і горіхами), «Cookie Dough» (з шматочками тіста), «Bing Cherry Vanilla» (ванільне з вишнею) – не такі популярні в Україні. Тому тут використана доместикація, що допомогла наблизити оригінальний текст до культурних реалій українського глядача.

Проте, у репліці Джоуї використані інші стратегії перекладу, що підтверджує комбінування різних тактик та стратегій для передачі гумористичного ефекту. У репліці «You got married, you were, like, what, eight?» – це натяк на те, що Росс одружився надто рано, а в перекладі його

змінено на «Тобі подобалось? На 8 балів?». У цьому випадку використали стратегію заміни.

«Grab a spoon!» – у серіалі ця метафора використана у значенні «знайомство із новими жінками». У перекладі вона передана через буквальний переклад.

Широко поширеною стратегією є опущення певних елементів, яких не існує в культурних реаліях реципієнта або ж не існує відповідника певної одиниці мови оригіналу у мові перекладу. В українському перекладі репліки «I honestly don't know if I'm hungry or horny» опущено слово «horny» (збуджений), що робить цей жарт менш вульгарним.

Joey: Wait. Your 'not a real date' tonight is with Paul the Wine Guy?	Джоуї: Хвилиночку, твоє «навіть не побачення» з Полом з винного магазину?
Ross: He finally asked you out?	Росс: Він тебе нарешті кудись запросив?
Monica: Yes!	Моніка: Так!
Chandler: Ooh, this is a Dear Diary moment. [2]	Чендлер: Не забудь записати про це у щоденник. [4]

«Dear Diary moment» – це вираз, що означає важливий момент, який варто записати в особистий щоденник. В українському перекладі передано загальний зміст, але без натяку на іронічний стиль Чендлера. Тут застосована стратегія узагальнення.

Алюзія також є потужним інструментом у перекладі, оскільки дозволяє створити багатшаровість змісту, активуючи в пам'яті глядача певні культурні асоціації. В оригінальному тексті алюзії часто базуються на загальновідомих елементах культури: літературі, музиці чи фільмах. Відтворення алюзій у перекладі потребує особливої уваги, адже культурний контекст оригіналу може бути незнайомий цільовій аудиторії.

Ross: Grab a spoon. Do you know how long it's been since I've grabbed a spoon? Do the words 'Billy, don't be a hero' mean anything to you? [2]	Росс: Хапай ложку! Знаєш, як я давно ту ложку не хапав? Тепер це для мене буде не морозиво, а героїзм. [4]
---	---

У репліці Росса «Do the words 'Billy, don't be a hero' mean anything to you?» використана алюзія на популярну пісню 1970-х років «Billy, Don't Be a Hero». Вона розповідає про юнака, який йде на війну всупереч бажанням коханої. Росс використовує це посилання, щоб іронічно описати свою довгу «перерву» у стосунках. В українському перекладі алюзію було опущено, натомість зміст адаптували загальною фразою, яка натякає на «героїзм» при знайомствах. Це свідчить про застосування стратегії доместикації шляхом спрощення культурного фону.

Переклад гумору в аудіовізуальних творах, зокрема у серіалі «Friends», є

надзвичайно складним процесом, що потребує не лише лінгвістичної майстерності, але й глибокого розуміння культурних реалій обох мовних груп. Аналіз перекладених діалогів показав, що для ефективної передачі гумористичних елементів перекладач активно використовує різні способи адаптації, творчого перефразування та відтворення алюзій, прагнучи водночас зберегти зміст, емоційне забарвлення та функціональність жарту.

У багатьох випадках переклад гумору базується на доместикації: культурні реалії замінюються більш зрозумілими для українського глядача образами або адаптуються шляхом зміни алюзій. Застосовуються також прийоми узагальнення і заміни для полегшення сприйняття складних або маловідомих реалій.

Переклад гумору часто вимагає творчого підходу: замість буквального перекладу використовуються стилістичні трансформації, переробка алюзій або їх повне опущення, якщо культурна дистанція надто велика. Такий підхід дозволяє забезпечити природність мовлення персонажів і зберегти цілісність оригінального тексту.

Отже, переклад гумористичних діалогів вимагає від перекладача гнучкості, культурної обізнаності й здатності креативно адаптувати матеріал, не втрачаючи при цьому основного комунікативного ефекту – викликати у глядача емоційну реакцію, співзвучну оригінальному задуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Friends Script. Ederson Corbari [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://edersoncorbari.github.io/friends-scripts/season/0101.html>
2. Jile, D. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co, 2009. – vol. 15. – 283 p.
3. Pedersen, J. How is culture rendered in subtitles. *MuTra 2005. Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*. 2005. pp. 1-18.
4. Bright, K. (Director). (1994). Friends [Sitcom]. Bright/Kauffman/Crane Productions, Warner Bros. Television. UASerials [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://uaseri als.pro/105-druzi-1994.html>

Л. І. Маковічук

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ТАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ ІДИОМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ МУЛЬТФІЛЬМУ *THE BAD GUYS*)

Переклад є видом творчої діяльності, що дозволяє передати зміст і стиль тексту, написаного однією мовою, використовуючи ресурси іншої мовної системи. Це нелегкий процес, бо сутність його полягає у збереженні культурних, стилістичних та семантичних характеристик оригіналу, що робить його значущим об'єктом лінгвістичного дослідження. Він значно впливає на

різні сфери нашого життя, не винятком є й літературний розвиток. Цілісний літературний процес не може існувати без якісного художнього перекладу. Крім того, у художньому перекладі перекладач – це співавтор тексту [4].

Пропонуються різні підходи до аналізу текстів. З лінгвістичної точки зору його розглядають як засіб для глибшого розуміння змісту оригіналу з метою вибору найкращої стратегії та тактики перекладу. Функціональний підхід базується на необхідності визначення комунікативної цілі оригінального тексту, зважаючи також на культурний контекст його майбутніх читачів [2].

Однією з найважливіших ланок в процесі перекладу є його стратегія. Доместикація та форенізація – це два основні підходи до перекладу, які мають свій відбиток як на мовному, так і на культурному рівнях матеріалу. Як стверджує Лоренс Венуті [7], перша означає «етноцентричне пристосування чужомовного тексту до культурних цінностей мови перекладу, повертаючи автора додому», тоді як друга є «етнодевіантним тиском на культурні цінності для відображення мовної та культурної відмінності чужомовного тексту, відправляючи читача за кордон».

Однак жоден переклад не може бути суто доместикованим чи цілком форенізованим – у будь-якому випадку застосовуються обидві стратегії, але в різному співвідношенні. Попри традиційне протиставлення форенізації та доместикації, вони завжди будуть деякою мірою пов'язані між собою [3].

Кожну зі стратегій перекладу можна вважати узагальненням сукупності перекладацьких тактик. Серед різноманітних перекладацьких тактик краще обирати лише ту, яка найточніше передає характерні риси оригіналу, беручи до уваги такі особливості, як композиційна будова, стилістична виразність та змістова насиченість [1].

Як стверджує Е. Пім [6: 13], Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне серед тактик форенізації виокремлюють: *запозичення, кальку та буквальний переклад*. Для доместикації найчастіше застосовуються: *транспозиція, модуляції, еквівалентність(реформуляція) та адаптація*.

Е. Пім зазначає [6: 13], що використання **запозичень** та **кальки** є доречним тоді, коли немає природнішого еквівалента. **Буквальний переклад** можливий між спорідненими мовами, але попри це часто буває оманливим, оскільки в кожній мові є «фальшиві друзі перекладача» (лексичні, синтаксичні, фразеологічні форми, що здаються схожими, однак виконують різні функції в інших мовах). Найбільше лінгвістів, на його думку, цікавлять **транспозиція** та **модуляція**. **Еквівалентність**, де при перекладі застосовуються всі відповідні прислів'я та референти (те, що має на увазі мовець) та **адаптація**, де використовуються різні мовні одиниці з схожими культурними функціями – процедури, що стосуються культурної адаптації.

Крім того Е. Пім стверджує [6: 14], що Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне окреслюють також ряд «просодичних ефектів». Це стосується тактик, що оперують на рівні речень. Здебільшого перекладач дотримується обмежень, накладених мовою перекладу, не маючи інших альтернатив у виборі. Мова йде про такі тактики, як:

- **Ампліфікація** - використання в перекладі більшої кількості слів, ніж у тексті оригіналу;
- **Редукція** - використання в перекладі меншої кількості слів(протилежність ампліфікації);
- **Експлікація** - у перекладі подається уточнення того, що не висловлено прямо в оригіналі (може вважатися описовим методом);
- **Імплікація** - протилежність попереднього методу;
- **Узагальнення** - переклад конкретного терміну загальним;
- **Конкретизація** - передання загального конкретним.

До цього переліку також входить не менш важлива тактика **компенсації**, де значення відтворюється засобами відмінними від використаних в оригіналі, що призводить до помітної різниці між перекладом та вихідним текстом.

Розглянемо застосування тактик перекладу ідіом на прикладах з англомовного мультфільму «Поганці» («The Bad Guys»). Обраний матеріалом мультфільм насичений різними ідіомами з незвичним перекладом українською. Наприклад:

Piranha, you all penguin-suited and booted?	Піранья, ти прилизався-замаскувався?
--	---

В оригіналі використовується ідіома «*suited and booted*», яка часто звучить в британській англійській на позначення когось гарно одягненого (здебільшого в офіційний одяг). Українською може бути перекладена за допомогою фразеологізмів «одягнений з голочки» або «вилизаний з ніг до голови». У дубляжі подається видозмінений варіант «прилизався-замаскувався». Тут переклад адаптується під ситуацію в якій знаходяться мовці – викрадення. Для того, що пробратися повз охорону синьйору Піраньї доводиться одягнутися в костюм офіціанта, тобто замаскуватися. Внаслідок таких трансформацій первинне значення втрачається, однак, перекладачам вдається передати суть подану в оригіналі (**тактики реформуляції та адаптації**).

He's gone rogue.	У нього стріху знесло.
-------------------------	-------------------------------

У дуже нестабільній ситуації, шокований через дії свого колеги, пан Акуляк використовує фразу «*go rogue*». В українській мові ця ідіома може мати значення «вийти з-під контролю» або ж «здуріти/зійти з розуму». Перекладачі мультфільму, в свою чергу, пропонують більш молодіжний, сленговий варіант «У нього стріху знесло», що також є варіацією виразу «Знесло голову» (**тактики модуляції, компенсації та адаптації**). У цьому випадку голова (розум) прирівнюється до стріхи (даху) будинку, маючи на увазі, що як будинок незахищений без даху, так і людина без голови на плечах (у переносному значенні) сама не своя. Такий переклад робить акцент на вільній, недбалій манері спілкування героя та його прямолінійності.

What the molt is that?	А це що, жало вам в сало?
-------------------------------	----------------------------------

Шокований змій Гадський звертається до свого друга Вовчука фразою «*What the molt is that?*», що є варіацією ідіоми «*what the heck*», яка вживається у неформальній мові для вираження здивування або злості та може мати різні значення залежно від контексту «*що тут діється?*», «*що це таке, чорт забирай?*», «*що за дурня?*». У буквальному перекладі ця репліка звучатиме як «*Що це за линяння?*», але для цільової аудиторії вона буде нелогічною, та не передаватиме закладений оригіналом зміст, навіть попри умовне проведення паралелі між мовцем та процесом скидання шкіри. Однак перекладачі підійшли до цього питання креативно та запропонували в дубляжі притаманний українському мовленню варіант «*А це що, жало вам в сало?*», що робить фразу зрозумілішою та легшою для сприйняття. Таким чином відхід від початкового значення компенсується збереженням суті, емоційності та атмосфери ситуації. (тактики реформуляції, компенсації та адаптації).

Piranha, don't do anything crazy.	Піраньє, тільки не казися.
Crazy is what I bring to the party, chico.	Сказ - це моє перше, друге і третє ім'я, чіко.

У відповідь на прохання пана Вовчука не дуріти, або ж не «казитися», синьйор Піранья вживає фразу «*Crazy is what I bring to the party, chico*». Ідіома «*bring something to the party*» може означати «*робити внесок/привносити щось корисне*». Та в оригіналі мовець за цим висловлюванням має на увазі невід'ємну частину своєї особистості. У дубляжі ця фраза перекладена поширеним серед українців висловом, вже адаптованим під оригінальну репліку – «Сказ - це моє перше, друге і третє ім'я, чіко» (тактики реформуляції та адаптації). Цей варіант також наголошує на рисі характеру, якою володіє мовець, і про яку він, власне, сам і згадує. Крім того, зміни в перекладі зазнає один з елементів репліки – слово «*crazy*» подається як «сказ» (тактики модуляції та конкретизації). Таким чином герой звучить більш емоційно та своєю прямолінійністю завойовує прихильність глядачів.

Отже, найчастіше в перекладі ідіом застосовується стратегія доместикації та її перекладацькі тактики, а саме: модуляція, реформуляція, компенсація, рідше – тактика конкретизації. Це допомагає перекладачам пристосувати особливості матеріалу першоджерела до особливостей цільової мови та культури без прогалин в контексті та значенні, передаючи суть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гушул, Р. В., Федик, В. В. Особливості перекладу назв фільмів з англійської мови на українську. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", вип. 21, 2022: 159–163.

2. Приймак, Д., Глінка, Н. Проблема передачі мовного коду автора та особливості його перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»* 12 (80) (2021): 117-119.
3. Рябчук, О. В., Разумна, К. А., Сіваєва, О. С. Перекладацькі стратегії як засоби маніпуляції свідомістю. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", вип. 18, 2021: 220-224.
4. Чепур, А. О., Сітко, А. В. Перекладацькі стратегії відтворення дитячої літератури. *Грааль науки*, (21), 212–215. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.28.10.2022.038>
5. Perifel, P. (Director). (2022). *The Bad Guys* [Film]. DreamWorks Animation Studio; Universal Pictures.
6. Pym, A. *Exploring Translation Theories*. New York : Routledge, 2014.
7. Venuti, L. 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge.

К. Ю. Матвійчук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У МІЖКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ ТА СТРАТЕГІЇ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ

У сучасному світі маємо тенденцію до розширення та поглиблення міжнародних контактів у різних сферах економічного, суспільно-політичного, соціального й культурного життя, що визначає необхідність звернення до дослідження проблем формування міжкультурної комунікації.

Ураховуючи найчастіше напружену політичну ситуацію у світі, можна дійти до висновку, що у сьогочасних умовах переклад політичного дискурсу набуває додаткового, особливого значення, виступаючи, з одного боку, засобом пропаганди, а з іншого – знаряддям ідеологічної боротьби. Нерідко політичні діячі у своїх виступах прямо чи опосередковано звертаються не лише до громадян своєї країни, а й до іншомовної публіки, усвідомлюючи високу ймовірність того, що їхня мова або безпосередньо, або в результаті перекладу досягне цільової аудиторії. Подібна практика існувала протягом усієї світової історії і на даний момент не тільки не втратила своєї актуальності, а й у результаті зростання міжнародних зв'язків отримує все більшого поширення. Особливо тут можна виділити виступи державних, партійних та громадських діячів. Використовуючи засоби масової інформації як канал комунікації та передачі, вони транслюють свій вплив на великі обсяги аудиторії у всіх сферах життєдіяльності.

Основне призначення політичного дискурсу полягає в боротьбі за владу. Звідси можна виявити характеристики ПД, а саме: ефективність, оцінність і агресивність [5]. Ефективність ПД проявляється в тому, що в його рамках політики вселяють адресатам – громадянам суспільства – необхідність в скоєнні політично правильних дій і / або оцінок [6: 45]. Тут головне завдання – не описати, а переконати в своїй правоті і спонукати до певної дії, при цьому не

обов'язково вдаватися до логічно зв'язкових аргументів. Відтак для політичного тексту мовний вплив є основною метою комунікації, на досягнення якої орієнтується вибір лінгвістичних засобів. Оцінність і агресивність ПД відображаються в його полемічності, представляючи собою своєрідну театральну агресію. Полемічність спрямована на «нав'ювання негативного ставлення до політичних противників мовця, на нав'язування інших цінностей і оцінок» [4: 35].

Що ж до самих особливостей мови політики, то можна виявити кілька особливостей:

- велика кількість запозичень із різних мов (латинська, французька) у зв'язку з появою нових реалій;
- активне вживання спеціальної термінології, аббревіатур, скорочених слів, штампів та клішованих фраз;
- загальне послаблення стилістичних норм української мови, до чого призвело активне використання жаргонізмів та просторічної лексики, особливо останнім часом;
- для англійської – використання як розмовної, так і книжкової лексики.

Переклад іноземномовних текстів – це один з проявів міжкультурної комунікації, це комплексний і багатоаспектний процес, складнощі якого зумовлені специфікою (а в деяких випадках і неповторністю) мовних картин світу представників різних культур [2: 41]. Досягнення максимально можливої адекватності за всіма параметрами мовленнєвих актів, що є головною метою перекладацького процесу, передбачає встановлення характерних/визначальних зовнішньо- та внутрішньотекстових ознак, з'ясування їх змісту та значущості («розшифрування») та відтворення цих особливостей мовою перекладу («перекодування»). Зрозуміло, що в цьому творчому процесі неминуче трапляються певні – виправдані й не виправдані, свідомі й несвідомі, обґрунтовані й необґрунтовані – зміни тексту-оригіналу, що залежить від професійної компетенції перекладача, який працює в точці дотику двох різних культур, а отже, неоднакового світосприйняття, що знаходить своє відображення в різних мовних системах.

Ф. Чуарфія підкреслює важливість усвідомлення як змісту, так і контексту політичної промови, акцентуючи увагу на тому, що ідеологічні погляди, позиція та ступінь залученості перекладача впливають на результат перекладу [1: 82]. Вона звертає увагу на характерні риси політичного дискурсу та перекладацькі стратегії, особливо виділяючи евфемізми, повтори, метафори й інтертекстуальні зв'язки як ключові аспекти, що потребують ретельного опрацювання з боку перекладача.

На сьогоднішній день не існує загальновизнаного визначення терміна «стратегії перекладу», так само як і уніфікованої класифікації цих стратегій. Кожен дослідник розробляє власний підхід, який, на його думку, найточніше відображає специфіку перекладу політичних текстів. Вибір відповідної стратегії здебільшого зумовлений змістом оригіналу та конкретною комунікативною ситуацією. Тільки завдяки зваженому й гнучкому застосуванню

перекладацьких прийомів можна досягти головної мети – створити переклад, що є адекватним і еквівалентним оригіналу. Саме грамотно обрані перекладацькі стратегії дають змогу виявити приховані смисли, які досвідчений перекладач здатен розпізнати та передати у цільовій мові.

Отже, переклад політичних текстів вимагає не лише досконалого володіння мовами, а й глибокого розуміння політичного контексту, культурних відмінностей та соціально значущих понять. Це відповідальний і складний процес, що потребує уважності до таких елементів, як культурно-специфічні алюзії, ідіоматичні вирази, метафори й спеціалізована лексика, які можуть бути незрозумілими для іноземної аудиторії. Перекладач має прагнути зберегти і зміст, і стиль оригіналу, враховуючи водночас культурні особливості аудиторії. Крім того, політичні тексти часто містять абстрактні й багатоаспектні поняття, наприклад, свобода, демократія чи справедливість, що інтерпретуються по-різному в різних культурах. З огляду на динамічність політичного життя, перекладачам важливо стежити за актуальністю перекладених текстів і за потреби вчасно їх оновлювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бузько С.А. Книжна лексика в текстах української постмодерної прози (функціонально-стилістичний аспект). *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 8. С. 139-155.
2. Кримінська Я. І. Лінгвостилістичні особливості англomовного політичного дискурсу та відтворення їх при перекладі. *Гуманітарні науки*. Том 1. Вип. 5. 2018. С. 41-45.
3. Карабута О. Сучасна суспільно-політична лексика: семантико-структурний аспект. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Лінгвістика : зб. наук. пр. Херсон*. 2013. Вип. 19. с. 54–55
4. Биданцева М. Г. Прагматичні проблеми перекладу суспільно-політичного тексту з англійської мови на українську. *Збірник наукових праць з гуманітарних дисциплін «Славути»*. 2014. № 8. С. 17–22.
5. Зернецький П. В. (2003). Сміслова модель маніпуляційного впливу в політичному дискурсі. *Наукові записки*. Т. 22. С. 58-60.
6. Жулавська, О. О., Кузьменко, О. А. Метафора у політичному дискурсі. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів фак-ту іноземної філології та соціальних комунікацій*. Суми : СумДУ, 2012. Ч.1. С. 45-47.

ПРОБЛЕМАТИКА ВІДТВОРЕННЯ ЖАНРОВИХ І МОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛОМОВНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ПРОЗИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Детективний жанр є одним із найпопулярніших, але в той же час найскладніших у художній літературі. Його структура, якій характерні загадки, логічні розслідування та непередбачувані повороти сюжету, задовольняє глибоку людську потребу в пошуках істини та справедливості. Сучасний детектив – це вже не просто розповідь про злочин, а складна художня система, в якій інтрига слугує засобом пізнання моральних, соціальних і психологічних аспектів дійсності. Вивчення жанрових та мовних особливостей детективної прози, особливо в англomовному контексті, дає змогу зрозуміти, як цей жанр функціонує в інших культурах і як ці особливості можна точно передати українському читачеві за допомогою перекладу.

Поява детективної літератури у ХІХ столітті була зумовлена соціальними змінами: розвитком правопорядку, криміналістики та раціонального мислення. Саме тоді Едгар Аллан По започаткував класичний детектив, створивши архетип героя-нишпорки – незалежного, розумного, здатного до дедуктивного аналізу [5]. Його новели стали зразком для наслідування для авторів, серед яких особливе місце посіла Агата Крісті – одна з найвідоміших представниць інтелектуального детективу.

Особливістю детективної прози є її структурованість: сюжет побудований навколо загадки, яку можна розгадати за допомогою логіки. Історія злочину та історія його розслідування зазвичай подані, паралельно, у двох часових площинах. Проте, детектив виконує не лише розважальну функцію, а й соціальну – він порушує такі важливі теми як моральні кризи, політичні конфлікти, класову нерівність, а подекуди навіть і філософські питання. Інтелектуальні детективи Агати Крісті зберегли традиції класичного жанру, додавши витонченість і психологічну глибину. Водночас «круті» детективи Реймонда Чандлера та Дешила Гемметта фокусувалися на соціальних проблемах, насильстві та корупції у міському середовищі [4].

Та справжнє випробування на жанрову зрілість детектив проходить у процесі перекладу. Саме на цьому рівні виявляються всі складнощі передачі логічної структури, темпу, підтексту, стилю та культурних особливостей. Завдання перекладача полягає в тому, щоб відтворити не просто зміст, а й логіку мислення автора, яка часто прихована у дрібних деталях [3]. У класичному детективі, наприклад, у творах Агати Крісті, жодна дрібниця не є випадковою – слово, вислів, навіть інтонація можуть стати ключем до розгадки.

Під час перекладу детективного тексту особливо важливого значення набуває збереження логічного ланцюга. Якщо у мові перекладу змінити порядок слів, ослабити чи втратити зв'язки між окремими фразами або

ненавмисно викривити граматичну структуру – цілісність детективної інтриги може зруйнуватися. Це особливо критично у творах, де фінальна розв'язка ґрунтується на раніше згаданих деталях, які тоді здавались незначущими. Саме тому перекладач зобов'язаний уважно ставитися до значення кожного слова, зокрема прикметників, обставин, навіть граматичних категорій, адже всі вони формують логіку розслідування.

Ритм і темп тексту – ще один важливий аспект. У детективному жанрі часом навмисно сповільнюється розповідь для створення напруження, або, навпаки, прискорюється в кульмінаційних сценах. Перекладач має зберегти цей ритм, адже він є частиною жанрової естетики. Занадто розгорнуті або спрощені переклади змінюють сприйняття темпу подій, що знижує рівень напруження або спотворює атмосферу загадки.

Ще один виклик – відтворення стилістичних фігур, притаманних оригіналу. У детективній прозі часто використовують іронію, приховані алюзії, інтелектуальні посилання, мовні ігри. Агата Крісті, зокрема, майстерно приховує істину за вдаваною простотою мовлення. Її персонажі можуть говорити жартома, побіжно, але саме в цій невимушеності захована ключова підказка [1]. Втрата або надмірне пояснення таких деталей може зруйнувати інтригу. Отже, перекладачеві необхідно шукати не лише мовний, а й жанрово-стилістичний еквівалент.

Окремо варто відзначити складність передачі гумору і мовної гри. У класичних англійських детективах часто зустрічаються каламбури, багатозначні репліки, подвійні значення [1]. Усе це потребує глибокого знання не тільки мови оригіналу, а й культури, до якої належить твір. Часто перекладачеві доводиться створювати нову мовну гру, яка буде адекватно сприйматися українським читачем, зберігаючи при цьому загальну логіку сюжету.

Крім того, у детективній прозі важливо точно передавати інтертекстуальні елементи: згадки про інші твори, історичні події, міфи, соціальні реалії. Перекладач має знати контекст доби, у якій написано твір, а також культурне тло, яке автор вшиває у свої тексти. Часто виникає дилема – пояснювати через примітки чи адаптувати, використовуючи близькі за змістом культурні референції для українського читача.

Складною є також проблема передачі соціально-мовних маркерів – діалектів, соціолектів, просторіч, адже герої детективів належать до різних соціальних груп, і їхня мова несе сюжетне та стилістичне навантаження. Агата Крісті, наприклад, відрізняє мовлення слуг, вищого класу, поліції, іноземців. Завдання перекладача полягає в збереженні цієї диференціації, не переходячи при цьому в комізм чи карикатуру. Водночас важливо не втратити національний колорит мови оригіналу, що особливо складно у випадку із збереженням британської стриманості, гумору та інтонаційної гри [1].

Ще одним важливим завданням перекладача є адаптація тексту до цільової аудиторії. Детективна проза, хоча й має універсальні сюжетні елементи, несе в собі низку культурних і соціальних маркерів, які можуть бути

незрозумілими для читача іншої культури. Перекладач повинен зберегти автентичність, не втративши при цьому зрозумілості. Наприклад, англійські звертання, титули, побутові реалії можуть потребувати коментарів або адаптації. Це особливо актуально для українського читача, який не завжди знайомий із соціальною структурою Великобританії [2].

Отже, переклад детективу – це своєрідне друге розслідування, де перекладач, ніби літературний детектив, шукає істину в деталях, аналізує кожну репліку та граматичну конструкцію, щоб зберегти задум автора і подарувати читачеві той самий рівень емоційного та інтелектуального задоволення, який подано в оригіналі. Це надзвичайно складна, але захоплива робота, яка вимагає високого рівня володіння мовою, жанрової компетентності та глибокого розуміння культурного контексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Паламарчук С. В. Мовна гра як перекладознавча проблема (на матеріалі детективної прози А. Крісті) // Мовні і концептуальні картини світу. 2021. № 68. С. 142–147.
2. Сдобнякова С. А. Лінгвокультурні особливості перекладу англomовного детективного дискурсу // *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство)*. 2020. № 183. С. 89–94.
3. Ткаченко І. О. Жанрова специфіка детективної прози та особливості її відтворення в перекладі : монографія. – Ужгород : УжНУ, 2020. 168 с.
4. Hughes W., Smith A. *The Cambridge Companion to Crime Fiction*. Cambridge : Cambridge University Press, 2016. 306 p.
5. Scaggs J. *Crime Fiction*. Taylor & Francis Group, 2005. 184 p.

Т. М. Миронюк

Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАНУ

РОЛЬ ВІЗУАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У СУЧАСНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Освіта, освіченість, просвітництво... Ймовірно, саме ці слова намагалися передати маркетологи корейського книжкового магазину Куобо, коли представили громадськості рекламу, на якій зображений світильник, абажур якого зображений у формі книги, з якої ллється світло [3]. Згадана реклама є яскравим прикладом того, що концептуальна метафора може мати не лише вербальне вираження, а й невербальне, зокрема, візуальне.

Візуальна метафора є потужним інструментом комунікації, що дозволяє передавати складні концепції та емоції через зображення. Вона базується на здатності

людини сприймати аналогії між різними об'єктами та явищами, що робить її ефективною у різних сферах діяльності [1]. Візуальні метафори, як і вербальні, дозволяють переносити значення з однієї концептуальної області в іншу, сприяючи глибшому розумінню абстрактних ідей [4]. Візуальна метафора зазвичай складається з двох частин: 1) джерело метафори (source domain) – знайоме, конкретне зображення або об'єкт та 2) ціль метафори (target domain) – абстрактна ідея або тема, яку треба передати. Коли ці два домени з'єднуються в одному візуальному образі, глядач інтерпретує взаємозв'язок між ними та розшифровує закладене повідомлення [6].

Дослідження візуальних метафор почалося у 1990-х роках [1], однак у сучасному глобалізованому світі вивчення підтекстів різноманітних зображень (реклами, навчальних плакатів, творів мистецтва, політичних карикатур) стало надзвичайно актуальним [8]. Так, у рекламі візуальні метафори використовуються для створення асоціацій між продуктом та бажаними якостями або емоціями. Рекламодавцям рекомендується поєднувати візуальні метафори з чіткими інформаційними елементами, щоб забезпечити ефективну комунікацію з аудиторією [2]. У мистецтві та кінематографі візуальні метафори служать для передачі глибоких ідей та емоцій. Такі метафори допомагають глядачам краще зрозуміти внутрішній світ персонажів та основні теми твору. У політичній комунікації візуальні метафори використовуються для формування громадської думки та впливу на емоції виборців. У науковій комунікації та журналістиці візуальні метафори допомагають робити складні дані зрозумілими для широкої аудиторії. Такі метафори сприяють легшому сприйняттю інформації та кращому запам'ятовуванню. В економічній галузі візуальні метафори значно покращують розуміння фінансових концепцій, особливо серед аудиторії без спеціальної економічної освіти. Однак, слід зауважити, що ефективність певних метафор залежить від культурного контексту, що підкреслює важливість адаптації візуальних матеріалів до цільової аудиторії [5].

Враховуючи швидкий розвиток систем штучного інтелекту, з'явився підхід, який дозволяє штучному інтелекту краще розуміти метафоричні висловлювання та створювати зображення, що точно відображають їхній зміст. Цей метод відкриває перспективи для розвитку мультимодальних систем штучного інтелекту, здатних краще розуміти та відображати складні мовні конструкції та емоційний зміст повідомлень [7].

Підсумовуючи, зазначимо, що візуальні метафори є важливим засобом комунікації, що дозволяє ефективно передавати складні ідеї та емоції через зображення. Їх застосування у різних галузях повсякдення сприяє глибшому розумінню інформації та формуванню емоційного зв'язку з аудиторією. Подальше дослідження візуальних метафор може розширити наші знання про когнітивні процеси та покращити комунікативні стратегії у різних сферах діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Cambridge Handbook of Metaphor and Thought / ed. by R. W. Gibbs. NY : Cambridge University Press, 2008. 550p.
2. Khan M.B., Turner M., Butt A. Visual Metaphorical Advertising: The Moderating Role of Creativity and the Mediating Role of Informativeness. *Journal of Current Issues & Research in Advertising*. Philadelphia, 2024. Issue 46 (1). P.1–29. – URL: https://www.researchgate.net/publication/379060256_Visual_Metaphorical_Advertising_The_Moderating_Role_of_Creativity_and_the
3. Korea International Design Award. – URL: <https://award.kidp.or.kr/>
4. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago and London : The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
5. Malik A. Evaluating the Visual Metaphors of Financial Concepts through Content Analysis. *Journal of Risk and Financial Management*. Basel, 2023. Issue 16 (3). P.202-215. – URL: <https://www.mdpi.com/1911-8074/16/3/202>
6. Ojha A., Ervas F., Gola1 E. Why verbal and visual metaphors are different: Three possible answers // Metaphor festival 2017: Book of abstracts. Amsterdam, 2017. P.44–45
7. Su C., Wang X., Liu S., Chen Y. Efficient Visual Metaphor Image Generation Based on Metaphor Understanding. *Neural Processing Letters*. Dordrecht, 2024. Issue 56. P.149–169. – URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11063-024-11609>
8. Zhong Z., Wen S., Chen S. Research Trends in Multimodal Metaphor: A Bibliometric Analysis. *Frontiers in Psychology*. Lausanne, 2023. Vol.14. P.1–13. – URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1144725/full>

С. В. Насакіна

Одеський державний аграрний університет

ІДІОМИ З КОМПОНЕНТОМ КОЛЬОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Ідіоми є невід'ємним компонентом лексичного корпусу англійської та німецької мов, саме тому вони є у фокусі уваги багатьох лінгвістів, ономатологов та перекладачів. Засвоєння ідіом значною мірою сприяє розумінню культури та традицій народу оскільки вони часто втілюють генетичний код нації. З точки зору дослідників, ідіоми виконують важливу комунікативну функцію, надаючи мові образності, емоційності та виразності, що робить їх незамінним елементом у різних стилях мовлення [2: 140]. Об'єктом нашого дослідження є ідіоми з компонентом кольором у сучасній англійській та німецькій мовах. Здійснено порівняльний аналіз ідіом у цих мовах, встановлено, що колір у складі ідіом відіграє важливу роль у

формуванні емоційного забарвлення висловлювань. Окрему увагу приділено випадкам, коли значення ідіом у досліджуваних мовах не збігається, що свідчить про культурно зумовлену специфіку мовної картини світу.

Джерельною базою дослідження слугували ідіоми, вилучені шляхом суцільної вибірки з мас-медійних джерел. Д. Ганич та І. Олійник визначають ідіому як стійкий неподільний зворот мови, що виражає єдине поняття, зміст якого не визначається змістом його складових елементів [1: 141]. Ідіома трактується як особливість мови, яка часто має значення, відмінне від її граматичного чи логічного [4: 16].

В англійській та німецькій мовах існує значна різноманітність ідіом к компонентом кольору. Наведемо приклади німецьких ідіом з колоративним компонентом: *Grünes Licht geben* – дати добро, *Ins Schwarze treffen* – потрапити в яблучко, *Das Blaue vom Himmel versprechen* – обіцяти золоті гори. Серед англійських ідіом ми виокремили наступні: *to give the green light* – дати добро, *to be in the red* – бути в боргах, *out of the blue* – раптово.

Англійська та німецька мови, які належать до групи германських мов, з певним спільним історичним та культурним досвідом, мають деякі подібності у своїх ідіоматичних виразах. Ці подібності можна умовно поділити на: 1) **прямі еквіваленти, тобто** деякі ідіоми можна перекласти майже дослівно з англійської на німецьку, зберігаючи однакове значення, наприклад, *white as snow* – *weiß wie Schnee* (білий, як сніг), *to see red* – *rot sehen* (розлютитися), *golden wedding anniversary* – *die goldene Hochzeit* (золоте весілля), *black humor* – *schwarzer Humor* (чорний гумор), 2) **концептуальні еквіваленти, тобто** такі ідіоми у яких можуть використовуватися різні слова, але вони презентують одну основну ідею, наприклад, *green with envy* – *der gelbe Neid* (відверта, неконтрольована заздрість). Зазначимо, що у німецькій лінгвокультурі заздрість пов'язується із жовтим кольором, тоді як в англійській мові прийнято використовувати колір **зелений** говорячи про сильну заздрість. Ще одна ідіома, яка не має **прямого** англійського аналога, але має **функціональний відповідник** у американському варіанті англійської мови, то є *ein blauer Brief*. *Ein blauer Brief* – це офіційне **письмове попередження зі школи** про незадовільну успішність, яке надсилається батькам, а також може вживатися у значенні **офіційне повідомлення про звільнення** (в армії, на держслужбі). Американська ідіома *a pink slip* також означає повідомлення про звільнення з роботи. Останній приклад демонструє **культурні розбіжності** в бюрократичних практиках в різних країнах, тому що що листи блакитного кольору означають у Німеччині повідомлення про звільнення. Натомість на початку 20 століття у Сполучених Штатах Америки багато компаній вручали працівникам **паперові форми**, коли звільняли їх із роботи, при чому у деяких компаніях **частина цієї форми була надрукована на рожевому папері**, або **вкладалася рожевою вкладкою**, щоб **легко відрізнити** повідомлення про звільнення від інших документів. Звідси і з'явилася ідіома *to get a pink slip* (отримати повідомлення про звільнення).

Проблеми при перекладі ідіом виникають зазвичай тому, що образ

прихований у ідіомі найчастіше зберігає національну специфіку, та дуже часто спирається на реалії, відомі тільки одному народу-носію мови. З іншого боку, представникам іншої нації, які не володіють фоновими знаннями, досить важко здогадатися про значення певної ідіоми з національно-культурним компонентом. Наприклад, *der Weißwurstäquator* буквально означає «екватор білої ковбаси», то є жартівлива лінія, що умовно розділяє південну Баварію (особливо Мюнхен) від решти Німеччини за культурними, мовними та кулінарними особливостями. Назва походить від традиційної баварської страви – *Weißwurst* (білої ковбаси), та використовується для позначення культурного кордону, жартівливої межі менталітету між південною і північною Німеччиною. Прямого еквівалента в англійській мові немає, але можливі описові варіанти, наприклад, *the cultural sausage divide*, або *the Bavarian cultural line*. Недарма дослідники вказують на те, що вивчати іноземну мову означає увійти у незнайомий світ, стати відкритим для нового, відчувати культурну спільність із носіями мови й надати спілкуванню особливої повноти й багатомірності [2: 202], і саме вивчення та порівняння ідіом у різних мовах допомагає це зробити.

Отже, компаративний аналіз ідіом з компонентом кольору в англійській та німецькій мовах дозволяє виявити як універсальні, так і культурно специфічні риси цих мовних одиниць у досліджуваних германських мовах. Незважаючи на наявність подібних еквівалентних конструкцій, спостерігається значна кількість відмінностей у структурі, семантиці та використанні ідіом к з компонентом кольору в англійській та німецькій мовах. Це свідчить про важливість дослідження цього аспекту у фразеології при вивченні іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ганич Д. І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
2. Лісовська, А. О. Дослідження синтаксичних та семантичних особливостей використання ідіом у сучасній мовній практиці / А. О. Лісовська, З. І. Комарова, В. А. Сікорська // *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74), № 6. С. 139–146. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.6/23>
3. Тупченко В.В. Викладання іноземної мови як засобу міжкультурної комунікації у вищій школі. *Духовність особистості*. Вип.5. 2013. С. 199-204.
4. Fiedler S. *English Phraseology. A Coursebook*. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2007. 198 p.

Ю. М. Нідзельська, С. Ю. Абрамович
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕТЕКТИВНИХ ТВОРІВ

Перш за все, варто зазначити, що сьогодні у сучасній теорії та практиці перекладу справжню зацікавленість лінгвістів викликає перекладацький процес детективних романів, зокрема з англійської мови на українську. Як відомо, важливим для перекладачів є насправді високий рівень лінгвістичної компетенції, широкий культурологічний кругозір. Наукову цікавість становить аналіз перекладу текстів, що належать до такого відомого жанру, котрий вирізняється поєднанням елементів формульної белетристики з постмодерністськими стилістичними прийомами, а саме детективу. Варто підкреслити, що тоді, коли виникає необхідність відтворити мовою перекладу вагомими стилістичними компонентами, зокрема такі одиниці, як реалії, важливі мовленнєві характеристики персонажів, тоді перекладачі, як правило, застосовують різні перекладацькі трансформації під час такого перекладацького процесу. Також існує відома точка зору щодо того, що особливу складність становить передача іншою мовою національних стереотипів, варто пам'ятати, що нерідко згадані елементи перекладачам вдається зберегти в перекладі. Поряд з цим, також можуть виникати певні труднощі, особливо у тому випадку, коли лексичні або ж стилістичні маркери є сигналами соціальної або етнічної ідентичності.

Як відомо, саме здатність перекладачів до успішної інтерпретації світоглядної позиції автора, розуміння його або її мовної особистості є вагомою ціллю у рамках сучасної перекладознавчої науки.

Відтак, наразі ціла низка сучасних письменників, які працюють із вказаним жанром, набувають популярності також поза межами літературної сфери. Тому можна припустити, що детективний жанр активно розвивається, також він залишається у центрі наукових інтересів. Попри наявність різних праць, присвячених аналізу цього жанру, його детальне вивчення є важливим сьогодні, оскільки детектив постійно видозмінюється, навіть спостерігаємо за виникненням його нових піджанрів, наприклад, психологічний трилер, історичний детектив та ін.

У сучасному світі жанр детективу впевнено посідає одну з провідних позицій у сфері художньої літератури, його, як правило, включають у категорію так званої «масової літератури». Вона, у свою чергу, орієнтована на широку читацьку аудиторію, розрахована на досить легке сприйняття, цікаве читання. Варто підкреслити, що вона може як не потребувати, так і потребувати інтелектуального напруження. Вказаний жанр літератури володіє цілою низкою складних структурних, стилістичних ознак. Вони викликають інтерес не тільки у колі читачів, а також серед дослідників у філологічних науках.

Популярність детективної прози сьогодні виявляється не лише в постійному зростанні кількості друкованих видань творів цього жанру, а також у збільшенні супровідних матеріалів, наприклад, рецензій у пресі, аналітичних статей у фахових журналах, інтерв'ю з авторами та ін. У добу стрімкого розвитку медіа, цифрових технологій спостерігаємо за своєрідним переплетінням жанрів у межах трансмедійного простору. Літературні твори дедалі частіше трансформуються в серіали, художні фільми, радіопостановки, навіть комп'ютерні ігри. Це і створює новий формат сприйняття детективу як універсального культурного продукту, що здатен адаптуватися під запити масової аудиторії [2: 11], ми, у свою чергу, повністю підтримуємо таку точку зору.

З огляду на це, актуальність дослідження детективної літератури пояснюється як посиленням науковим інтересом до неї, так і необхідністю значно глибшого аналізу з боку мовознавців. Певні особливості стилю, композиції, мовного оформлення детективних творів усе ще залишаються не повністю дослідженими. Як правило, науковці зосереджуються на сюжетній побудові або жанрових рисах, існує погляд, що вони не так багато уваги приділяють мовно-стилістичному апаратові твору.

Варто підкреслити, що однією з ключових характеристик детективного жанру є наявність інтриги або загадки, яка є стрижнем твору. Відтак, саме ця складова дозволяє чітко окреслити межі жанру, навіть якщо у творі присутні елементи трилера, пригодницької чи то романтичної літератури. Якщо загадка відсутня, тоді текст втрачає своє детективне ядро [3: 106].

Ще однією важливою темою є переклад детективної літератури. Справа у тому, що цей процес передбачає не тільки знання мови оригіналу, а також і глибоке розуміння вузького та широкого контексту, вагомих культурних відтінків та стилістики. Тому перекладачу варто бути здатним відтворити специфічну лексику, передати різні мовні нюанси. Відтворення гумору, іронії, вимагає майстерності, здатності зберегти цілісність тексту, авторський стиль.

Особливості перекладу детективних творів зумовлюються специфікою жанру, комбінацією елементів напруженої інтриги, логічного аналізу, психологізму. Однією з ключових проблем перекладу є передача напруження, що наростає протягом розгортання сюжету всього твору, а також точне відтворення сюжетних поворотів. Вони досить часто ґрунтуються на грі слів, натяках, прихованих смислах. Детектив як жанр вимагає від перекладача не лише високого рівня мовної компетентності, а й глибокого аналітичного мислення. Крім того, надзвичайно важливим є адекватний переклад культурних реалій, топонімів, власних назв, діалектизмів, жаргонізмів, сленгізмів. Адже ці одиниці відіграють вагому роль у детальній характеристиці персонажів. У процесі перекладу детективних творів зростає роль міжкультурної компетентності перекладача. Оскільки він має передати не лише формальну сторону тексту, а й зберегти атмосферу загадковості, психологічної напруги, інтелектуального пошуку. Збереження стилістичних особливостей автора, зокрема його індивідуального стилю письма, структури

діалогу, ритму викладу та використання художніх засобів, вважають надзвичайно важливим задля досягнення еквівалентності перекладу. Таким чином, переклад детективної літератури становить собою складний міждисциплінарний процес, що потребує лінгвістичної, культурологічної, жанрової обізнаності [1: 324].

Отже, переклад детективної прози є не лише мовною діяльністю, а також міжкультурною комунікацією. Через переклад читачі мають змогу долучитися до іншої культури, зрозуміти її погляд щодо різних аспектів, моралі, соціальних норм. Важливим є не лише уважне ставлення до оригінального тексту, а також гідне ставлення до роботи перекладача, який є посередником між культурами. Він забезпечує художню цілісність, автентичність у новому мовному середовищі. Такий підхід сприяє збереженню національного культурного простору, формуванню нового рівня літературної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бовсунівська Т.В. Теорія літературних жанрів: Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. 519 с.
2. Дученко Л. В. Жанрово-лінгвістичні особливості темпорально-оповідальної структури художнього тексту (на матеріалі англomовної детективної прози 20 сторіччя). Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. О., 2004. 22 с.
3. Хан О. Особливості перекладу реалій у контексті детективної оповіді. *Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки*. № 46. 2009. С. 105-108.

Ю. М. Нідзельська, А. С. Антонюк
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДО ПИТАННЯ ПРО БАЗОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ У РАМКАХ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ

Перш за все, варто акцентувати увагу на тому, що політичну промову вважають специфічною формою дискурсу, вона сприяє формуванню суспільної думки та є здатною активно виявляти владні відносини. Промови функціонують у середовищі дискурсу. У свою чергу, дискурс сприймають як явище значною мірою складніше, ніж просто поєднання слів. Відомим у сучасному мовознавстві є погляд, згідно з яким, лінгвістичні засоби тісно переплітаються з багатьма соціокультурними впливами, різними комунікативними намірами. Адже мова як система існує в суспільній царині, містить сліди від впливу пануючих у суспільстві поглядів, принципів чи ідеалів.

Варто підкреслити, що логічна зв'язність висловлювань є однією з

важливих характеристик будь-якого дискурсу, вона забезпечує його логічність, зрозумілість для адресата. Також логічна зв'язність означає, що ви викладаєте свої повідомлення структуровано, дозволяючи всім зрозуміти розкриття та усвідомити логіку. Як це підкреслюють у сучасному мовознавстві, граматична зв'язність тексту, в свою чергу, встановлюється за допомогою багатьох лінгвістичних засобів. Йдеться про сполучники, вставки, займенники, повтори тощо; вони здатні зробити текст організованим, зрозумілим, виразним.

Вивченням політичних текстів, особливостями відтворення явищ політичного дискурсу цікавилися багато вчених, зокрема варто згадати таких науковців з перекладознавства, як Ю. Зацного, Р. Зорівчак, В. Карабана, Т. Кияка, О. Ребрія, Л. Черноватого [1: 265; 2].

Нашу увагу привернула така важлива властивість дискурсу, як інтерактивність. Відтак, діалогічність дозволяє учасникам комунікації не лише декларувати свої думки, але й миттєво реагувати на думку інших учасників комунікації, доповнювати власний дискурс, враховуючи контекст поведінки співрозмовника чи співрозмовників. Така взаємодія часто проявляється у навчанні, соціальних мережах, бізнес-діалогах. Інший аспект, який є важливим для різних типів дискурсу, контекстуальність. Вона передбачає, що значення висловлювань обумовлене соціальним, історичним, культурним фоном. У різних колах однакові терміни, вислови можуть отримати певні інші значення.

Враховуючи той факт, що культурний контекст формує комунікативні норми, конкретні повідомлення сприймаються по іншому в різних культурах, можна припустити, що знання їх специфіки є важливим для вивчення політичних промов.

Немає сумніву у тому, що політичні промови, наприклад, часто спрямовані на переконання, мобілізацію громадян, вони використовують спеціальні прагматичні засоби, завдяки яким вони можуть ефективно досягати поставлених цілей, таких як заклики, гасла, емоційно заряджені вирази [1: 265].

Політичні промови надзвичайно часто володіють маніпулятивною властивістю. Отож такі риторичні прийоми, як повторення ключових ідей, емоційно забарвлені висловлювання, гасла, різні метафоричні структури, заклики до певних дій активно використовуються політиками, у такий спосіб вони можуть впливати на емоції, переконання, поведінку цільової аудиторії. До речі, повтори, які часто застосовують у такому мовленні створюють ілюзію істинності. Не можна залишити поза увагою роль метафоричних конструкцій у промовах. Їх роль є актуальною також через те, що вони дозволяють спростити складні політичні або соціальні проблеми, наділяють повідомлення значною емоційністю та образністю.

Варто також зазначити, що однією з основних технік політичної риторики є емоційний заклик. Страх, надія, патріотизм вважають саме тими потужними емоціями, до яких звертаються сучасні політичні діячі. Наприклад,

патріотичні символи можуть бути використані для залучення частини цільової аудиторії. З іншого боку, таку базову емоцію як страх нерідко можуть використати для мотивування виборців, також задля швидкого прийняття рішень.

На відміну від нейтральної мови науково-технічного тексту, як це вказано у науковій розвідці І. Фесенко, мова політичних статей, різних листівок часто є емоційно насиченою. Це наближає її до мови художньої літератури, у ній можна побачити образні порівняння, метафори, елементи гумору, іронії та інші засоби [2: 76].

Крім того, сучасний політичний дискус є одним із головних джерел неологізмів. Таким чином, в систему української мови з англійської потрапила велика кількість слів, які певним чином пов'язані з політикою [1: 265]. Водночас у політичному мовленні використання фразеологізмів дуже часто відбувається у комплексі з іншими експресивними одиницями мовлення [1: 267], таке поєднання має вагомий емотивний потенціал.

Варто зазначити, що повноцінний переклад політично-агітаційного матеріалу, окрім фактично точної передачі змісту, має донести до читача також всі емоційні елементи, які укладені в оригіналі, так само як і його політичну спрямованість. Це відрізняє політичний текст від науково-технічного відповідно [2: 76].

Сьогодні існує невелика кількість систематизованого теоретичного матеріалу щодо перекладу політичної літератури, зокрема з англійської мови на українську або ж навпаки. Наразі у сучасному світі, в якому спостерігаємо інтенсивні процеси глобалізації, розвиток інформаційних технологій, політичний переклад займає одну з головних позицій серед тематичних розділів перекладацької діяльності. Виступи політиків містять значну кількість експресивної лексики, для її перекладу перекладачеві варто застосувати лексичні, стилістичні трансформації, враховувати факт міжкультурного варіювання [1: 266].

Політична промова є одним з складних явищ, яке охоплює різні комунікативні, соціокультурні особливості. Варто враховувати той факт, що переклад політичних промов був та буде важливим засобом ефективної міжкультурної інтеракції. Сучасні умови, в яких політична комунікація часто відбувається через цифрові технології, інформаційні платформи вимагають насправді високої майстерності від сучасних перекладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Фесенко І. Л. Особливості перекладу політичних промов та текстів І. Л. Фесенко *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 55. С. 264- 266.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури: ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова книга, 2001. 304 с.

ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОЦЕСУ ПЕРЕКЛАДУ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ ТВОРІВ

Перш за все, варто зробити акцент на тому, що сьогодні в умовах швидкісних глобалізаційних змін, переклад, який є виконаним на високому рівні, відіграє вагому роль. Адже контакти із перекладеними текстами є необхідним каналом доступу до оригінального тексту або текстів, відтак до іншої чи інших лінгвокультур.

У нашій науковій розвідці зацікавленість викликав саме переклад аудіовізуальних творів. До такої категорії творів, як правило, у теорії та практиці перекладу відносять фільми, мультфільми. Переклад зазначених утворень точно вважають складним та неоднозначним процесом. Зрозумілим і очевидним є те, що однієї лише перекладацької майстерності може виявитися недостатньо, хоч це поняття є широким за своєю семантикою. Тому що переклад таких одиниць передбачає глибоку обізнаність із переліком культурних відтінків, особливостями сприйняття, відповідно, реакції різними реципієнтами, вони можуть відрізнятися за різними параметрами, зокрема за своїм віком. Для сучасних перекладачів важливим видається розуміти як жанрову специфіку аналізованих творів, так і певні технічні обмеження. Серед важливих аспектів та особливостей перекладу різножанрових фільмів та мультиплікаційних фільмів є поняття синхронізації. Тому є розуміння того, що саме аудіовізуальний переклад передбачає не тільки вдале відтворення змісту відповідного повідомлення, але й тривалість реплік різними мовами повинна корелювати, тобто співпадати, артикуляція губ у дубляжі не повинні занадто різнитися. У такому випадку письмовий переклад отримує більшу перевагу, адже надає ширший вибір різних засобів перекладу, лексичних одиниць, граматичних конструкцій.

Як відомо у сучасному перекладознавстві, перекладачі виокремлюють такі головні способи перекладу фільмів та мультфільмів, як дубляж та субтитрування. Зрозуміло, що вони отримують свої плюси та мінуси. Таким чином, дубляж передбачає повне озвучення реплік оригінального тексту акторів іншими голосами іншою мовою. У свою чергу, це надає можливість глядачам повністю зосередити усю свою увагу на візуальному ряді. Вони майже не читають субтитри. Немає сумніви у тому, що насправді якісні дубляжі видаються дійсно складними процесами. Справа у тому, що перекладач отримує завдання не тільки забезпечити синхронність тексту з артикуляцією акторів, він або вона обирає еквівалентні за емоційним забарвленням та тембром голоси. До того ж, не зовсім вдалий дубляж навіть може призвести до спотворення характеру персонажів, значного зниження якості сприйняття певного фільму, погіршення гри актора чи акторів.

З іншого боку, саме субтитрування передбачає відображення вже

перекладеного тексту цільовою мовою у рядках на екрані. Очевидним є той факт, що зазначений спосіб перекладу аудіовізуальних текстів чи текстів є не занадто дорого вартісним, до того ж, цей спосіб часто дозволяє зберегти оригінальну звукову доріжку, своєрідну акторську гру, певні голосові інтонації. Однак, певні субтитри можуть відволікати глядача від візуального ряду. Це особливо відчутно, коли вони з'являються на екрані занадто швидко і є дуже довгими, адже тоді глядачі просто не встигають усе прочитати. Отож саме перекладач субтитрів повинен вміти лаконічно, чітко передавати зміст реплік. Він, як правило, бере до уваги і швидкість читання, і певне обмеження екранного простору.

Не можемо залишити поза увагою те, що перекладачам, які працюють із мультфільмами, художніми фільмами часто доводиться відтворювати фрагменти з гумором, ідіомами, пареміями. Реалії, які є носіями концентрованої лінгвокультурної інформації, алюзії, часто є невідомими, дивними або незрозумілими повністю для представників різних народів. Тоді вказані елементи адаптують, звичайно, із максимальним збереженням сенсу.

На наш погляд, особливо пильну увагу варто зосередити на специфічних властивостях у процесі перекладу гумору. Гра слів, низка культурних асоціацій, є додатковими викликами для фахівців з перекладу. Просто зрозуміти жарт недостатньо, адже необхідно досягти того, щоб він спричинив аналогічний ефект комізму у мові на яку перекладають. Очевидно, що глядацька аудиторія для мультиплікаційних фільмів - це особи неповнолітні, підлітки або ж діти. Відтак, і мова перекладу повинна бути зрозумілою, доступною, але образною та цікавою для вказаних осіб. Важливим видається зберегти палітру емоцій, моральні цінності, орієнтири, динаміку дитячої мови, ефект гри. Недивно, що в таких різновидах фільмів нерідко використовуються пісні, вірші, певні звуконаслідування, що знову значно ускладнює завдання для перекладачів, які намагаються зберегти римованість, певний ритм, що закладено в оригіналі.

Важливим аспектом є передача емоційного забарвлення мови персонажів: інтонацій, тембру голосу, діалекті, сленгу. Завдання перекладача у пошуку адекватних відповідників. У контексті глобалізації якісний переклад стає невід'ємним інструментом сучасної міжкультурної комунікації.

Водночас, переклад завжди пов'язаний з певними труднощами. Вони можуть бути як технічного, так і інтерпретаційного характеру. Саме переклад фільмів та мультфільмів вважають непростим мистецтвом. Він відкриває світ глядачеві, який сьогодні має широкий вибір того, який мультфільм чи фільм варто подивитися.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ РОМАНУ АГАТИ КРІСТІ «ЗАБУТЕ ВБИВСТВО»

Перш за все, варто зробити акцент у нашій розвідці на тому, що переклад художніх текстів наразі вважають надважливим аспектом міжкультурної комунікації. Оскільки саме він уможлиблює доступність низки літературних творів для різної та широкої аудиторії. Як це відомо, досліджуваний у перекладознавстві роман Агати Крісті «Забуте вбивство» є багатим джерелом мовних і культурних реалій. Відтак він провокує особливий інтерес для філологів, перекладачів, вимагає уважного вибору відповідників з метою збереження стилістики твору, авторського стилю, різних характеристик персонажів детективу.

Лексико-граматичні аспекти перекладу репрезентованого твору, як ми хочемо підкреслити, передбачають відтворення специфічної лексики, певних граматичних конструкцій, низки культурно маркованих елементів. Це усе забезпечує адекватне сприйняття тексту читачами, які є представниками іншої лінгвокультурної спільноти.

Отже, детальне дослідження перекладів творів художньої літератури активно розробляється у середовищі перекладознавства, літературознавства. Таким чином, у працях таких авторів, як Ю. Грон та К.І. Демченко аналізуються питання відтворення культурних реалій, стилістичних особливостей тексту оригіналу. Увагу приділено адаптації граматичних конструкцій задля забезпечення як точності, так і природності перекладу [1; 2].

Метою дослідження цієї розвідки є аналіз лексико-граматичних особливостей перекладу реалій роману Агати Крісті «Забуте вбивство».

Реалії, як відомо у перекладознавстві, це слова або ж вислови, що позначають предмети, явища, поняття, унікальні для певної культури, географічної зони чи історичного періоду. Як ми вище вже зазначали, цей детективний роман Агати Крісті «Забуте вбивство» багатий на культурно марковані елементи. Вони, відповідно, потребують адаптації для української аудиторії [2; 3]. Основні лексико-граматичні аспекти перекладу стосуються передачі реалій, архаїзмів, сленгових висловів, також особливих граматичних конструкцій.

1. Передача культурно маркованих реалій. Переклад реалій, що пов'язані з повсякденним життям, суспільними традиціями, географічними назвами, надзвичайно часто вимагає пояснювального підходу або калькування. Наприклад, назва маєтку *Hillside* [3] перекладена як *Схил*, що зберігає його буквальний зміст, вона, водночас, відповідає українським лексичним нормам. Так само назва кімнати *Blue Room* передається як *Голуба кімната*. У такому випадку збережено її оригінальну стилістичну функцію.

2. *Адаптація сленгових виразів і архаїзмів.* Варто звертати увагу на те, що у самому тексті роману нерідко ми зустрічаємо слова та фрази, які відображають мовні особливості епохи, соціального класу також. І такі вислови можуть бути незрозумілими для сучасного читача в Україні. Тому перекладач обирає більш нейтральні (або пояснювальні) відповідники. Наприклад, фраза *a lamb to the slaughter* адаптується як *ягня на заклання*, що зберігає образність і передає контекст небезпеки. Інший приклад – це вислів *She's got the wind up*, що буквально означає *Вона налякана*. Переклад *Вона настрашена* робить текст природнішим для української аудиторії, як з цим легко погодитися, зберігаючи при цьому стилістичний ефект. *That's the long and short of it.* – *Ось і все коротко й ясно*. Переклад залишає зміст виразу без змін, але у той самий час адаптує його до норм системи української мови.

3. *Граматичні конструкції та синтаксичні особливості.* Авторка Агата Крісті часто у своїй творчості використовує інверсію, застарілі граматичні форми, синтаксичні побудови, складні за своєю структурою, вони здатні додавати унікальності текстові. У перекладі такі конструкції можуть виявитися спрощеними. А також вони можуть виявитися адаптованими до певних стилістичних норм української мови. Наприклад, таке речення: *Hardly had she entered the room when the telephone rang* [3] перекладено так: *Щойно вона увійшла до кімнати, як задзвонив телефон*. Варто зазначити, що інверсія як зміна встановленого порядку слів у реченні відсутня, смисл повідомлення, стиль, відповідно, збережено.

4. *Лексична адаптація.* Відомим фактом у сучасному перекладознавстві є те, що перекладачі стикаються з необхідністю підбирати відповідники для слів, висловів, які мають унікальні конотації в іншій, у нашому випадку, в англійській культурі. Наприклад, слово *stocking mill* у тексті роману передається як *фабрика панчіх*, що адаптує зміст до української аудиторії. Слова, які зберігають свою автентичність, такі як *chiffonier* (шафа), можуть супроводжуватися поясненням у перекладацьких примітках. У такий спосіб представляють інформацію для того, щоб іншомовний, тобто український читач, був здатен правильно зрозуміти певні значення та смисл повідомлень [2].

5. *Врахування культурного контексту.* Під час перекладу роману особливу увагу приділяють саме збереженню культурного контексту. Наприклад, згадки про британську правову систему, національні традиції, часто адаптують з поясненнями. Такі елементи, як *one shilling*, *tea time*, залишаються у перекладі з мінімальними змінами, але супроводжуються контекстуальними підказками. Саме ці приклади є часто зрозумілими для багатьох репіцієнтів, які не належать до британської лінгвокультури.

Варто зробити висновки про те, що аналіз лексико-граматичних особливостей перекладу реалій роману Агати Крісті «Забуте вбивство» демонструє надзвичайну складність роботи перекладача. Збереження стилю, образності, культурного контексту вимагає успішного вибору низки існуючих відповідників. Відтак, застосування різних способів перекладу повністю

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Грон Ю. Проблеми перекладу реалій як одиниць безеквівалентної лексики у детективному жанрі. *Language: codification, competence, communication*. 2021. № 1(4). С. 56–65.
2. Демченко К.І. Збереження національно-культурної специфіки творів Агати Крісті в українських перекладах: матеріали міжнар. наук.-практичн. конф. (Одеса, 23–24 квітня 2021 р). Одеса, 2021. С. 144.
3. Christie A. *Sleeping Murder: Miss Marple's Last Case*. URL: <https://staff.tiiame.uz/storage/users/273/books/yBMDjTslll8xxiPQX5dj6KJzIJUvBF03s2iX9R7r.pdf> (дата звернення: 15.04.2025).
4. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 15.04.2025).

Ю. М. Нідзельська, М. Р. Феттер
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ НАЗВ МУЛЬТФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Перш за все, варто підкреслити, що переклад англomовних назв мультфільмів українською мовою є одним з важливих складових процесу локалізації певних культурних продуктів. Сьогодні вчені у сфері лінгвістичної науки та перекладознавства враховують вагомий вплив мультимедійних продуктів на різнопланову та різновікову цільову аудиторію. Наразі кінематографія вктивно розвивається, відтак проблема точного, ефективного, а найголовніше адекватного перекладу назв мультфільмів набуває ще більшої значущості. Таким чином, правильний переклад окрім забезпечення зрозумілості, доступності контенту, є важливим чинником збереження культурних особливості оригіналу. Як відомо, назви мультфільмів виступають елементами маркетингової стратегії, а їх переклад значною мірою впливає на сприйняття такого фільму у середовищі іншої лінгвокультури.

Переклад назв мультфільмів включає багато різних особливостей та проходить певні стадії. У цьому процесі потрібно враховувати не лише лексичні, але й культурні відмінності. Це, у свою чергу, дозволяє створювати адаптовані версії, які гармонійно вписуються в новий континуум. У цьому контексті потрібно уважно використати детальний аналіз методів, підходів, що використовуються перекладачами задля досягнення максимальної відповідності оригіналу. Це є непростим завданням, як відомо.

При перекладі таких різновидів фільмів, як це відомо у теорії та практиці перекладу, часто використовують транслітерацію, калькування або адаптації певних назв. Немає жодних сумнівів у тому, що переклад назв мультфільмів є комплексним процесом. Він точно потребує детального

розуміння культурних контекстів. Одним із відомих способів перекладу вважають калькування. Це такий процес, коли елементи оригінальної назви перекладаються дослівно. Наприклад, назву відомого американського мультфільму «How to Train Your Dragon» перекладено як «Як приборкати дракона». Такий спосіб відтворення назви уможливорює збереження не тільки лексичної точності, але також і загальної ідеї оригіналу. Проте, варто пам'ятати, що калькування може бути непридатним для передачі специфічних культурних понять. Саме вони вимагають адаптації до іншомовної культурної системи. Отож, для цього використовуються інші методи, зокрема придатним способом перекладу вбачають адаптацію чи переклад через аналогію [2: 45]. Таким чином, адаптація назви мультиплікаційного фільму, може включати зміну її лексичного складу. Іноді також трапляється зміни у концептуальному змісті задля кращого сприйняття певною аудиторією. Увагу привертає переклад такої назви, як «Cloudy with a Chance of Meatballs», яку відтворено як «Мінлива хмарність, часом фрикадельки». Це є адаптований варіант назви фільму. Він зберігає концепцію абсурдної назви, водночас полегшує сприйняття. Застосування адаптації є досить популярним у кінематографії, оскільки цей спосіб дозволяє відобразити основні ідеї та образи оригіналу, зберігає культурну релевантність для іншомовної аудиторії [3]. Застосування такого підходу дає можливість зберегти привабливість мультфільмів для різних культур.

Переклад назв мультфільмів нерідко передбачає застосування транслітерації. Цей спосіб є часто вживаним тоді, коли потрібно вказати ім'я персонажа, географічні назви. Це явище є частим у таких назвах, що містять власні імена. Наприклад, мультфільм «Claus» перекладено як «Клаус». Такий варіант перекладу зберігає оригінальну вимову, він пишесться відповідно до правил української мови. Але, у той самий час, транслітерація не завжди є найкращим варіантом у процесі перекладу; вона може викликати ускладнення в сприйнятті для аудиторії. Тому в деяких випадках слід використовувати комбінацію різних методів. Це дозволяє збалансувати лексичну точність і культурну адаптацію [1: 112].

Особливістю перекладу назв мультфільмів є важливість врахування специфіки національного менталітету, традицій, звичаїв. У цьому контексті важливо правильно відобразити емоційний фон, символіку, асоціації, які можуть міститися в оригінальній назві. Відомо, що мультфільм «Frozen» в українському перекладі представлено як «Холодне серце». Це є адаптацією, яка краще відображає тематику і символізм, ніж дослівний переклад «Заморожена». Отож, такий підхід дозволяє створити більш емоційно насичене сприйняття фільму, яке є відповідним до національних культурних уявлень [3].

Загалом, переклад англomовних назв мультфільмів на українську мову є багатогранним процесом, що вимагає врахування численних лексичних, культурних і соціальних чинників. Перекладачам необхідно використовувати різноманітні методи для успішного результату у перекладі. Перекладачі також

повинні враховувати специфіку цільової аудиторії, особливо коли йдеться про мультфільми, адже діти сприймають переклад більш буквально. Більше того, що переклад назв мультфільмів має вагоме значення не лише для кінематографії, але також і для успішного діалогу культур, культурного обміну між народами.

Отже, переклад англomовних назв мультфільмів на українську мову є частиною процесу локалізації. Такий процес насправді вимагає високого рівня професіоналізму, саме завдяки правильному вибору існуючих способів перекладу можна зберегти цілісність смислових аспектів мультфільму, що уможливорює ефективну передачу його змісту до іншомовної аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
2. Зосімова О. В. Способи перекладу назв американських і британських мультфільмів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження*. 2018. URL: journals.hnpu.edu.ua (дата звернення: 08.04.2025).
3. Щадило Т. Р. Труднощі перекладу у кіноіндустрії. Культура як феномен людського духу. 2019. URL: edu-mns.org.ua (дата звернення: 08.04.2025).

Ю. М. Нідзельська, А. В. Шарварчук
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАГАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ЖАНРУ ДЕТЕКТИВУ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ НАУЦІ

У перекладознавстві на сучасному етапі його розвитку глибоку зацікавленість сучасних науковців викликає саме детектив як важливий та особливий жанр літератури. Як і будь-який жанр він має свої типові характеристики, це стосується і форми (його структури) і змісту (або його наповнення). Таким чином, ми можемо погодитися з відомим поглядом, аде він залишається актуальним і сьогодні, а саме: детективний жанр вважають одним з найпопулярніших у рамках світової літератури. Він вдало поєднує інтриги, напруження, складну логічну побудову сюжету твору. У цьому контексті слід спершу розглянути етимологію номінації детектив. Отже, як це влучно зазначено в енциклопедії сучасної України, англійською мовою вона має значення агент таємної служби розшуку, іншими словами, нишпорка. Представлена номінація походить з латинської мови, *detego*, що означає або розкриваю, або викриваю) [1].

До речі, не можемо залишити поза увагою той факт, що багато романів цього жанру Агати Крісті сприймають як чіткі еталони класичних детективів, зокрема і «Вбивство у «Східному експресі». Відтак, нет дивно, що адекватний переклад творів такого жанру вимагає пильної уваги до низки стилістичних

нюансів, багатьох культурних реалій, точності та чіткості щодо відтворення відповідної атмосфери у сюжетній лінії. Очевидно, що цього можна досягнути тільки за умови вдалого застосування певних перекладацьких трансформацій. Їх вивченням, використанням у сучасній теорії та практиці перекладу займалися багато вчених та перекладачів, зокрема В. Карабан, І. Корунець, Р. Зорівчак, О. Ребрій, Н. Хаєцька та ін. Такі перекладацькі перетворення уможливають адаптацію тексту задля легшого сприйняття іншомовною аудиторією. Зміст, форма, тональність повідомлення мають бути максимально збережені для відтворення оригінального задуму автора твору.

Детективи є різновидами пригодницької літератури. Ці прозові твори відносять до паралітератури. Важливо зазначити, що їх зовнішній сюжет послідовно розкриває певні таємниці, котрі, відповідно, є пов'язаними зі злочином, розслідуванням його. Внутрішній сюжет є, як правило, когнітивною історією розв'язування певних логічних задач. Головним є мотив та питання про те, хто саме винен. До того ж, появу детективів у межах художньої літератури часто асоціюють із роботами Едгара По, з його детективами, в яких успішно поєднано тему викриття прихованого злочинства, з одного боку, та спостережливістю, винахідливістю нишпорки, який є суб'єктом інтелектуального розслідування. Варто звернути увагу на те, що у таких творах дуже часто спостерігають перемогу добра над злом. У рамках сюжету відбувається процес розшуку, пошук істини тощо [1].

Варто підкреслити, що перекладаючи детективний роман "Вбивство у "Східному експресі"" відома перекладачка Н. Хаєцька активно використовує різнопланові перетворення оригінального англійського тексту. Відтак, серед основних трансформацій нею було використано наближений переклад, описовий переклад, калькування, транспозицію, а також узагальнення. Наближений наближений переклад часто супроводжується певною стилістичною адаптацією задля посилення драматичної напруги, таким чином згадана трансформація дозволяє не тільки передати зміст, але також і зберегти емоційне забарвлення оригінального твору. Варто враховувати той факт, що детектив потребує чіткого дотримання логічного ланцюжка певних подій, психологічної достовірності персонажів, тоді досить очевидним є намагання перекладача зберегти унікальну атмосферу напруги. Це має бути досягнуто без шкоди зрозумілості тексту для українських читачів.

Варто брати до уваги те, що дія роману розгортається у потязі, тобто в міжнародному середовищі. Авторкою Агатою Крісті було використано низку власних назв. Вищезгадана перекладачка застосовує транслітерацію для відтворення імен, наприклад, *Poirot* (Пуаро). Крім того, нею було передано автентичні форми назв потягів та станцій. Немає сумніву у тому, що такий спосіб перекладу є ефективним задля збереження неповторної атмосфери полікультурності, які є невід'ємною складовою репрезентованого роману. Також було використано транскрипцію, а саме при необхідності відтворити фрази французькою мовою. Потрібно було зберегти оригінальне звучання. Такий спосіб може підсилити відчуття автентичності діалогів для читачів, які є носіями іншої

лінгвокультури. З іншого боку, калькування є важливим способом у процесі перекладу культурно маркованих елементів, вилучення яких не є гарною ідеєю, адже вони у концентрованому вигляді містять вагому культурну інформацію, про певну епоху, місцевість та традиції або ж ритуали.

В оригінальних детективних текстах часто є дані про особливості англійського етикету, побуту, відтак при відтворенні таких одиниць українською мовою, перекладачі можуть використовувати уточнення, деякі інтерпретаційні розширення, ці засоби допоможуть уникнути втрат частин змісту. Таким чином, варто підсумувати, що переклад детективу часто вимагає від перекладачів особливої майстерності. Вони мають віднайти баланс між формою та змістом, адекватно передати смисл повідомлення. Низка коректно підібраних засобів перекладу свідчить про високий рівень фінального перекладу, що слугує важливою ланкою між мовами і культурами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-26330>
(дата звернення 20.04.2025)

I. D. Ozminska
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ENHANCING VOCABULARY ACQUISITION THROUGH COGNITIVE STRATEGIES IN THE ESP CLASSROOM

The importance of vocabulary expansion, as a fundamental component of language proficiency, is essential for students majoring in Philology and Translation and Public Administration as they must not only master general academic terms but also acquire professional terminology related to their field of study. Additionally, sufficient knowledge of international relations and public policy vocabulary and grammar is critical for students' future work, especially given the Ukraine's aspirations to become part of the EU space where public officials will be expected to hold communication with international partners and EU counterparts.

As M. Tsehelska emphasizes, the instruction of foreign languages, particularly strategies for vocabulary acquisition, necessitates the integration of new technologies to enhance the effectiveness of learning English. The traditional communicative approach currently employed in higher education has proven to have its limitations in achieving optimal results [7: 320].

In this regard, the task of the teacher is to equip students with appropriate vocabulary learning strategies, as this shift underscores the necessity for them to engage proactively with the language outside the classroom, utilizing available resources to reinforce and expand their vocabulary independently.

As cited in [1: 337], J. Rubin, one of the first researchers, who pioneered in the area of language acquisition strategies, defined language learning strategies as

“methods or tools that students employ to gain knowledge.” This definition was further elaborated by Oxford as “specific actions, behaviours, or approaches that help develop the language system a learner creates, enhancing their learning and making the process of language acquisition more efficient, manageable, and enjoyable” [1]. Among various learning strategies, cognitive ones are considered beneficial for improving vocabulary memorization.

Cognitive strategies are based on mental processes such as processing, organizing, retaining, associating, and retrieving information. As a result, learners are able to engage with new vocabulary more actively, rather than merely recognizing words, as this vocabulary becomes “embedded” in their minds. Cognitive strategies are not passive learning methods; they require effort and motivation on the part of the students.

Within cognitive learning strategies, researchers outline cognitive vocabulary techniques [1; 7]. The most popular traditional cognitive vocabulary learning techniques, that can be incorporated into English language learning within higher education and are suitable for adult students are:

- repetition and rehearsal. These are fundamental cognitive strategies for long-term memory retention as repetition strengthens neural connections, solidifying new information in the brain and ensuring its recall over time. This strategy involves revisiting content multiple times across extended periods.

- spaced learning. This technique involves three intensive learning sessions, each lasting no more than 30 minutes, interspersed with 10-minute breaks. Research has shown that this approach enhances long-term memory [3] and is especially effective when preparing for tests. The first session might involve watching a video, reading or listening; the second includes a recall quiz; and at the third the student applies the material in a problem-solving task [2].

- “*peer teaching*”. Peer teaching involves student 1 explaining a concept or task to Student 2, which not only helps Student 2 to receive the explanation but also deepens the understanding of Student 2. According to [2; 4], explaining information to peers leads to greater retention and deeper comprehension, as it engages active recall and the ability to apply the knowledge in practical contexts. Moreover, when the “peer” teacher encounters difficulties explaining a concept, it prompts them to revisit the material and fill in knowledge gaps.

- *visualizing information*. This involves creating mental images or diagrams to reinforce understanding.

- *contextualization*. It allows structuring acquired information into a usable form through observation, data collection, description, inquiry, analysis, and hypothesis formation. The conceptualization technique helps students to engage with information, and not only acquire knowledge but also develop the cognitive skills necessary for innovation, problem-solving, and thinking critically [6]. Some specific activities that can be used to contextualize vocabulary are case study analysis, role-plays, writing a proposal letter.

- *testing* (including *self-testing*). Although testing is sometimes criticised, it can still be valuable, particularly in vocabulary acquisition, as it can serve not only

as a means of measuring what students have learned but also as an opportunity for retrieving prior knowledge. It helps students to recall and reinforce key vocabulary and concepts and, at the same, time, to identify areas where students may have knowledge gaps or weaknesses [5], so that they can focus on improving specific vocabulary items.

Thus, incorporating cognitive strategies into vocabulary acquisition is highly beneficial for enhancing language proficiency in higher education, particularly for students in fields like Philology and Translation, and Public Administration. These strategies, including repetition, spaced learning, peer teaching, and contextualization, promote active engagement and long-term retention of specialized vocabulary

REFERENCES

1. Олендр Т., Цар І. Сутність стратегій навчання та підходи до їх класифікацій. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2023. № 2(24). С. 334-344. URL: <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.24.334-344>
2. Cognitive Strategies to Enhance Retention and Learning. Cognassist: web page. 2023. URL: <https://cognassist.com/insights/blog/8-cognitive-strategies-to-enhance-retention-and-learning/>
3. Kelley P., Watson T. Making long-term memories in minutes: a spaced learning pattern from memory research in education. *Frontiers in Human Neuroscience*. 2013. URL: <https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00589>
4. McMahon K. Peer Teaching: Overview, Benefits & Models. 2024. URL: <https://www.togetherplatform.com/blog/peer-teaching-overview-benefits-models>
5. Saunders L., Wong M. Learning Theories: Understanding How People Learn. *Instruction in Libraries and Information Centers*. Windsor & Downs Press, 2020. Ch. 3. URL: <https://doi.org/10.21900/wd.12>
6. Tongpil M. Conceptualization of knowledge to develop thinking process – a novel way of teaching and learning. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education*. 2022. Vol. 13 (1). URL: <https://doi.org/10.20533/ijcdse.2042.6364.2022.0560>
7. Tsehelska M. V. Cognitive strategies to enhance English language teaching in Ukraine. *Philological Studies: The Scientific Publication of Kryvyi Rih State Pedagogical University*. 2016. Vol. 14. P. 318–326. URL: <https://doi.org/10.31812/filstd.v14i0.235>

С. О. Олексенко

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ІДЮСТИЛЮ ТА ІДЮЛЕКТУ П'ЄС СЕМЮЕЛА БЕККЕТА

Семюел Беккет – одна з найяскравіших постатей у літературі XX

століття, відомий своїм оригінальним і глибоко філософським підходом до художнього слова. Його п'єси, як-от «Чекаючи на Годо» [1] і «Кінець гри» [7], мають унікальний авторський стиль, що підкорює читача своїм мінімалізмом, абсурдністю та новаторськими мовними засобами. Центральною темою дослідження є питання: як зберегти ідіостиль та ідіолект персонажів Беккета у перекладах на українську мову? Метою є аналіз особливостей адаптації лінгвістичних і стилістичних характеристик творів, що дозволяє не лише передати авторське бачення, а й зберегти емоційний вплив тексту.

Художній переклад драматичних творів передбачає не лише передачу змісту, а й збереження авторської індивідуальності, яка виявляється у специфіці мовлення – ідіостилі та ідіолекті. У творах Семюела Беккета мовна форма є рівнозначною змістовій, вона виконує функцію художнього засобу, що передає екзистенційні, філософські, часом абсурдистські смисли. Відтак, проблема відтворення цих елементів у перекладі українською мовою є не лише актуальною, а й складною як з лінгвістичного, так і з літературознавчого погляду.

Ідіостиль – це індивідуальний стиль автора, який охоплює його манеру письма, використання лексики, синтаксису та інші мовні засоби [5: 36]. Ідіолект же стосується особистого мовлення персонажів, яке відображає їхній соціальний статус, освіту, місце проживання чи навіть емоційний стан [3: 226]. У творах Беккета ці аспекти нерозривно пов'язані, створюючи багат шарову мозаїку смислів, яка становить виклик для перекладачів.

Однією з основних рис ідіостилу Беккета є мінімалізм. Тексти часто позбавлені надмірних деталей, що акцентує увагу на важливості кожного слова. Використання пауз та мовчання, а також гра зі словами і багатозначністю є важливими елементами його стилю [6]. Перекладачам необхідно враховувати ці аспекти, зберігаючи ритм і структуру тексту.

Його тексти рясніють короткими фразами, паузами та повтореннями. Це створює атмосферу безвиході та абсурду, підкреслюючи безглуздість людського існування. Беккет часто порушує традиційні уявлення про хронологію та місце дії. У його п'єсах час може бути спотвореним, а персонажі можуть перебувати в стані невизначеності щодо місця та часу. Його персонажі часто перебувають у стані внутрішнього конфлікту, що виявляється через діалоги та монологи. Це додає емоційної напруги та робить їх більш реалістичними [2: 58].

Персонажі Беккета часто спілкуються короткими репліками, що можуть виглядати простими, але мають глибокий підтекст. Наприклад, гра слів в оригіналі може бути складною для дослівного перекладу через відсутність аналогів в українській мові. Перекладачі змушені вдаватися до адаптації чи трансформації тексту, щоб зберегти емоційний і смисловий заряд [1]. Наприклад: *"We're waiting for Godot"* [8: 42] – буденне, позбавлене патетики мовлення. Серед характерних синтаксичних особливостей вирізняємо еліпсис, апосіопезу та парцеляцію. Беккет навмисно «ламає» синтаксис, часто залишаючи речення незавершеними. Такі засоби не лише передають ритм

думки, а й ілюструють розлад свідомості персонажів. Зокрема, у п'єсі «Кінець гри» спостерігаємо ритмічне нагнітання та формальне повторення: "*Finished, it's finished, nearly finished, it must be nearly finished.*" [7: 1], що створює ефект «мови, яка топчеться на місці».

Ідіолект Беккета характеризується використанням специфічних слів і виразів, які можуть мати багатозначність або бути метафоричними. Наприклад, його персонажі часто вживають слова в переносному значенні, що вимагає від перекладача творчого підходу. Неповні речення, використання запитань без відповідей, що підкреслює абсурдність ситуацій. Це може бути викликом для перекладача, оскільки потрібно зберегти таку структуру в українській мові. Часто персонажі висловлюють свої почуття через контраст між словами та їхньою інтонацією. Це створює багатошарову комунікацію, де значення виходить за межі простих слів [3: 227].

В оригіналі можна помітити використання діалектизмів, просторіччя або навпаки, формальної мови залежно від характеру героя. В українському перекладі ці елементи можуть бути замінені подібними мовними засобами, характерними для української мовної традиції [4: 62].

Варто враховувати, що переклад п'єс Беккета на українську мову стикається з кількома викликами. Перекладач має знайти баланс між адекватністю передачі змісту та збереженням авторського стилю. Це може вимагати використання неологізмів або специфічних українських виразів для відтворення атмосфери твору. Важливо зберегти структуру діалогів, включаючи паузи, оскільки вони є невід'ємною частиною комунікації персонажів. Це може бути досягнуто через використання тире або крапок у тексті. Деякі культурні чи соціальні реалії можуть бути незрозумілі для українського читача. Перекладачеві потрібно знайти способи адаптації тексту без втрати оригінального сенсу, що може включати додаткові пояснення або примітки [4: 119].

Переклади п'єс Семюела Беккета є одночасно творчим викликом та академічним досягненням. Збереження ідіостилу автора та ідіолекту персонажів вимагає від перекладача глибокого розуміння оригіналу, культурних контекстів та лінгвістичних особливостей. Успішне відтворення цих аспектів дозволяє українському читачеві насолодитися творчістю Беккета у всій її багатогранності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Беккет С. Чекаючи на Годо / пер. з англ. О. Терех. 2016. 124 с.
2. Івашків О. Теорія перекладу: навчальний посібник. 2011. 208 с.
3. Калимон Ю., Кульчицький І., Ліхнякевич І. Ідіолект, ідіостиль, індивідуальний стиль. Тотожне чи різне? *Науковий вісник*. 2014. С. 226-228
4. Коломієць Л. Літературний переклад: історія і теорія. 2014. 304 с.
5. Корнієнко А. І., Бугайова А. С. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. *Філософія*. 2016. С. 36-38

6. Семюел Беккет. [Електронний ресурс]. URL:
<https://search.app/wEBKyfu8uSZamc4Y9>
7. Beckett S. Endgame. London. 2010. 46 p. [Електронний ресурс]. URL:
<https://static1.squarespace.com/static/578eb479f5e231d1bffb72ce/t/5cc9e650104c7b9bef7cd9b1/1556735568786/endgame.pdf>
8. Beckett S. Waiting for Godot. [Електронний ресурс]. URL:
<https://resources.saylor.org/wwwresources/archived/site/wp-content/uploads/2011/01/Waiting-for-Godot.pdf>

А. П. Очковська

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ РОМАНУ РЕБЕККИ ЯРРОС «ЧЕТВЕРТЕ КРИЛО» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Питання вивчення реалій та пошуку способів їх адекватного відтворення залишається досі одним з найскладніших аспектів перекладу. Особливу увагу вчених-лінгвістів привертає проблема перекладу реалій у художніх творах, оскільки перекладачеві необхідно відтворити зміст слова чи фрази, максимально зберігши задум автора при цьому пам'ятати про контекст та тематику твору, в якому існує ця реалія.

Одне з провідних та найпопулярніших місць серед жанрів сучасної літератури займає жанр фентезі. Світ, зображений у фентезійному творі, є свідомо ірраціональним, що є фундаментальною характеристикою цього жанру. Поєднання вигадки та реальності, надприродні події, явища, магічні сили, чари та незвичайні фантастичні істоти – є ключовими невід'ємними складовими цих творів [2].

Фентезійний роман у стилі нова художня література для дорослих «Четверте крило» ("*Fourth Wing*") Ребекки Яррос [4] здобув популярність серед українських читачів завдяки якісному перекладу, виконаному О. Маньком і Б. Горватом [3]. Специфіка перекладу фентезійних творів полягає у необхідності адекватного відтворення авторських реалій – унікальних елементів вигаданого світу. Ці реалії не мають усталених відповідників у цільовій мові та потребують особливих перекладацьких рішень, що зберігають функціональне навантаження оригіналу та забезпечують зрозумілість для цільової аудиторії [1].

Реалії фентезійного роману «Четверте крило» можна класифікувати за такими категоріями:

- топоніми та власні назви локацій – назви вигаданих географічних об'єктів (*Basgiath War College, Threshing Fields, Scribe Quadrant*);
- назви соціальних інститутів та ієрархічних структур – специфічні для вигаданого світу організації та соціальні системи (*wingteams, quadrants, riders*).
- назви магічних явищ, предметів та істот – елементи фантастичного

світобудування (*signet, syphons, wyverns, venom*);

- авторські лексичні новотвори – спеціально створені автором слова для позначення унікальних понять вигаданого світу (*innitinnsic, mender*).

У процесі відтворення реалій використано такі перекладацькі трансформації:

1. транскодування (транскрипція, транслітерація) використовується для відтворення власних назв та специфічних понять, наприклад: *Basgiath War College* – Військовий коледж Басгіам, *Scribe Quadrant* – Квадрант писарів, *wyvern* – віверна. Такий підхід дозволяє зберегти фонетичну та графічну форму оригіналу, адаптуючи її до норм української мови, що сприяє впізнаваності реалій та збереженню колориту.

2. Калькування передбачає буквальний переклад складових частин реалії, на кшталт: *Threshing Fields* – Поля Молотби, *wingteam* – крилова команда, *Leadership Guild* – Гільдія лідерства. Використання цієї перекладацької трансформації дозволяє зберегти внутрішню форму реалії, що часто несе смислове навантаження та полегшує сприйняття читачем.

3. Функціональні аналоги, використання яких передбачає пошук відповідників, що викликають схожі асоціації у цільовій аудиторії, наприклад: *rider* – вершник/вершниця (замість буквального «вершник дракона»), *quadrant* – квадрант (із розширеним контекстуальним значенням).

4. Описовий переклад з додатковими контекстуальними елементами використовується у випадках, коли пряме відтворення реалії не забезпечує адекватного розуміння, наприклад: *signet* – магічна печатка (з додатковим контекстуальним роз'ясненням функції); *syphon* – висмоктувач магії (замість простої транслітерації «сифон»)

Основні труднощі перекладу реалій у романі Р. Яррос «Четверте крило» пов'язані з:

1. багатозначністю авторських термінів – деякі реалії мають кілька смислових шарів, які складно відтворити одним словом в українській мові;
2. необхідністю збереження милозвучності – особливо актуально для власних назв та топонімів;
3. забезпеченням когерентності перекладацьких рішень – послідовне використання обраних відповідників упродовж усього тексту.

Переклад реалій роману «Четверте крило» Ребекки Яррос демонструє комплексний підхід до відтворення елементів авторського світобудування. Перекладачі вдало використовують різні перекладацькі трансформації, беручи до уваги функціональне навантаження реалій і особливості сприйняття українськомовною аудиторією.

Успішність перекладу визначається здатністю зберегти баланс між точністю відтворення оригіналу та природністю звучання в українській мові. Трансформації, застосовані при перекладі реалій «Четвертого крила», можуть слугувати моделлю для роботи з іншими творами фентезійного жанру, що містять значну кількість авторських новотворів та світоспецифічних елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Видавництво при Львівському університеті, 1989. 216 с.
2. Глюдзик Ю. The peculiarities of poetonyms in the fantasy genre. *South archive (philological sciences)*. 2019. № 77. С. 32–34.
3. Яррос Р. Четверте крило : роман / пер. з англ. О. Манька і Б. Горвата. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2024. 528 с.
4. Yarros R. Fourth Wing : A Novel / Rebecca Yarros. Red Tower Books, 2023. 514 p.

А. П. Очковська, М. О. Арцименя
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АНГЛІЙСЬКИХ АВТОРСЬКИХ КАЗОК У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Процес перекладу художніх текстів з іншомовного оригіналу є одним з найскладніших. Крім того, лише окремі перекладачі спроможні виконати функцію співавтора та створити новий текст на основі тексту оригіналу. Якщо літературний переклад здійснений на високому рівні, то він має художню цінність. Багато творів у світовій літературі стали відомі читачам насамперед завдяки перекладачам, які використали творчу майстерність та інтуїцією і створили шедеври перекладів.

Стилістика художніх текстів відрізняється низкою особливостей, що визначають їх різноманіття і неповторність. Серед них лінгвостилістичні особливості, а саме образність, виразність, оціночність, емоційне забарвлення висловлювань, особливі форми синтаксичної зв'язку між частинами висловлювання, використання елементів різних стилів мови [2].

Однією з важливих характеристик художнього тексту є широке вживання тропів, на кшталт метафори, епітета, порівняння, алегорії, інверсії, а також використання елементів інших стилів.

Крім того, у художньому тексті спостерігаємо використання реалій, наявність значної кількості ідіом, культурно-національних особливостей гумору [1].

Проаналізувавши твори казкового жанру О. Уайльда, слід зазначити, що перекладачі зокрема І. Сіняговська, В. Нікішина та інші, використовують різні перекладацькі прийоми та трансформації під час перекладу казок, які, як правило, не впливають на стилістику, ідею автора казки, але є трансформації, які впливають на текст та оригінальність казок.

Наприклад, в казці «Щасливий принц» було виділено наступні особливості:

1) Перестановка частин речення.

When I was alive and had a human heart, answered the statue, I did not know what tears were, for I lived in the Palace of Sans-Souci, where sorrow is not allowed to enter. [5: 1]. – Коли я був живий і мав живе людське серце, я не знав, що таке сльози, – відповіла статуя. – Я жив у Палаці Блаженства, куди скорботі заборонено вхід [4: 1].

2) Опушення.

Why are you weeping then? – asked the swallow; you have quite drenched me [5: 3]. – Але навіщо ти плачеш? Ти мене промочив наскрізь [4: 1].

Наведений приклад демонструє, що використано опущення частини «*asked the swallow*». Така трансформація, у цьому прикладі сприймається як незначна, але при опущенні таких частин, читачеві може стати не зрозуміло, якому герою належить ця фраза.

Bring me the two most precious things in the city [5: 2]. – Принеси мені найцінніше, що ти знайдеш у цьому місті [4: 1].

У цьому реченні перекладач вилучає слово «*two*», яке є важливою частиною речення, адже при опущенні цього слова виходить інший переклад та змінене смислове навантаження висловлення. Звернемо увагу на відмінність між реченнями: «*Принеси мені найцінніше, що ти знайдеш у цьому місті*» та «*Принеси мені дві найцінніші речі у цьому місті*». Ці два варіанти перекладу демонструють різні стратегії відтворення кількісної інформації в перекладі. Перший варіант опускає числівник, що змінює кількісний акцент, тоді як другий зберігає його, зберігаючи точність оригіналу.

3) Додавання.

What, is he not solid gold? – said the swallow to himself. He was too polite to make any personal remarks out loud [5: 2]. – А, то ти не весь золотий! – подумала Ластівка, але, звісно, не вголос, бо була досить чемна [4: 1].

У цьому прикладі використано перекладацьку трансформацію додавання «але, звісно». Крім того, перекладач об'єднав два речення в одне і змінив структуру речення. Така трансформація, зумовлена прагненням до підвищення стилістичної зв'язності й природності викладу українською мовою, що сприяє плавнішому сприйняттю тексту цільовою аудиторією.

4) Заміна роду.

Одна з головних трансформацій, яка була здійснена перекладачем і яка значно змінила контекст цього твору.

She (the Reed) has no conversation, – he (the Swallow) said, – and I am afraid that she is a coquette, for she is always flirting with the wind. And certainly, whenever the wind blew, the Reed made the most graceful curtsies [5: 3]. – О, Боже, адже він (Очерет) як німий, ні слова від нього не доб'єшся, – говорила з докором Ластівка, – і я боюся, що він дуже кокетливий: заграє з кожним вітерцем». І правда, тільки вітер, Очерет так і гнеться, так і кланяється [4: 2].

У фрагменті *She (the Reed)* – він (Очерет), а *He (the Swallow)* – вона (Ластівка) здійснено зміну граматичного роду відповідно до норм мови перекладу. У англійській мові слово «*reed*», персоніфіковане як кокетлива

істота, вжито у формі жіночого роду (*she*). Натомість в українській мові лексема «очерет» є іменником чоловічого роду, що обумовлює узгодження з займенниками «він», «від нього». При порівнянні оригіналу з перекладом відбувається невідповідність, оскільки читач може по-різному сприйняти текст, адже в тексті оригіналу все зовсім по-іншому, Ластівка закохується в Очерет.

Цей приклад ілюструє типову граматичну трансформацію, зумовлену морфологічними особливостями мови перекладу, зокрема у випадках перекладу персоніфікованих об'єктів, коли рід у мові-оригіналі не відповідає роду в мові перекладу.

Фраза *she is a coquette, for she is always flirting with the wind* перекладена як «він дуже кокетливий: грає з кожним вітерцем». У цьому випадку здійснено стилістичне адаптування відповідно до української метафоричної традиції. Хоча граматичний рід змінено, збережено конотативне значення оригіналу – характеристика персонажа як грайливої, легковажної істоти – передано за допомогою чоловічого роду без втрати стилістичної виразності.

5) Зміна структури речення з елементами вилучення.

I don't think I like boys, – answered the Swallow [5: 5]. – Не дуже мені по сердцю хлопчики, – відповіла Ластівка [4: 2].

Вислів *I don't think I like* перекладено як *не дуже мені по сердцю*, що є стилістично природним відповідником в українській мові. Така заміна забезпечує збереження емоційного забарвлення оригіналу, водночас адаптуючи його до мовних норм цільової аудиторії. Конструкція *I don't think* була вилучена як надлишкова, оскільки не несе самостійного смислового навантаження в межах емоційної оцінки. Її елімінація не спотворює зміст, а навпаки – сприяє більшій стислій і природній передачі думки у перекладі.

На основі розглянутих прикладів із казки «Щасливий принц» доцільно зазначити, що під час порівняльного аналізу оригінального тексту з його перекладом виявлено окремі випадки зміщення змісту, проте загалом перекладач зберіг авторський задум і успішно передав його реципієнтам іншої мовної культури, що є складним і відповідальним завданням. Іноді в процесі перекладу авторський зміст або ідея піддається ризику втрати, що спричиняє зміни у читацькому сприйнятті твору у перекладеному варіанті.

Проаналізовані приклади з казки «Щасливий принц» свідчать, що більшість перекладацьких трансформацій, застосованих перекладачем, позитивно вплинули на адаптацію тексту та призвели до певної модифікації його структурної організації. Використання трансформацій сприяє ефективному переданню авторського задуму й стилістичних особливостей оригіналу, незалежно від мови перекладу. Переклад у поєднанні з соціокультурною адаптацією забезпечує доступність художнього тексту для широкого кола читачів різних культурно-мовних середовищ [3].

У процесі перекладу важливо враховувати ментальні особливості, культурні традиції та соціальні норми цільового народу. Незважаючи на те, що український переклад казки Оскара Вайлда є якісною інтерпретацією

оригіналу, для глибшого усвідомлення авторських ідей доцільно звертатися безпосередньо до англomовної версії. Однак це жодним чином не знецінює сам переклад, адже саме завдяки йому твір стає доступним ширшій аудиторії, не обмеженій мовними рамками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильєва О. О. Особливості художнього простору казок Оскара Вайльда. Theoretical and empirical scientific research: concept and trends. 2020. Volume 3. P. 151–153. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/4111/4047>
2. Волченко О. М., Нікішина В. В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: «Філологічна». 2015 р. Випуск 54. С. 252–254.
3. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. 2014. Вип. 209, Т. 221. С. 89–93
4. Оскар Вайльд. Щасливий Принц. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=274> (дата звернення: 01.05.2025).
5. Wilde, O. The Happy Prince. URL: <https://www.wilde-online.info/the-happy-prince.html> (дата звернення: 01.05.2025)

Ю. О. Палейчук
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АНГЛОМОВНА СПОРТИВНА ЛЕКСИКА: ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Спортивна термінологія є важливим складником сучасного лінгвістичного простору, оскільки спорт має глобальний характер і активно використовується як у професійних змаганнях, так і в аматорському середовищі. Вона є основним інструментом комунікації в спортивній сфері, забезпечуючи точність, ясність і ефективність обміну інформацією між учасниками змагань, тренерами, суддями, журналістами та вболівальниками [2]. Англійська мова займає провідне місце у формуванні спортивної лексики, що широко використовується у всьому світі.

Сучасна спортивна термінологія охоплює широкий спектр понять, що стосуються різних видів спорту, технічних аспектів виконання вправ, суддівських рішень, а також специфічних виразів, характерних для спортивного сленгу та коментаторської мови. Серед важливих особливостей спортивної лексики визнають наявність як термінів, що мають загальносвітове визнання, так і локальних виразів, що відображають культурні особливості та традиції певних країн чи регіонів. Відтак, переклад англomовних спортивних

термінів, зокрема українською мовою, є важливим аспектом, що дозволяє забезпечити коректне і зрозуміле використання спортивної лексики у контексті міжмовної комунікації [1].

Залежно від змісту та сфери застосування спортивну термінологію поділяємо на декілька основних груп. *Першу* групу становлять офіційні терміни, які зафіксовані у правилах змагань, регламентах міжнародних федерацій та нормативних документах. Такі терміни вживаються суддями, тренерами та спортсменами для чіткої ідентифікації правил гри. У перекладі таких прикладів використовуються транскодування: *penalty* [6] / *пенальті* [4], *knockout* [6] / *нокаут* [4] або культурні аналоги (*offside* [6], що запозичене в українську мову як *офсайд* [4] або перекладається як *поза грою*).

Другою групою є технічна термінологія, яка охоплює назви специфічних прийомів, рухів та тактичних рішень, що використовуються спортсменами у процесі гри або тренувань. До цієї категорії належать слова та вирази, що описують спосіб виконання певної дії та мають особливе значення для спортивного аналізу. У перекладі термінів спостерігається транскодування: *dribbling* [5] / *дриблінг* [3] (ведення м'яча в футболі або баскетболі), *backhand* [6] / *бекхенд* [3] на позначення удару у тенісі та калькування (*freestyle* [6] / *вольний стиль* як спосіб плавання чи боротьби).

Третьою групою виділяємо жаргонні вирази та сленг. У перекладі зазначені терміни відтворюються за допомогою описового перекладу або іншого запозиченого слова: *hat trick* [6] відтворюється описовим способом як *три голи, забиті одним гравцем у матчі*, *underdog* [6] означає *аутсайдера*, тобто команду, яка має низькі шанси на перемогу.

До *четвертої* групи відносимо назви спортивних об'єктів, екіпірування та форматів змагань. Наприклад, *stadium* [6] перекладається еквівалентом *стадіон* [4], *jersey* [5] – це *спортивна кофта* або *джерси* [3], а *playoff* [6] транскодується як *плей-оф* [3], тобто етап турніру, де команди змагаються на вибування.

Переклад англійських спортивних термінів українською мовою здійснюється різними способами, залежно від їхнього змісту та стилістичної функції. Так, транскрипція та транслітерація має місце тоді, коли термін адаптується до вимови в українській мові без значної зміни форми. Наприклад, *goalkeeper* [6] / *голкипер* [3], *jogging* [6] / *джогінг* [3]. Калькування, тобто дослівний переклад терміну, зберігає його структуру. Наприклад, а *free kick* [6] перекладається як *вільний удар*.

Деякі спортивні терміни не мають точних відповідників в українській мові, тому для їхнього відтворення застосовується описовий переклад. Наприклад, *full-court press* [6] означає *тактичний прийом у баскетболі, що передбачає щільну оборону на всій площі майданчика*.

Окрім лексичних особливостей, англійська спортивна термінологія має характерні граматичні риси, що впливають на її переклад. Зокрема, у спортивних текстах широко використовуються фразові дієслова, такі як *kick off* [6] (почати гру) чи *warm up* [6] (розминатися). Також поширеними є

еліптичні конструкції, які роблять повідомлення лаконічнішими: *Offside!* [6], що відтворюється як *Поза грою!*

Отже, англomовна спортивна термінологія є складним і багатошаровим явищем, що постійно оновлюється новими поняттями та запозиченнями. Вона охоплює офіційні та технічні терміни, сленгові вирази, назви спортивної інфраструктури та змагальних форматів. Переклад таких термінів потребує комплексного підходу, який включає транскрипцію, калькування, описовий переклад і адаптацію з урахуванням граматичних особливостей та культурного контексту. Використання цих методів забезпечує точне та зрозуміле відтворення спортивної термінології в українському мовному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бардіна Л. Актуальні аспекти сучасного адекватного перекладу спортивних термінів ігрових видів спорту. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. 2015. № 8–9. С. 80–83.
2. Іщенко Т. В. Англійська спортивна ідіоматика: вихід за межі фахової мови. *Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, 2016. С. 173–180.
3. Словник іншомовних слів Мельничука. URL: <https://126.slovaronline.com/> (дата звернення: 8.03.2025).
4. Словник.ua. URL: <https://slovnyk.ua/index.php> (дата звернення: 8.03.2025).
5. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (дата звернення: 8.03.2025).
6. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (дата звернення: 8.03.2025).

Н. В. Позняк

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕМА НЕЗАЛЕЖНОСТІ Й ПРАВ ЖІНОК У РОМАНІ ДЖЕЙН ОСТІН «ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ»

У романі «Гордість і упередження» Джейн Остін порушує питання долі жінок у суспільстві, де шлюб – це один з єдиних шляхів для фінансової та соціальної реалізації й можливості сподіватись на майбутнє та відносну стабільність. Авторка критикує нерівність між жінками та чоловіками, а також зазначає важливість освіти та обстоювання власних прагнень, переконань і цінностей.

Безумовно, головна героїня Елізабет Беннет уособлює самодостатню, упевнену та сміливу жінку, яка демонструє свою позицію щодо патріархального суспільства, висміюючи та засуджуючи гордовитих чоловіків [2: 77]. Вона відмовляється від шлюбу заради своїх принципів, незважаючи на

тиск від матері, відсутність спадку та розуміння того, наскільки по-іншому поводить ся навіть її сестра Джейн, коли намагається привабити увагу Чарльза Бінглі. Елізабет завдяки гострому розуму та кмітливості підтверджує, що голос жінки – не лише самовираження, а це також соціальна зброя. Вона має сміливість сперечатись з чоловіками, які вважають себе вищими за неї та очікують підпорядкування, дівчина обирає свободу, відмовляючись від недоречних пропозицій. Героїня діє всупереч традиціям, не зважає на зовнішній вигляд чи стан сукні, коли йде сама брудними дорогами, щоб провідати сестру, бо хвилюється про здоров'я близької людини [3: 92 – 94].

Елізабет дуже хотіла побачити свою сестру. Карета була зайнята, тому вона вирішила піти пішки. «Яка ж ти дурна!» – вигукнула її мати. «Ти будеш уся в багнюці, коли дійдеш туди. Тебе не можна буде бачити. «Я зможу зустрітись з Джейн – це усе, що мені потрібно. Тут лише три милі. Я повернуся до вечері». Вона пішла сама, швидко долаючи поле за полем [3: 24].

Відстоювання власної думки, сила та здатність Елізабет робити речі вільно й без страху бути засудженою суспільством – саме ті якості, які привертають увагу та інтригують містера Дарсі. Цікавою є також його реакція на відмову дівчини танцювати в Незерфілді – чоловік не заперечував, а лише відповів, що не буде її зневажати [2: 78].

О...Я почула Вас раніше, але не могла одразу визначитись, що сказати у відповідь. Знаю, що хотіли, щоб я погодилась, та Ви мали приємність зневажати мій смак; проте завжди радію, коли руйную подібні плани й обманюю людину в її заздалегідь продуманому презирстві. Тому я вирішила Вам сказати, що зовсім не хочу танцювати вальс - і тепер зневажайте мене, якщо посмієте [1: 50].

Взаємодії між Елізабет, містером Дарсі та Керолайн підкреслюють неабиякий контраст між героїнями. До прикладу, Керолайн погоджується зі словами чоловіка щодо уявної успішності молодих жінок, також стверджує, що для прояву власної думки потрібно мати неабиякі знання, інакшим чином повагу суспільства не здобути. Нескладно помітити як Керолайн нехтує своїми переконаннями, щоб отримати прихильність містера Дарсі та досягти власну головну мету – вигідний шлюб.

Натомість Елізабет вважає, що успіх жінки не є стандартним, він унікальний та вартий уваги навіть якщо здається незначним. Вона кепкує з містера Дарсі, адже має внутрішню свободу і готова кинути виклик задля змін, не втративши почуття гідності. Гострота розуму та сміливість Елізабет змінюють і самого Дарсі – він усвідомлює власні егоцентризм та гординю, його вчинки стають менш корисливими, а слова обережними [1: 51].

Важливо також порівняти феміністичну природу Елізабет з її сестрою Джейн. Джейн є символом ідеалу жінки – неймовірна, турботлива, спокійна та покійна. Вона намагається приховувати свої почуття, щоб відповідати соціальним очікуванням, але така поведінка майже призводить до втрати кохання. Її стриманість сприймається як байдужість та викликає непорозуміння.

На відміну від Джейн, Елізабет щира та відверта, не приховує думки, наміри та почуття. Вона не змінює себе заради чоловіків, навіть з добрих мотивів. Елізабет не грає ролі – вона справжня, принципова та відчайдушна. Її ставлення до Дарсі демонструє, що щирість і незалежність можуть бути не менш привабливими,

Неможливо проігнорувати різницю характерів Елізабет та її подруги Шарлотти Лукас. Дівчина має на меті знайти чоловіка, саме тому погоджується на шлюб з містером Коллінзом, незважаючи на його непривабливу зовнішність. Шарлотта переконана, що шлюб – єдина гарантія майбутнього. Дівчина дає згоду на одруження з Коллінзом не через любов, а з практичних міркувань, щоб забезпечити собі комфортне життя. Вона пригнічує емоції та зраджує принципам, щоб відповідати суспільним нормам і знайти матеріальну безпеку.

Елізабет не готова поступатися своїми принципами. Вона відмовляє Коллінзу, навіть якщо це загрожує її фінансовій безпеці. Елізабет вважає, що в основі шлюбу повинні бути взаємоповага, рівність, а не економічні інтереси. Елізабет не здатна погодитися на шлюб без справжніх почуттів і рівноправ'я. Згодом, навіть після того, як Дарсі змінює свої погляди на соціальні норми, Елізабет приймає його пропозицію тільки через те, що його особистість, вчинки та цінності змінилися на краще.

Шарлотта та Елізабет представляють два підходи до шлюбу: один, який жертвує особистими переконаннями заради практичних потреб, а інший, який бореться за власну гідність і незалежність, навіть якщо це означає відмову від матеріальної користі [2: 79 – 80].

У підсумку варто зазначити, що феміністичний характер Елізабет Беннет розкривається завдяки протиставленню та порівнянню з іншими жіночими образами, як-от: Керолайн, Джейн та Шарлотта, що адаптуються до умов суспільства, щоб реалізуватись найкращим чином. Однак Елізабет демонструє відданість собі і не жертвує гідністю заради фінансового статусу. Її постать уособлює головну ідею роману – жінки мають право керувати своєю долею, не залежати від осуду суспільства. Саме тому роман Джейн Остін «Гордість та упередження» залишається актуальним і донині, нагадуючи про важливість незалежності та реалізації жінок як повноцінних учасниць суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Austen J. *Pride and prejudice*. London: Penguin Books, 2003. 384 p.
2. CHANG H.-C. The Impact of the Feminist Heroine: Elizabeth in *Pride and Prejudice*. *International Journal of Applied Linguistics & English Literature*, 2014. Vol. 3, no. 3. P. 76–82.
3. Suaidi S. FEMINISM REFLECTED IN PRIDE AND PREJUDICE NOVEL BY JANE AUSTEN 1813. *Jurnal Ilmiah Bahasa dan Sastra*, 2016. Vol. 3, no. 1. P. 85.

ПЕРЕДАЧА ГУМОРУ, ІРОНІЇ ТА ЕМОЦІЙНОЇ ЗАБАРВЛЕНOSTІ В ПЕРЕКЛАДІ

Передача гумору, іронії та емоційної забарвленості в художньому перекладі є складним завданням, що потребує не лише розуміння мовних особливостей, а й врахування культурного контексту. Гумор у тексті може бути вербальним (гра слів, сарказм, алюзії) або невербальним (ситуаційна комічність, іронічне протиставлення). У романі Ліян Моріарті «*Big Little Lies*» гумор відіграє ключову роль не тільки у розкритті характерів персонажів та розвитку сюжету, а й слугує інструментом для передачі соціальної критики та емоційної напруги. Перекладачеві важливо не просто передати зміст жарту, а й зберегти його емоційний ефект для цільової аудиторії.

Гумористичні елементи роману часто базуються на каламбурах, саркастичних репліках, грі значень та несподіваних ситуаційних поворотах. У романі Ліян Моріарті «*Big Little Lies*» часто зустрічається саркастичний гумор, як-от фраза Маделін: «*Oh, sure, blame the mother*» У перекладі цю репліку збережено через пряму іронію: «Авжеж, давайте звинуватимо матір», що передає емоційний підтекст фрази та підсилює характер героїні [1].

Інший приклад іронічної подачі є зауваження Маделін про шкільну політику: «*The school was very politically correct, but only in a white, upper-middle-class way*» [3]. В українському перекладі адекватно відтворено іронію крізь підкреслення соціальної напруги: «Школа була дуже політкоректною, але тільки в межах білої середньої буржуазії» [2].

Також важливо зазначити використання Моріарті внутрішнього гумору персонажів. Наприклад, думки Селести після суперечки: «*She smiled so sweetly it gave her cavities*» [5]. У перекладі можна передати це як: «Вона всміхнулася так солодко, що аж зуби заболіли» [1].

Крім цього, авторка часто використовує інтонаційний гумор у коротких діалогах, де іронія виражається не словами, а ситуацією. Наприклад: «*No, no, this will be perfectly civil, said Madeline. Blood might be spilled, but it will be civil blood*». У перекладі цю репліку адаптували як: «Ні, ні, все буде дуже цивілізовано, – сказала Маделін. – Можливо, проллється трохи крові, але це буде цивілізована кров» [1]. Такий переклад зберігає характерну для Моріарті гру контрастів між гумором і напруженістю.

Іншою особливістю гумору Ліян Моріарті є використання побутових ситуацій для створення комічного ефекту. Часто автор іронізує над проблемами сучасних родин, підкреслюючи абсурдність буденних конфліктів. Наприклад, сцена, де батьки влаштовують серйозну сварку через дрібниці на батьківських зборах, супроводжується іронічними описами: «*The meeting went off the rails after the cupcake incident*» [4]. У перекладі ця репліка може звучати як: «Збори остаточно пішли шкереберть після історії з кексами» [3]. Або

наприклад, опис шкільного середовища, де суперечки між батьками мають вигляд майже політичних скандалів: «*It was like a battle of wits and cupcakes*». Переклад цього висловлювання: «Це була справжня битва розуму і кексів», що передає комічний контраст між дріб'язковістю приводу та серйозністю сприйняття [4]. Така адаптація дозволяє зберегти гумористичний підтекст і водночас наблизити ситуацію до українського читача.

Ще дуже частим є використання самопародії у внутрішніх монологів персонажів. Герої перебільшують власні емоції або абсурдно трактують події: «*Madeline considered faking a fainting spell for dramatic effect*». У перекладі це можна передати як: «Маделін навіть задумалася, чи не зобразити непритомність для більшого драматизму». Такий підхід дозволяє підкреслити комічний аспект характеру персонажа без втрати стилістичної оригінальності [2].

Гумор у «*Big Little Lies*» часто пов'язаний із передачею емоцій героїв, зокрема через гіперболізацію, контраст та емоційні конструкції. Наприклад, опис невеличкої суперечки між батьками перетворюється на драматичне перебільшення: «*It was like World War III in the playground*». В українському варіанті цей фрагмент може бути переданий як: «На шкільному майданчику розгорілася справжня Третя світова війна», що зберігає гіперболічний ефект оригіналу [3].

Підводячи підсумок, ми можемо зазначити, що передача гумору, іронії та емоційної забарвленості в перекладі «*Big Little Lies*» потребує балансу між точністю змісту та збереженням стилістичних особливостей. Найбільш ефективними методами є адаптація гри слів, використання стилістичних засобів для іронії та збереження емоційного забарвлення через лексичні й синтаксичні конструкції. Успішний переклад такого тексту дозволяє читачам повною мірою насолодитися авторським стилем, не втрачаючи культурного підтексту та комічного ефекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова О. В. Проблеми відтворення авторського стилю у художньому перекладі // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Іноземна філологія. 2021. № 4(56). С. 12–18.
2. Баранник Д. С. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. 276 с. 31. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge, 2018. 344 p.
3. Boase-Beier J. Stylistic Approaches to Translation. London: Routledge, 2019. – 208 p.
4. Hatim B., Munday J. Translation: An Advanced Resource Book. London: Routledge, 2019. 400 p.
5. Moriarty L. Big Little Lies. New York: Berkley Books, 2014. — 460 p.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЗНОСТІ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У НАУКОВО- ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТАХ

Науково-популярні тексти становлять окремий тип академічного дискурсу, що поєднує ознаки наукового стилю з елементами публіцистичної виразності. Їм притаманні такі характеристики, як структурна чіткість, логічність викладу, термінологічність, а також образність, емоційна виразність та особистісне забарвлення викладу [1]. Ці тексти функціонують на перетині між професійним і масовим спілкуванням, виконуючи функцію посередника у процесі популяризації наукового знання.

Однією з ключових особливостей науково-популярного тексту є специфічне функціонування термінологічної лексики. На відміну від класичних наукових текстів, де терміни використовуються без додаткових пояснень, у популяризаторському дискурсі термін часто супроводжується дефініцією або коментарем, спрямованим на адаптацію складного знання до рівня розуміння нефахового читача. Водночас не всі терміни розкриваються у такий спосіб, що передбачає наявність у реципієнта базових знань із відповідної тематики. Зазначене обґрунтовує обмежене застосування вузькоспеціалізованої термінології у таких текстах, навіть за умови її релевантності до теми.. Наприклад: 1. *The oxygen we breathe helps to burn that fuel and whatever is not used right away is stored in the liver as **glycogen** (a form of carbohydrate) or fat [9].* 2. *For example, more than half of the corn now grown in the U.S. contains a gene from **an insect-killing bacterium called Bacillus thuringiensis, or Bt**, that enables the corn to destroy beetle larvae [9].*

У наведених прикладах бачимо, що терміни подаються разом із роз'ясненнями, що значно полегшує їхнє сприйняття. Така стратегія є необхідною, оскільки аудиторія науково-популярних текстів часто не має глибокої фахової підготовки. Водночас не всі терміни пояснюються, що свідчить про певні очікування автора щодо рівня знань читача. Автори також прагнуть уникати надмірного використання вузькоспеціалізованої лексики, навіть якщо цього вимагає тематика, надаючи перевагу загальнозрозумілим формам.

Іншою важливою особливістю є активне використання лексем з емоційно-оцінним забарвленням та клішованих мовних конструкцій, які відображають суб'єктивну позицію автора. Автори науково-популярних публікацій часто апелюють до власного досвіду, що дозволяє персоналізувати подачу матеріалу та посилити його вплив на аудиторію. Такий дискурс виходить за межі суто об'єктивного наукового стилю, надаючи текстам рис емоційності, діалогічності та доступності: 1. *Recent headlines would have us believe that **device-hooked teens** are mentally and socially doomed [9].* 2. *To feed those*

additional mouths and accommodate changing diets that include more meat—farmers will need to increase food production by about 70 percent, according to the United Nations Food and Agriculture Organization (FAO) [8]. Такі висловлювання створюють емоційне тло, допомагають автору не лише передавати факти, а й формувати ставлення до них.

Значну роль у формуванні стилістичної специфіки науково-популярного мовлення відіграють тропи й фразеологізми. Їхнє вживання забезпечує образність і метафоричність викладу, що значно підвищує комунікативну ефективність тексту. Такі засоби дозволяють не лише оживити матеріал, а й подати складні концепти у доступній та зрозумілій формі: 1. *And designers of both types of systems can run into similar hurdles* [9]. Фразеологізм *run into hurdles* можна перекласти як «натрапляти на труднощі», що передає образність ситуації. 2. *During this period of “inflation,” some regions would have halted their rapid expansion sooner than others, forming what are called bubble universes, much like bubbles in boiling waters* [4]. Порівняння всесвітів із бульбашками в киплячій воді надає читачеві візуальний образ і полегшує засвоєння складного наукового уявлення.

Особливу увагу слід приділити перевазі дієслівних конструкцій у науково-популярному дискурсі, на відміну від іменної номінації, яка є типовою для академічного стилю. Така стратегія сприяє динамізації викладу й трансформації тексту у наративну форму, що є значно легшою для сприйняття нефаховою аудиторією.

Узагальнення лексико-стилістичних характеристик науково-популярних текстів дозволяє дійти висновку, що провідними принципами цього жанру є експлікація складного матеріалу через засоби персоніфікації, емоційного забарвлення й образності. Ці принципи реалізуються в межах загальної парадигми наукового стилю і є детермінованими комунікативною метою – інформуванням, популяризацією та мотивацією до подальшого пізнання.

Для комплексного аналізу таких текстів доцільним є використання жанрово-стилістичних алгоритмів, зокрема моделей, запропонованих О. С. Пальчевською, В. І. Карабаном та іншими науковцями. Вони дозволяють здійснювати диференційований аналіз з екстралінгвістичних і лінгвістичних позицій, включаючи такі параметри, як структура тексту, функціонально-смісловий тип мовлення, характер комунікативної ситуації, мовні та стилістичні маркери, роль автора тощо.

З праць Карабан В. [2], Пальчевської О. С. [3], Калашник, Н., Гетьман Н. [1], та інших. вчених було складено наступний комплексний алгоритм жанрово-стилістичного аналізу тексту, що дозволяє проаналізувати текст з екстралінгвістичного і власне лінгвістичного аспектів, і навіть визначити засоби передачі жанрово-стилістичних особливостей науково-популярного стилю.

І. Екстралінгвістичний аналіз тексту

1. Автор і імовірний адресат тексту (під автором розуміється той, хто створив текст; адресат - це аудиторія, до якої звернений даний конкретний

текст).

2. Комунікативна мета та тема тексту (комунікативною метою називають інтенцію, намір автора, а також стратегічний результат, на який спрямований комунікативний акт; під темою тексту мається на увазі те, про що безпосередньо текст).

3. Функціонально-смісловий тип мови (комунікативно зумовлені типізовані різновиди монологічного мовлення, до яких традиційно ставляться опис, оповідання та міркування) [6].

4. Сфера застосування тексту та комунікативна ситуація (під сферою застосування мається на увазі та область життя, в якій даний конкретний текст може бути застосований; комунікативною ситуацією називається конкретна ситуація спілкування та взаємодії, в яку входять партнери з комунікації, та яка визначає способи реалізації комунікативного наміру, проте є немовним компонентом спілкування) [4].

5. Основні функції тексту (функцією тексту називають здатність тексту викликати певну комунікативну реакцію в адресата) [9].

6. Стилеві риси, відображені в даному тексті (ознаки тексту, які виражають специфіку та стильову своєрідність того чи іншого функціонального стилю шляхом реалізації його функцій) [7].

7. Стиль мови (система мовних засобів, виконує певні функції й у різних сферах людського спілкування).

8. Жанр тексту (клас вербальних текстів, що виділяються на основі спільності структури та меж варіативності, а також на основі використання в однотипних комунікативних контекстах) [5].

Висновки. У результаті проведеного аналізу можна стверджувати, що науково-популярні тексти вирізняються багаторівневою стилістичною організацією, яка поєднує наукову точність і публіцистичну доступність. Лексичні засоби виразності, емоційно-оцінна лексика, фразеологізми та особистісно забарвлені елементи виконують у таких текстах не лише естетичну, але й пізнавальну функцію. Їх використання значною мірою обумовлене прагненням авторів транслювати складні наукові концепти у формі, адаптованій до сприйняття нефахової аудиторії. Наявність у текстах суб'єктивної авторської позиції, досвіду, емоцій та індивідуального бачення визначає жанрову специфіку науково-популярного мовлення, яке відрізняється від академічного стилю своєю «людяністю» та інклюзивністю. Переклад таких текстів потребує особливої уважності до комунікативної функції та прагматичних настанов оригіналу. Лексичні засоби виразності мають бути передані з урахуванням культурної та стилістичної адекватності, а не шляхом буквального відтворення. Це зумовлює необхідність перекладацьких трансформацій: описових, функціональних, компенсаторних тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Калашник, Н., Гетьман, Н. (2004). Теорія та практика перекладу. Запоріжжя: ВАТ Мотор-Січ, 2008. 103 с.

2. Карабан В. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. В. І. Карабан. Частина 1: Граматичні труднощі. Флоренція ; Страсбург ; Гранада ; Київ: Tempus. 1997. 317 с.
3. Пальчевська О. С., Маланюк М. С., Саламін Н. А. Граматичні аспекти перекладу науково-популярної статті українською мовою. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». 2022. № 12. С. 132–136.
4. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю. Українська мова. 2016. 627 с.
5. Семеног О. М. Культура наукової української мови: Навч. посіб. К.: Академія, 2010. 213 с.
6. Hawking S. A Brief History of Time: From The Big Bang To Black Holes. NY, 1988. 101 p.
7. Hilborn Ray, Mangel Mark. The ecological detective: Confronting models with data. Princeton University Press, 1997. 315 p.
8. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation. BRILL, 2003. 218 p.
9. Taylor, C. & Dewsbury, B. M. On the Problem and Promise of Metaphor Use in Science and Science Communication. J. Microbiol. Biol. Educ., 19(1). 2018 p. 1-5

М. В. Полховська
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ЗВЕРТАНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В РОМАНІ АГАТИ КРІСТІ "ВБИВСТВО У СХІДНОМУ ЕКСПРЕСІ"

Звертання виступають одним із ключових засобів комунікації, сприяючи інтимізації мовлення, тобто перенесенню висловлення з офіційного чи нейтрального рівня в більш неформальну, особистісну площину [1; 2]. Використання тих чи інших форм звертань суттєво впливає на мовну атмосферу: вони відображають ставлення мовця до адресата, можуть виражати ніжність, лагідність, а також – несхвалення чи докір. При цьому вирішальну роль відіграють умови спілкування та конкретна комунікативна ситуація.

У романі Агати Крісті *"Вбивство у Східному експресі"* Еркюль Пуаро під час приватних бесід із пасажирями дотримується офіційного стилю спілкування, що зумовлено відсутністю особистого знайомства з ними. Детектив обирає тактовну комунікативну стратегію, відповідну до норм формального мовлення. Зокрема, під час першої розмови з містером Ретчеттом, який пропонує Пуаро взятися за його справу, детектив виявляє ввічливість і дистанцію, використовуючи усталене звертання *Monsieur* як формулу мовного етикету. Водночас, коли Пуаро дипломатично

відмовляється від пропозиції, він переходить до звернення на ім'я, що демонструє зміщення акценту з формальної ввічливості до стриманої категоричності, наприклад,

“Monsieur, in my experience when a man is in a position to have, as you say, enemies, then it does not usually resolve itself into one enemy only” [5: 20].

Mictepe, із власного досвіду я знаю, коли людина, за вашими словами, має ворогів, то, звісно, у неї не один ворог (переклад А. Сметюха) [3: 10]

Мсьє, спираючись на мій досвід, можу сказати, що, коли людина має, як ви самі зауважили, ворогів, їх кількість здебільшого не обмежується одним (переклад (Н. Хаєцької) [4: 38].

Звертає на себе увагу перекладацьке рішення А. Сметюха, який надає перевагу англійському звертанням *містер* замість оригінального французького *мсьє*. Такий вибір можна розглядати як спробу адаптувати текст до українськомовного читача, орієнтуючись на більш звичне, загальновживане звертання, а також підкреслити, що дія роману розгортається в англomовному середовищі. Водночас, на нашу думку, це призводить до певної втрати національно-мовної ідентичності головного героя, адже Еркюль Пуаро є бельгійцем і, відповідно, носієм французької мовної культури. Натомість Н. Хаєцька демонструє більшу відповідність оригіналу, зберігаючи у перекладі національно-культурні маркери, що формують автентичність персонажа та оригінального тексту загалом.

Конвенціональним звертанням до одружених жінок чи жінок старших за віком у французькій культурі, як відомо, є лексема *madame*. Пуаро дотримується такого коду поведінки у розмовах з Місіс Габбард, графинею Андреній, тоді як з міс Дебенгем він використовує лексему *mademoiselle*, дотримуючись мовної поведінки, притаманної французам у цій ситуації, наприклад,

“This button, Madame, may have dropped from the conductor’s uniform, either when he searched your cabin or when he was making the bed up last night.” – розмова з Місіс Габбард [5: 54]

– Цей гудзик, *мадам*, напевно, відпав з уніформи провідника, коли він оглядав ваше купе чи коли розстеляв ліжко (переклад А. Сметюха) [3: 35].

Цей гудзик, *мадам*, міг відірватися від форми провідника, коли він обшукував ваше купе, або ж коли він учора ввечері розстеляв вам ліжко (переклад Н. Хаєцької) [4: 109]

“Does it distress you very much, Mademoiselle, that a crime has been committed on this train?” – розмова з міс Дебенгем [5: 79].

Вас уже непокоїть, *Міс*, що на цьому потязі сталося вбивство? (переклад А. Сметюха) [3: 89].

Але запитання було зовсім просте, *мадемуазель*. Я повторю. Чи надто засмутило вас, що в потягу скоїли злочин? (переклад (Н. Хаєцької) [4: 159].

Варто зазначити, що звертання до жінок у перекладі А. Сметюха також демонструють відмінності порівняно з версією Н. Хаєцької. Так, А. Сметюх не дотримується системної відповідності між конвенційними формулами

звертання: зокрема, він зберігає інтернаціоналізм мадам (французького походження), водночас замінюючи *мадемуазель* на англomовне звертання *міс*. Такий підхід створює стилістичну неоднорідність і частково порушує культурно-мовну цілісність образу. Натомість переклад Н. Хаєцької вирізняється більшою послідовністю у відтворенні мовних формул ввічливості, що сприяє збереженню національно-культурної специфіки оригіналу.

Агата Крісті чітко виокремлює представників англomовної культури за допомогою того, які звертання притаманні їх соціуму. Так, наприклад, помічник Містера Ретчетта, американець за походженням, звертається до Пуаро використовуючи лексему *sir*, яку обидва перекладачі передають за допомогою відповідного інтернаціоналізму, наприклад,

“What were your duties exactly?”

“To fold or hang up his clothes, sir, put his dental plate in water and see that he had everything he wanted for the night.” [5: 49].

– Якими були ваші обов’язки?

– Вішати та знімати одяг, сер, класти його зубний протез у воду та слідкувати, щоб усе було підготовлено до сну (переклад А. Сметюха) [3: 31]

Що точно входило у ваші обов’язки?

– Скласти або вішати його одяг, сер. Класти у воду його зубний протез і дивитися, чи в нього є все, що потрібно на ніч (переклад Н. Хаєцької) [4: 100]

Французькомовні звертання, вжиті Еркюлем Пуаро, передусім виконують фатичну функцію, що реалізується у процесі комунікації через інтерактивний обмін, спрямований на встановлення та підтримання соціальних контактів. Фатичне мовлення розглядається як конвенційне використання мовних засобів з метою ініціації, підтримки або завершення розмови. У таких випадках мовленнєвий акт сигналізує про готовність мовця до доброзичливого спілкування та взаємодії з адресатом. Фатична функція, таким чином, слугує маркером прагнення комуніканта вступити в соціальну взаємодію, сприяючи ефективному обміну інформацією [36].

У мовленні Пуаро фатична функція французьких мовних елементів найчастіше реалізується за допомогою звертань, зокрема таких, як *mon ami* чи *mon cher*, які адресуються винятково близьким особам або друзям. Наприклад:

“Mon ami, if you wish to catch a rabbit you put a ferret into the hole, and if the rabbit is there – he runs. That is all I have done.” [5: 99]

Друзе, якщо ви бажаєте спіймати кролика, вам необхідно відправити в нору тхора – і він сам прибіжить до вас. Ось що я зробив (переклад А.Сметюха) [3: 69]

Mon ami, якщо ви хочете впіймати кролика, покладіть тхора в нірку, і, якщо кролик там, він вибіжить. Ось що я зробив (переклад Н.Хаєцької) [4: 204]

У цьому прикладі Е. Пуаро звертається до свого друга, напарника М. Боука, який допомагає йому вести розслідування. При цьому, А. Сметюх

використовує стратегію доместикації, вживаючи український варіант теплового звертання до близького друга, тоді як Н. Хаєцька залишає французькомовне вкраплення, підкреслюючи при цьому емоційність звертання французькомовного детектива. Зазначимо, що А. Сметюх або вживає українську лексему *друже* як відповідник французькомовним звертанням *mon ami*, *mon cher*, *mon vieux*, або взагалі випускає його, тоді як Н. Хаєцька залишає французькі лексеми,

"If you solve this case, mon cher, I shall indeed believe in miracles!" [5: 102].

Якщо ви вирішите цю справу, друже, я повірю в чудеса! (переклад А. Сметюха) [3: 71]

Якщо ви розв'яжете цю справу, mon cher, я буду змушений повірити в чудес (переклад Н. Хаєцької) [4: 211]

"I grant it you – I grant it, mon vieux," said M. Bouc with a gesture of irony [5: 86].

Я з вами повністю погоджуюся, – іронічно сказав мсьє Бук (переклад А. Сметюха) [3: 59]

Я погоджуюся з цим, погоджуюся, mon vieux, – сказав мсьє Бук з іронією (переклад Н. Хаєцької) [4: 173]

Необхідно також зазначити, що Пуаро використовує також англomовні неофіційні звертання до свого друга М. Боука, найуживанішим з них є *my friend*, наприклад, тут більш адекватним є переклад Н. Хаєцької, яка диференціює французькомовні і англomовні звернення, в останньому випадку вживаючи український відповідник. У А. Сметюха цей поділ втрачається.

I have the little idea, my friend, that this is a crime very carefully planned and staged [5: 78].

У мене є думка, друже, що цей злочин було наперед продумано та сплановано. Це довгоочікуване, далекоглядне вбивство (переклад А. Сметюха) [3: 53]

У мене є думка, мій друже, що це злочин дуже ретельно спланований і зрежисований (переклад Н. Хаєцької) [4: 58]

У нашій виборці ми зафіксували такі французькомовні звертання у мовленні Пуаро – *mon ami* (2), *mon vieux* (8), *mon cher* (12), *mademoiselle* (81), *madame* (78), *Monsieur* (180). У перекладах Н. Хаєцької *mademoiselle*, *madame*, *monsieur* передається інтернаціоналізмами французького походження, а дружні звертання не перекладаються, акцентуючи увагу на французькому походженні Пуаро, на відміну від перекладів А. Сметюха, який одомашнює французькомовні дружні звертання, і який не демонструє послідовності у вживанні інтернаціоналізмів французького походження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Висоцька Г. В. Екстралінгвістичні умови реалізації зветання як засобу інтимізації // Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія. Філологічні науки. Мовознавство. 2016. Том 1. №5. С. 47-50.

2. Корнєва Л. Мовна репрезентація невербальної поведінки героїв художнього твору та її роль у тексті. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64
3. Кристі А. Вбивство у східному експресі [переклад А. Сметюха]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3414>
4. Кристі А. Вбивство у східному експресі [переклад Н. Хаєцької]. – Режим доступу: https://bookclub.ua/images/db/books/pdf/VbivstvoUShidnomuEkspresii.pdf?srsltid=AfmBOooTeSKvpmnEJRNCIvDWH2yX6Ap7iPvVnKooWwtqyb3YsD_UwnX6
5. Christie A. The Murder in the Oriental Express. URL: http://detective.gumer.info/anto/christie_8_2.pdf

М. В. Полховська, Л. О. Гендега
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СЛЕНГ У ЦИФРОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ: МОВНІ ІННОВАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасна цифрова доба кардинально змінила способи людського спілкування. Соціальні мережі, месенджери, форуми та стрімінгові платформи, такі як *TikTok*, *Twitter*, *Instagram*, *Reddit*, стали головними каналами міжособистісної комунікації, що суттєво вплинуло на мовлення користувачів, зокрема на активне функціонування сленгу. Саме в цифровому просторі сленг набуває нових форм, значень і функцій, стаючи важливою частиною як лінгвістичної, так і соціальної практики молоді [1].

Сленг – це соціокультурний мовний код, який постійно розшифровується суспільством. Сленг має своє унікальне забарвлення, не властиве іншим шарам мови. Це не просто вкидання в мову іноземної або дивної лексики з метою кодування комунікації, а часто формування нових понять [1].

Функції сленгу, що використовуються в онлайн-комунікації, були проаналізовані з погляду кількох аспектів: **комунікативного, ідентифікаційного, емоційно-експресивного, лаконічності та конкретизації, кодуючого й евфемістичного.**

Однією з ключових функцій сленгу є **комунікативна**, що виявляється у спрощенні мовлення, пришвидшенні передачі думок та створенні інклюзивного мовного середовища. Тут варто згадати інтернет-сленги, які мають форму акронімів. Ці аббревіатури зазвичай представляють звичайні слова та фрази. Наприклад, “*PAW parents are watching*”. Напевно, більш популярний серед підлітків. “*PAW*” слугує попередженням про те, що батьки поруч. Інші популярні приклади включають: *LOL* (*Laugh Out Loud* – сміятися вголос), *OMG* (*Oh my God* – Боже мій), *Idk* (*I Don't Know* – я не знаю), *Tq* (*Thank You* – дякую), *Rip* (*Rest In Peace* – спочивати з миром), *BRB* (*Be Right*

Back – зараз буду), *Iykyk* (*If You Know You Know* – хто в темі — той зрозуміє), *TBN* (*To Be Honest* – чесно кажучи...), які дозволяють швидко та лаконічно передати емоцію чи оцінку інтернет-користувачів [2, 3].

Ідентифікаційна функція сленгу проявляється в тому, що сленг є своєрідним засобом, що допомагає визначати «своїх» з-поміж інших людей, а також дозволяє скласти загальне уявлення про вік, соціальне становище, стиль життя, походження мовця [4]. Прояв ідентифікаційної функції можна спостерігати в таких прикладах: *birth vegan* (людина, яка ніколи не їла м'яса та є вегетаріанцем із народження), *youtuber* (користувач YouTube), *haters* (ненависники) та *newbie* (новачок). Такі лексичні одиниці маркують культурну спільність, єдність поглядів, досвіду та уподобань.

Поширеність **емоційно-експресивної функції** зумовлюється прагненням користувачів соціальних мереж висловити власні емоції та почуття вільно та найбільш повно, зчинити психоемоційний вплив на читача. Сленговий вираз “*no cap*” використовується для того, щоб підкреслити, що людина не бреше. Це спосіб вираження чесності або правди, який часто використовується, наприклад, для того, щоб розставити всі крапки над «і» у висловлюванні або розповіді. Якщо щось відбулося добре, також можна використовувати “*it’s giving*” – (вайб такий, ніби...) як окремий комплімент. Насправді, на даний момент “*slay*” – це практично вінтажний або старий сленг. Наприклад, “*She slayed that*” (вона всіх порвала) або “*That’s so slay*” (це просто бомба). Різні соціальні медіа-платформи, такі як *Twitter*, *Instagram* та *Facebook*, дозволили обмінюватися та створювати нові сленгові терміни. Саме тому термін “*lit*” (бомба, топ, розрив) став дуже важливим і увійшов у масову свідомість користувачів. Ці одиниці відображають миттєві емоції та реакції, водночас слугуючи інструментом стилістичного виділення постів або повідомлень [3]. У прикладі “*That was a bloody good meal!*” з метою здійснення ефекту підсилення прикметника *good* використовується сленгова одиниця *bloody*, яка в літературній англійській мові має значення “криваво”, однак з погляду сленгу її варто трактувати як “дуже, або надзвичайно” [4].

Бровко К. А. виокремлює функцію **лаконічності та конкретизації**, яка найбільш повно реалізується в різного роду скороченнях, завдяки чому користувачі соціальних мереж витрачають менше часу під час спілкування. Доцільно навести такі приклади: *kinda* (*kind of* – типу), *plz* (*please* – будь ласка), *s’up?* (*what’s up?* – як поживаєш?) [4].

Кодуюча функція проявляється в тому, що сленгові лексичні одиниці надають мові таємничості та важкості у сприйнятті та розумінні для осіб, які не є членами конкретної соціальної групи. Вона надає вже наявному терміну додаткових значень, зрозумілих тільки вузькому колу осіб. Наприклад: *room* (усі присутні в чаті); *mukbang* (поїдання ютубером їжі на камеру з одночасною розповіддю у прямому ефірі); *haul* (коли ютубер показує, що він придбав). У геймерському середовищі термін *GG* (*good game* – хороша гра) використовується як спосіб завершення ігрового матчу, а в хакерській культурі *rwned* означає поразку або злом [5].

Цифрова комунікація також впливає на **евфемістичну функцію** сленгу: лайливі або табуйовані вислови часто замінюються на м'якші аналоги – *f-ing, effing, frickin', friggin, flippin', the F-word, the B-word, bs, darn, heck*, що дозволяє зберігати емоційність висловлення, не порушуючи умов цензури платформи.

Отже, сленг у цифровій комунікації є багатофункціональним феноменом, що слугує для позначення різноманітних нових явищ і понять, стислої передачі думки, вираження ставлення мовця до іншої людини, предмету чи певної події, ідентифікації з певною групою, висловлення сильних почуттів та емоцій, приховування задумів, намірів, дій чи предмету розмови, заміни нецензурної лексики та встановлення доброзичливої атмосфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Herlina, L., Palandi, E. H., & Nurwahidah, L. S. (2024). The influence of social media on language evolution: A linguistic analysis of emerging internet slang. *International Journal of Social and Human*, 4(1). URL : <https://scientists.uz/uploads/2024010/C-11.pdf>
2. Indra, S., & Marhamah. (2024). An Analysis of Slang Words Used in Social Media (Instagram). *Retorika: Jurnal Ilmu Bahasa*, 10(1), 347-352.
3. Khamzaev, S. A., & Mamasalieva, Z. (2024). Pragmatic peculiarities of English slang in online communication. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(5), 435–439. URL : <https://westerneuropianstudies.com/index.php/2/article/view/1043>
4. Brovko, K. A. (2024). Functional aspect of English social network slang dedicated to the “mukbang” trend. *Collection of Scientific Papers “New Philology”*, 93, 35–41. URL : <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-93-5>
5. Lishchuk, O. (2023, November). Ігровий сленг: тлумачення 30+ найуживаніших фраз та аббревіатур. *Acer Corner*. URL : <https://blog.acer.com/ua/discussion/1059/igroviy-sleng-tlumachennya-30-nayuzhivanishih-fraz-ta-abreviatur>

T. M. Ridel
Sumy National Agrarian University

CUTTING-EDGE ISSUES IN TRANSLATION STUDIES

Translation studies, an interdisciplinary field that draws from linguistics, literature, cultural studies, and technology, has significantly evolved in the 21st century. The field, once focused primarily on linguistic equivalence, has expanded to incorporate broader concerns related to technology, cultural identity, globalization, and ethics. As society becomes increasingly interconnected, translation plays a critical role in bridging communication across languages and cultures. Scholars and practitioners alike are facing both challenges and

opportunities brought on by rapid technological advancements and shifting social dynamics. In recent years, a series of cutting-edge issues have emerged that underscore the intersection of technology, culture, and linguistics within translation. This paper explores some of the most pressing contemporary issues in translation studies, including machine translation, the role of post-editing, cultural and linguistic diversity, and ethical concerns in translation practices.

Machine translation (MT), particularly in the form of neural machine translation (NMT), has seen substantial progress over the last decade, largely due to the advances in artificial intelligence (AI) and deep learning algorithms. Services like Google Translate, DeepL, and Microsoft Translator have revolutionized the speed and accessibility of translation, making it possible for users to translate text across numerous languages in a matter of seconds. Such tools have made translation more democratic, providing individuals and businesses with real-time translation solutions that were once reserved for professional translators. However, while these technologies can produce high-quality translations for certain language pairs, they still face significant limitations, particularly when dealing with nuanced language, idiomatic expressions, cultural references, or domain-specific terminology [2].

The challenge for the translation community is to integrate MT into human workflows in a way that ensures quality and accuracy, especially in specialized fields like legal, medical, and technical translation. Despite impressive improvements, MT systems still struggle to replicate the subtleties of human language, such as humor, irony, and metaphors, which are often culturally embedded. This discrepancy highlights the continued importance of human expertise in translation, even as MT continues to evolve. MT's reliance on vast data sets to generate translations also raises concerns about data privacy and the potential for biased translations, a problem that is particularly pressing in politically sensitive or controversial texts.

As machine translation becomes more prevalent, the role of the human translator is shifting significantly. Translators are no longer just tasked with translating from one language to another; they are increasingly expected to engage in post-editing of machine-generated translations. Post-editing (PE) refers to the process by which human translators refine and correct the output produced by AI systems, ensuring that the final product meets the required standards of quality, fluency, and cultural accuracy. This shift has prompted a reevaluation of the skills and training needed for modern translators [3].

While MT systems can process vast amounts of text quickly, human post-editors remain essential for ensuring that translations capture cultural nuances, preserve meaning, and conform to the specific conventions of the target language. The use of MT has made the translation process faster, but it has also introduced new challenges related to quality control, especially in cases where translators must edit large volumes of machine-generated text within short timeframes. This raises critical questions about the role of technology in the translation process and how translators can be trained to effectively integrate MT into their work. Furthermore, the growing reliance on post-editing has implications for the job market, as the

demand for traditional translators may decline, while the need for post-editors will increase.

Translation is not simply a mechanical process of converting words from one language to another. It involves the transfer of complex cultural meanings, values, and nuances embedded in language. With globalization, the need for translation that captures these subtleties has become more pronounced, as companies, governments, and individuals increasingly engage with diverse cultural contexts. This highlights the importance of cultural competence in translation, which goes beyond linguistic accuracy to include an understanding of the socio-cultural dynamics of both the source and target languages [1].

In particular, literary translation serves as a crucial example of how translation practices must account for cultural richness. Translators in this field are tasked with conveying not just the words, but the emotional, historical, and social connotations of a text. Failure to recognize and properly render these cultural references can result in the loss of meaning or even distortion of the original text's intent. In addition, contemporary debates in translation studies have stressed the importance of considering the power dynamics inherent in translation. Who controls the translation process? Whose voice is being represented or silenced? These are critical questions in an increasingly globalized world where translation can influence how cultures, identities, and histories are perceived.

The ethical considerations surrounding translation have been an ongoing concern, but recent discussions have increasingly focused on the ideological dimensions of translation. Translation is not a neutral activity; rather, it is influenced by the translator's own values, beliefs, and political perspectives. Whether translating political speeches, media content, or literary works, translators navigate a complex terrain where language, power, and ideology intersect. Translation choices can have far-reaching implications, shaping public discourse, influencing political outcomes, and impacting the representation of marginalized groups [4].

Ethical issues are particularly pronounced in conflict zones, where translation plays a role in disseminating information that may impact life-or-death decisions. In such contexts, translators are often forced to make decisions about how to present certain information, balancing accuracy with the potential consequences of their translations. The translator's ethical responsibility in such cases extends beyond linguistic accuracy to encompass the political and social ramifications of their choices. Translation is thus seen as an inherently political act, with the potential to either challenge or reinforce prevailing power structures.

Translation studies is undergoing a transformative phase, shaped by technological advancements, evolving professional roles, and an increasing awareness of the cultural and ethical dimensions of translation. The issues raised by machine translation, post-editing, cultural and linguistic diversity, and the ethics of translation are critical to the future of the field. As translation continues to play a vital role in facilitating global communication, it is essential for ongoing research to address these challenges and further refine our understanding of how translation can be practiced in a way that is both effective and ethically responsible.

REFERENCES

1. Baker, M. (2018). *Translation and Conflict: A Narrative Account*. Routledge. 208 p.
2. Koehn, P. (2020). *Neural Machine Translation*. Cambridge University Press. 406 p.
3. O'Brien, S. (2021). *Post-Editing of Machine Translation: Processes and Applications*. Springer. 335 p.
4. Venuti, L. (2019). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge. 344 p.

А. Ю. Савина

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НАЗВИ МІНІСЕРІАЛУ “THE QUEEN’S GAMBIT” УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад назв кінофільмів, телесеріалів і взагалі художніх творів, а також їх сутнісна адаптація, лінгвокультурне «наближення» до іншомовного глядача постає непростим завданням, навіть викликом для перекладача, оскільки вимагає не лише точності відтворення, а й адаптації до культурного та мовного контексту.

Назва виконує важливу прагматичну та когнітивну функції, слугуючи смисловим орієнтиром для реципієнта. Вона формує первинні вектори сприйняття, активізуючи певні фрейми, культурні коди та асоціативні зв’язки, які зумовлюють очікування щодо жанрової належності, стилістики та змістової проблематики. Таким чином, назва не лише номінує об’єкт, а й виконує функцію інтерпретаційного маркера, який впливає на подальше сприйняття та інтерпретацію аудиторією. Під час здійснення перекладу ця функція повинна зберігатися або адаптуватися відповідно до культурно-мовного контексту цільової аудиторії.

У 2020 році на екрани вийшов американський драматичний мінісеріал *The Queen’s Gambit*, знятий за мотивами однойменного роману Волтера Тевіса (1983 р.), який одразу здобув широку популярність серед глядацької аудиторії. Назва цього аудіовізуального твору є багатозначною, інтертекстуально насиченою. Насамперед вона слугує відсилкою на один із класичних видів шахового дебюту – *queen’s gambit*, а також виконує символічну функцію, репрезентує головну героїню Бет Гармон у світі шахів. Отож перед перекладачем постає доволі непросте завдання щодо правильного відтворення назви українською мовою зі збереженням наявних нашарувань.

Шахова конотація *The Queen’s gambit* смислотворча. Термін «гамбіт» походить від італійського *gambetto*, букв. *підніжка*, й уперше був використаний іспанським шахістом Руї Лопесом (1561 р.) для позначення шахового дебюту [5]. До англійської мови він увійшов завдяки перекладу

рукопису Джоакіно Греко «Королівської гри в шахи» (1656 р.) Френсісом Білом [3]. Натомість своє стале значення – шаховий дебют з метою отримання переваги на полі з подальшою жертвою фігури термін отримав 1855 року [5; 6].

Сьогодні розрізняють кілька видів гамбітів. Серед них, зокрема, *queen's gambit*, що розпочинається ходами пішаків від ферзя на d4 d5 та c4 і *king's gambit*, що розпочинається ходами пішаків від короля на e4 e5 та f4. Обидва гамбіти вважаються одними з найстаріших шахових дебютів (1490 та 1497 роки відповідно) [4: 263]. Крім того, *queen's gambit* передбачає жертву пішака на ферзевому фланзі. В українській мові відповідником терміна *queen's gambit* є сталий вираз *ферзевий гамбіт*. Слід зауважити, що використання перекладу *королівський гамбіт* у наведеному контексті є некоректним, оскільки цей термін позначає зовсім інший шаховий дебют, як було зазначено вище, – із початковим ходом пішаком від короля. Така заміна не лише є фактичною помилкою, а й істотно спотворює смислове навантаження, змінюючи шахову стратегію, закладену у вихідній назві.

Окрім термінологічних аспектів під час перекладу необхідно враховувати також культурний та когнітивний виміри. В українській мові еквівалентом шахового *queen* є лексема *ферзь* – запозичення зі східних мов (через тюрк. *färz, färzi* від перс. *فرز (ferz)* – «полководець», «візир», позначає титул високопосадовця в мусульманських монархіях) [1: 89]. На відміну від англійського *queen*, що має чітко виражену граматичну й семантичну ознаку жіночої статі, український *ферзь* є іменником чоловічого роду, що створює додаткове когнітивне розходження при сприйнятті образу фігури і може впливати на смислову інтерпретацію назви в перекладі. Зауважимо, що більш поширене в побутовому мовленні українське позначення шахової фігури *ферзь* як *королеви* є вторинним утворенням, сформованим за зразком західноєвропейських мов (зокрема англійської, німецької, французької), у яких відповідна фігура репрезентується через жіночий образ монарха.

Позатим англomовне *queen* полісемантичне, оскільки 1) позначає найсильнішу фігуру на шаховій дошці; 2) слугує титулом монаршої особи жіночої статі; – а отже, є контамінацією влади та елегантності.

Українські перекладачі пропонують не відходити від закладених у назві шахових конотацій і перекладають назву мінісеріалу *The Queen's Gambit* як *Ферзевий гамбіт*. Такий переклад зберігає пряме посилення на шахову стратегію, що є центральною темою як роману, так і екранізації. До того ж він узгоджується з міжнародною термінологією й запобігає семантичним розбіжностям. Проте українська перекладачка Елла Євтушенко обирає іншу стратегію для перекладу книги і пропонує назву *Хід королеви* [2], акцентуючи на феміністичній складовій твору, наближаючи у такий спосіб назву до англomовного оригіналу за гендерними конотаціями, проте дистанціюється від загальноприйнятої шахової лексики.

Отже, культурний контекст суттєво впливає на вибір перекладу: англійська назва містить багатозначний асоціативний ряд, пов'язаний із

гендерною ідентичністю, владою, жіночою суб'єктністю, тоді як український варіант *Ферзевий гамбіт*, зберігаючи термінологічну точність, певною мірою втрачає цю семантичну глибину, а *Хід королеви* є більш вільною інтерпретацією закладених сенсів. Оскільки серіал отримав значний міжнародний резонанс, його адаптація різними мовами відкриває можливості для компаративного аналізу та подальших розвідок, адже в деяких мовах, серед яких іспанська (*Gambito de dama*) та польська (*Gambit królowej*), збережено гендерний аспект під час перекладу, тоді як у французькій мові (*Le Jeu de la Dame*) спостерігаємо протилежну тенденцію, а саме акцент на грі як процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Етимологічний словник української мови. Т. 6 (У–Я). Київ: Наукова Думка, 2012. 568 с.
2. Тевіс В. Хід королеви / пер. з англ Е. Євтушенко. Харків : КСД, 2021. 352 с.
3. Greco G. The Royall Game of Chesse-play / trans. from Italian by F. Beale. London, 1656. 120 p.
4. Modern chess openings / ed. by K. Walter, K. Walter. London : Black, 1990. 708 p.
5. Origin and history of gambit. *Etymonline* : website. URL: <https://www.etymonline.com/word/gambit>
6. The Grammarphobia Blog: Run the gambit? *Grammarphobia*. URL: <https://www.grammarphobia.com/blog/2017/09/gamut-gambit.html>

М. О. Синюк

Житомирський державний університет імені Івана Франка

МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЛІНГВІСТИЧНА КАТЕГОРІЯ: ПОНЯТТЯ «МЕДИЧНИЙ ТЕРМІН»

Англійська медична термінологія є унікальним пластом професійної лексики, яка обслуговує комунікативні потреби галузі охорони здоров'я в англomовному науковому просторі. Вона функціонує як високоспеціалізована мова науки, що забезпечує точну й однозначну передачу медичних знань у клінічному, академічному, дослідницькому та міждисциплінарному контекстах. Її комунікативна роль полягає не лише в передаванні інформації, а й у формуванні єдиного когнітивного поля для фахівців у сфері медицини, фармакології, біології, генетики, психології та суміжних дисциплін.

У теоретичному плані медична термінологія постає як формалізована система номінативних одиниць, яка охоплює понятійний апарат медичної науки [3]. Основу англomовної терміносистеми становлять слова грецького та латинського походження, що забезпечують її універсальність та зрозумілість у міжнародному контексті. Такі терміни, як *cardiology* (від *kardia* – серце, *logos*

– наука), *nephrology* (*nephros* – нирка), *gastroenteritis* (*gaster* – шлунок, *enteron* – кишка, *-itis* – запалення), демонструють етимологічну прозорість і структуру, що піддається декомпозиції на морфеми зі сталим значенням [1: 25]. Це дозволяє фахівцям, які не є носіями англійської мови, інтуїтивно розуміти значення терміна через знання основ терміноелементів.

Сучасна медична англومовна термінологія демонструє тенденцію до стрімкого розширення за рахунок кількох процесів: неологізації, акронімізації, деривації та запозичення з суміжних галузей знання. Зокрема, поява нових хвороб, методів лікування, біотехнологічних рішень вимагає термінологічного оновлення, що відображається у щорічних доповненнях до медичних класифікаторів. Наприклад, терміни *COVID-19*, *long COVID*, *mRNA vaccine*, *telehealth*, *digital therapeutics* є продуктами сучасної наукової комунікації, що виникли у відповідь на глобальні виклики охорони здоров'я [2: 58].

У прикладному аспекті медична термінологія функціонує як основа для професійної освіти, ведення медичної документації, розробки протоколів лікування, міждисциплінарного обміну та трансферу знань. Саме тому стандартизація англумовних термінів, їхня відповідність міжнародним класифікаторам (ICD, MeSH, SNOMED CT) та доступність для перекладу є ключовими умовами ефективної глобальної медичної практики. [4: 115]

Медичний термін в англійській мові, як правило, має монолексемну або полілексемну структуру, демонструє тенденцію до високої формалізованості та збереження етимологічної прозорості. Наприклад, термін *myocardial infarction* складається з грецького *myo-* (м'яз), латинського *cardial* (серце) і *infarction* (закупорка судини), що вказує на серцевий м'яз, уражений ішемією. Аналогічно, *osteoporosis* (*osteo-* – кістка, *-porosis* – порожнеча) семантично розкриває суть патології – зниження щільності кісткової тканини [5; 6].

Значна частина англійських термінів є інтернаціоналізмами, які при адаптації до українського медичного дискурсу зберігають свою морфологічну структуру або лише частково модифікуються. Наприклад, *hypertension* – гіпертензія, *anemia* – анемія, *diabetes mellitus* – цукровий діабет, *bronchitis* – бронхіт, *hepatitis* – гепатит. Водночас існує цілий пласт термінів, які через свою складну морфологічну будову або багатозначність потребують додаткової семантичної інтерпретації під час перекладу [5; 6].

Особливої уваги заслуговує лексика діагностичних процедур та інструментальних методів дослідження. Наприклад, *MRI* (*Magnetic Resonance Imaging*) – магнітно-резонансна томографія, *CT scan* (*Computed Tomography*) – комп'ютерна томографія, *ECG* (*Electrocardiogram*) – електрокардіограма. У цих випадках акроніми відіграють ключову роль у комунікації між лікарями, однак у міжмовній інтерпретації вимагають розшифрування або адаптації [5; 6].

Ще однією особливістю англійської медичної термінології є продуктивне використання префіксів та суфіксів, які несуть значне смислове навантаження. Наприклад:

- префікс *hyper-* означає «надмірність»: *hyperglycemia* (гіперглікемія), *hypertension* (гіпертензія);
- префікс *hypo-* означає «недостатність»: *hypothermia* (гіпотермія), *hypoglycemia* (гіпоглікемія);
- суфікс *-itis* означає запалення: *tonsillitis* (тонзиліт), *arthritis* (артрит), *dermatitis* (дерматит);
- суфікс *-ectomy* – хірургічне видалення: *appendectomy* (апендектомія), *mastectomy* (мастектомія);
- суфікс *-logy* – наука, вчення: *neurology* (неврологія), *cardiology* (кардіологія), *oncology* (онкологія);
- суфікс *-oma* – пухлина: *lymphoma* (лімфома), *melanoma* (меланома) [5; 6].

Ці терміни мають високу продуктивність і дозволяють будувати нові одиниці за аналогічними моделями, що забезпечує системність англійської терміносистеми.

Особливу складність становить лексика з метафоричним або вторинно спеціалізованим значенням, наприклад:

- *window period* (вікно серонегативності) – період після інфікування, коли антитіла ще не виявляються;
- *butterfly rash* – характерний висип при вовчаку, який нагадує крила метелика;
- *frozen shoulder* – патологічний стан плечового суглоба, що обмежує рухливість (адгезивний капсуліт);
- *blue baby syndrome* – ціаноз новонароджених, спричинений дефектами серцевого перегородкового апарату [5; 6].

Надзвичайно поширеними у медичному дискурсі є аббревіатури та акроніми, які нерідко становлять виклик для перекладачів. Наприклад:

- *COPD* (*Chronic Obstructive Pulmonary Disease*) – хронічне обструктивне захворювання легень;
- *ICU* (*Intensive Care Unit*) – відділення інтенсивної терапії;
- *SARS* (*Severe Acute Respiratory Syndrome*) – важкий гострий респіраторний синдром;
- *BP* (*blood pressure*) – артеріальний тиск;
- *DNR* (*Do Not Resuscitate*) – не проводити реанімаційних заходів [5; 6].

Медичні терміни англійською мовою активно функціонують у міждисциплінарному просторі: у фармації, генетиці, біохімії, геронтології тощо. Наприклад:

- *gene therapy* – генна терапія;
- *placebo effect* – ефект плацебо;
- *off-label use* – застосування лікарських засобів поза межами інструкції;
- *nosocomial infection* – внутрішньолікарняна інфекція;
- *palliative care* – паліативна допомога [5; 6].

Отже, англійська медична термінологія являє собою чітко структуровану, стандартизовану та динамічну систему, яка відображає не лише наукові реалії медицини, а й загальні когнітивні процеси категоризації знань. Її лінгвістичне осмислення потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує термінознавство, семантику, прагматику та прикладну лінгвістику. Глибоке розуміння структури, функцій та семантики англомовних медичних термінів є ключем до якісного перекладу, ефективної медичної комунікації та розробки міжнародних стандартів у сфері охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Єщенко Т. Медичний термін як засіб лексичного вираження текстової категорії інформативність. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. -2018. - № 39, т. 3. - С. 25-29.
2. Ісаєва О.С. Функціонування термінів у терміносистемі медицини. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія. 2019. Вип. № 40. Т. 3. С. 58–60. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.40.3.13>
3. Козоріз І. С. Англійська медична термінологія та її функціонування в текстах різних стилів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2018. № 37. С. 15-19.
4. Левченко В., Перхач Р.-Ю. Медична термінологія як об'єкт лінгвістичного дослідження. Молодий вчений. 2021. Вип. 9 (97). С. 115-118.
5. A to Z of medical terms. URL: <https://www.rcog.org.uk/for-the-public/a-z-of-medical-terms/>
6. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/>

О. О. Смольницька

Місія «Постуляційний Центр беатифікації й канонізації святих»
Української Греко-Католицької Церкви

ЯВИЩЕ НЕПЕРЕКЛАДНОСТЕЙ У ВІКТОРІАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ (НА МАТЕРІАЛІ ВЛАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ДЖЕЙН ОСТІН «МЕНСФІЛД-ПАРК»): ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Творчість англійської письменниці Джейн Остін (Остен, Jane Austen, 1775–1817) привертає увагу українських перекладачів, лінгвістів, перекладознавців, літературознавців та інших (Т. Некряч, Ю. Попович, Ю. Чала та ін.). Це свідчить про актуальність творів класика та можливості для інтерпретації цих шедеврів українською мовою – від суто лінгвістичного аналізу до культурологічного, а також художнього перекладу як співтворчості.

Проте сучасній гуманітаристиці досі бракує повного і системного аналізу цих творів.

Матеріалом аналізу є твори англійської вікторіанської прози – романи: Джейн Остін – «Менсфілд-парк» («*Mansfield Park*», 1814 р.), «Ярмарок Суєти» («*The Vanity Fair*») Вільяма Мейкспіса Теккерея (William Makepeace Thackeray, 1811–1863) – 1847–1848 рр.; британсько-американська письменниця Френсіс Елайза Годжсон Бернетт (Frances Eliza Hodgson Burnett, 1849 –1924) «Маленька принцеса» («*A Little Princess*», 1905 р.). Ілюстрації (українські цитати) наводяться в перекладах: В. Теккерей – версія Ольги Сенюк, Фр. Бернетт – версія Віти Левицької, Дж. Остін – версія авторки запропонованих тез.

Мета дослідження – розглянути *лінгвістично-культурні неперекладності* на основі згаданих творів вікторіанської англомовної прози, зіставивши з українським, польським і французьким перекладами.

Поставлена мета передбачає **завдання**: 1) дослідити полісемантичність, полісемію; 2) проаналізувати приклади гри слів, омофони та інші слухові явища; 3) звернути увагу на проблему відтворення реалій (у тому числі застарілих), наявних в оригіналі, проте відсутніх у культурі перекладача. Зокрема, це реалії матеріальної культури вікторіанської Англії. Оброблені джерела українською, англійською, французькою, польською мовами.

Часте явище, з яким стикається перекладач, – це *полісемія*, а також важливість урахування конкретного значення лексеми відповідно до контексту (у тому числі враховуючи застарілу семантику). Наприклад, у перших рядках I розділу роману «Менсфілд-парк» про матір головної героїні, Фанні Прайс (Fanny Price), наводиться оповідь, в якій іронія поєднується з ознаками *теоріанської* (описаної у творі) та *вікторіанської* (за якої створювався шедевр) діб: «About thirty years ago Miss Maria Ward, of Huntingdon, with only seven thousand pounds, had the good luck to captivate Sir Thomas Bertram, of Mansfield Park, in the county of Northampton, and to be thereby raised to the rank of a baronet's lady, with all the comforts and consequences of an handsome house and large income. All Huntingdon exclaimed on the greatness of the match...» [7]. Тут упадає у вічі багатозначне слово *match*, яке означає і «змагання», і «шлюб», і «партія», і «(дібрана) пара»; варіант «рівня» (оскільки подружжя не рівне за статусом) тут не приймається. (Авторка не застосувала нейтрального *marriage* або іншої лексеми). Українською: «Близько тридцяти років тому міс Марія Ворд із Гантінгдона, наділена лише сімома тисячами фунтів, мала щастя причарувати сера Томаса Бертрама з Менсфілд-парку, що у графстві Нортгемптон, і таким чином піднятися до титулу леді – дружини баронета, з усіма зручностями та наслідками – гарним будинком і великими прибутками. Увесь Гантінгдон вигукував гасла про велич цього шлюбу – партії» [2: 1] (тут і далі цитати із твору – у моєму перекладі. – О. С.). Тобто слово *match* відтворюється і словом «партія» у значенні «шлюб» (і, відповідно, асоціація з висловом: «скласти (блискучу) партію», «виграти»). За сюжетом, менш значна жінка підноситься до рівня чоловіка – *титулованого* аристократа (баронета) і

таким чином отримує вищий статус. Отже, український переклад застосував як дослівне відтворення («шлюб»), так і конкретизацію, стилістично забарвлену («партія»), для рельєфнішого показу вигідності такої події для біднішої та нижчої за статусом міс Марії Ворд. Водночас такий шлюб може бути для неї змаганням, викликом – і подальший розвиток подій показує це.

Важливий момент у перекладі – *гра слів*, поєднана з полісемією. Свою роль у цьому відіграють *омофони та інший слуховий обман*, тобто фонетичні випадки, на прикладі англійської мови. Наприклад, уже на початку роману «Менсфілд-парк» на прикладі дитинства персонажів показано різницю в освіті малої Фанні Прайс та її двоюрідних братів і сестер. Головна героїня (походячи з більш бідної родини) спочатку не отримала стільки знань, скільки її багатші родичі, тобто її *рівень не відповідає статусу*. Зокрема, стосовно нової знайомої (ще дівчинки), її малі кузени і кузини розповідають: «Знаєте, ми спитали її вчора ввечері, якою дорогою вона поїде до Ірландії; і вона сказала, що їй треба переправитися на острів Вайт. Вона не думає ні про що, крім острова Вайт, і називає його *«островом»*, так, ніби на світі інших островів не існує» [2: 17]. Тут – випадок *омофонії*: можливо, Фанні сплутала на слух слова *Ireland* (Ірландія) і *island* (острів). Також у цитованому уривку простежується обмежений досвід дівчинки, яка не встигла помандрувати, на противагу своїм родичам і, можливо, тому з островів знає тільки острів Вайт. Відповідно, тривалий час її вважають дурнішою, але в поведженні героїв немає відвертого мобінгу (він скоріше прихований), це позірні добродушні глузування, тримання героїні в інфантильному стані та пізніше – використання послужливості біднішої родички.

Або, якщо взяти інший приклад, на позначення пишноти: «Уся група піднялася, відповідно, під проводом місіс Рашворт, і гостям показали будівлю через низку кімнат – усі високі, і багато великих, і розкішно мебльовані у стилі п'ятдесятирічної давнини, з начищеною до блиску, аж осяйною, підлогою, твердим червоним деревом, багатим дамаском, мармуром, позолотою та різьбленням, кожна – по-своєму гарна» [2: 79]. *Дамаск* або *дамаст* – щільна бавовняна біла тканина з рослинним орнаментом, яка має блискучі візерунки на матовому тлі. У вікторіанському дискурсі вона означає багатство і розкіш. Українізовано тут можна було вжити лексему «адамашок», але вона – архаїзм і не відтворює британського колориту. Також у згадуванні слова «дамаск» помітна й тодішня мода вікторіанської Англії – захоплення орієнталістикою.

Інший приклад: розповідаючи про підготовку героїв до гри аматорської вистави (ідея, яку підтримали всі, окрім Едмунда і Фанні), їхні тривалі пошуки належного твору, авторка наводить приклади матерії на завісу. Усе це поєднується з розливою в тексті *іронією*: «Із Нортгемптона прибув величезний рулон зеленого грубого сукна, і його покроїли руки місіс Норріс (урятувавши аж добрі три чверті ярда), і фактично перетворився на завісу руками покоївок, а п'єси все одно бракувало; і коли два чи три дні минули таким чином, Едмунд почав майже сподіватися, що ніхто нічого ніколи не знайде» [2: 123]. «Грубе сукно» – в оригіналі *baize* [7]. Ця лексема може перекладатись і як «байка»

(тканина), і «завіса з байки», і «грубе сукно». «Три чверті ярда»: 1 ярд – 91,44 см. Тобто три чверті можуть бути 68,58 см.

Або питання, пов'язане з будинком (кімнатами, меблями тощо). Так, у романі Дж. Остін глава родини Бертрамів (сер Томас Бертрам) вирушає в колонію Антигуа, щоб там уладнати фінансові справи. Едмунд як син заміняє батька в його господарських обов'язках, і далі показано реакцію матері: «...леді Бертрам невдовзі з подивом виявила, як добре вони давали собі раду навіть без батька, як добре Едмунд зайняв його місце в обшитому деревом різьбленому кабінеті...» [2: 31]. Переклад «обшитий деревом різьблений кабінет» – *описовість, переказування*, оскільки в оригіналі – тільки одне слово: *carving*. Сучасні словники перекладають цю лексему або як «різьблення» (по дереву чи мармуру), або «майстерня». Але за описом зрозуміло, що це робочий кабінет. До того ж, колишні кабінети аристократів виглядали саме як оздоблені деревом.

Один із прикладів – *мовна інтерференція*. У романі Френсіс Бернетт «Маленька принцеса» («A Little Princess») часто показано діалог англійської та французької мов. Так, заголовна героїня, Сара Кру (Sara Crewe), досконало володіє французькою, оскільки мати дівчини була французенкою, і, до того ж, батько практикував із дочкою цю мову. Натомість інша учениця (найгірша), Ерменгарда Сент-Джон (Ermengarde St. John), не може опанувати вимови. Це показано на прикладі читання, коли всі учениці – окрім Сари – сміються з менш успішної однокласниці: «But Sara did not laugh. She tried to look as if she did not hear when Miss St. John called "*le bon pain*" "*lee bong pang*."» [4]. Тобто: «Але Сара не сміялася. Вона намагалася виглядати так, нібито й не чула, коли міс Сент-Джон називала "*le bon pain*" («льо бон пан») – «лі бонг пент» ("*lee bong pang*."» [1] (тобто «добрий (смачний) хліб» французькою; дослівний переклад цитати з англійської та примітка – мої. – О. С.). Це – явище *мовної інтерференції*. Тобто дівчинка вимовляє французький вислів за законами рідної, англійської мови та, імовірно, ще й ігнорує носові звуки. В українських перекладах цей момент чомусь ігнорується – так, В. Левицька переповіла його, застосувавши *генералізацію з елементами переказу та вилучення*: «Та Сара не сміялася. Вона старалася вдавати, ніби не чує, коли міс Сент-Джон говорить із помилками» [1]. Конкретних помилок (як в оригіналі) тут не наведено. Натомість у польському перекладі Юзефа Біркенмаєра це ретельно збережено: «...panna St. John przekręca *le bon pain* na *libonpan*» [5: 10]. Аналогічно ці приклади передано у французькому перекладі Мішеля Ляпорта [6: 39].

Окреме питання – відтворення *орфографічних помилок* героїв. Ці помилки автори часто наводять для створення комічного ефекту. Наприклад, у «Ярмарку Суєти» батько Емілі Седлі каже: «Пам'ятаєш, Еммі, як ти послала йому [нареченому, Джорджу Осборну. – О. С.] запрошення на Водохрестя й написала "и" замість "е"?» [3: 51]. В оригіналі: «Do you remember when you wrote to him to come on Twelfth-night, Emmy, and spelt twelfth without the f?» [8]. Тут помітно два моменти: перший – батько хоче, щоб дочка продемонструвала гарний почерк, якого навчилася в пансіоні (і це збережено в

перекладі), а другий – пов'язаний із орфографією. Як відомо, Дванадцята ніч – в Англії свято після Різдва, якраз на Водохреще. Під час цього періоду ставили п'єси (звичай, відомий із Шекспірової доби). Перекладачка обіграла інший, більш український, приклад, який вважала придатнішим для відтворення кумедної орфографічної помилки. Отже, в оригіналі фігурує пропущена літера, а в українському перекладі – *заміна* «е» на «и». Але зміст оригіналу збережено, оскільки Дванадцята ніч – це й є Водохреще.

Галліцизми як ознака освічених людей – цікавий приклад, оскільки дозволяє перекладачам застосувати різні прийоми, у тому числі мовну інтерференцію, як і гру слів. Наприклад, на початку роману В. Теккерея «Ярмарок Суєти» директорка пансіону для дівчат, міс Пінкертон, має такий діалог зі своєю сестрою, менш освіченою міс Джемаймою, про випускницю Емілі (Амелію) Седлі, яку треба було врочисто проводити. На питання старшої сестри молодша відповідає: «"...we have made her a bow-pot." [8]. Лексема *bow-pot* другим значенням має «букет», а першим – «ваза (горщик) для квітів». Тобто в оригіналі – *полісемія*. Джемайма мала на увазі й букет, і те, що для дівчини зібрали дуже багато квітів. На цю репліку директриса відповідає: «"Say a bouquet, sister Jemima, 'tis more genteel." [8] (Дослівно: «Кажі/кажіть "букет", сестро Джемаймо, так елегантніше (благородніше/більш по-світськи)». Тобто героїня радить застосувати не просто вишукане, а й французьке слово (щоб показати власну освіченість; як далі іронічно показує автор, міс Пінкертон не була дуже освіченою). Сестра погоджується, намагаючись вимовити нове для неї слово: «"Well, a booky..."» [8]. Розмовне *booky* означає «букет(ик)» і походить від лексеми *bouquet*. Українською це відтворено так: «...Ми приготували їй китицю квіток» [3: 24] – «Кажіть краще "букет", Джемаймо, так вишуканіше» [3: 24] – «Ну, гаразд, буквет...» [3: 24]. Тобто О. Сенюк застосувала *українізацію*, додавши свідомо змінену лексему (*буквет*), тому комічний ефект оригіналу збережено. І в оригіналі, і в перекладі показано, що міс Джемайма не знає французького слова «букет» і вимовляє його відповідно до своєї артикуляції.

Таким чином, здійснений компаративний аналіз виявив різноманіття перекладацьких трансформацій у відтворенні лінгвістичних і культурних неперекладностей, наявних у шедеврах англомовної класики вікторіанської доби. Також нюанси цих романів варто розглядати під час компаративного дослідження з текстами сучасників письменниці, оскільки комплекс творів дозволяє глибше зрозуміти імплікатури вікторіанського дискурсу. Виявлено як доместикацію (українізацію в українських перекладах), так і максимальне збереження особливостей оригіналу. Водночас помітно поєднання кількох трансформацій, як і прийоми вилучення, генералізації, включно до переказу (адаптації). Загалом спостерігається більша тенденція до точності перекладу, але й оригінальний, індивідуальний пошук кожного перекладача до відтворення реалій, притаманних зазначеним творам. Робота має перспективу продовження відповідно до текстуальної насиченості вікторіанської романістики – у тому числі Дж. Остін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бернет Ф. Г. *Маленька принцеса* (видання 2013 р.). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Frances_Hodgson_Burnett/Malenka_pryntsesa/ (accessed: 18. 08. 2022).
2. Остін Дж. Менсфілд-парк / З англійської мови переклала Ольга Смольницька. Автор. комп. набір, 2024. (*Рукопис*). (*З неопублікованого архіву Ольги Смольницької*).
3. Теккерей В. М. Ярмарок Суєти: Роман (кн. I) / З англійської переклала Ольга Сенюк / Передм. К. Шахової. – К. : Дніпро, 1979. – 405 с. (Вершини світового письменства, т. 29).
4. Burnett, Fr. H. *A Little Princess* (1917) by Frances Hodgson Burnett, illustrated by Ethel Franklin Betts. URL: https://en.wikisource.org/wiki/A_Little_Princess (accessed: 19. 12. 2024).
5. Burnett, Fr. H. *Mała księżniczka* (tłum.: Józef Birkenmajer). URL: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/mala-ksiezniczka.pdf> (accessed: 17. 05. 2024).
6. Burnett, F. H. *Une petite princesse* / Traduit de l'anglais par Michel Laporte. – Hachette Livre, 2006. – 349 p. (Le Livre de Poche Jeunesse).
7. *Mansfield Park* (1814) by Jane Austen, <https://gutenberg.org/cache/epub/141/pg141.txt> (accessed: 20. 08. 2024).
8. Thackeray W. M. *Vanity Fair*, URL: <https://gutenberg.org/cache/epub/599/pg599.txt> (accessed: 25. 12. 2024).

ДЖЕРЕЛО ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ:

Mansfield Park (1814) by Jane Austen, <https://gutenberg.org/cache/epub/141/pg141.txt> (accessed: 20. 08. 2024).

© Переклад роману Дж. Остін: Ольга Смольницька, 2024

Д. С. Стрельцов
Житомирський державний університет імені Івана Франка

РЕАЛІЇ ШПИГУНСЬКИХ РОМАНІВ ІЄНА ФЛЕМІНГА: ТИПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Шпигунський роман як жанр набув найбільшої популярності у ХХ столітті, коли політичні події значно вплинули на розвиток суспільства [11]. Перша та Друга світові війни, холодна війна та інші геополітичні конфлікти стали не лише основою для сюжетів, а й джерелом натхнення для письменників, які фокусували увагу на міжнародній політиці, технічному прогресі й психології шпигунів. Один із найвідоміших авторів шпигунських романів ХХ століття, Ієн Флемінг, створив культового персонажа Джеймса Бонда. Його твори вплинули на розвиток жанру шпигунської літератури та стали основою для численних екранізацій, оскільки поєднують у собі динамічний сюжет, напружену інтригу, харизматичних персонажів та

екзотичні локації [12].

Водночас, шпигунські романи включають низку реалій, під якими ми розуміємо специфічні лексеми та словосполуки, що є унікальними для вихідної культури та не мають регулярних відповідностей у цільовій мові [2]. Аналіз Бондіани І. Флемінга дозволяє нам стверджувати, що автор створив власну реальність, яка включає як вигаданий, так і реальний світ шпигунства другої половини XX століття, де провідну роль відіграють політичні, технологічні, соціальні, побутові та культурні реалії. Останні ми розглядаємо як лексичне угруповання, укладене за ідеографічним принципом [1], що характеризує створену І. Флемінгом реальність шпигунського роману.

До першої групи лексичних одиниць відносимо політичні реалії. І. Флемінг писав свої романи у період холодної війни, використовуючи справжні міжнародні конфлікти та загрози як основу для своїх сюжетів. Так, у романі *The Spy Who Loved Me* [19] використано реалію *cold war*:

I had read about such people in newspapers, their crimes justified by cold war necessities [19].

Я читала про таких людей у газетах – їхні злочини виправдовувалися потребами Холодної війни [10].

Холодна війна, відкрите, але обмежене суперництво, яке розвинулося після Другої світової війни між Сполученими Штатами та Радянським Союзом та їхніми відповідними союзниками, велося на політичному, економічному та пропагандистському фронтах і мало лише обмежене застосування зброї. Сам термін вперше було вжито у 1945 році, коли Джордж Орвелл у своїй статті описав Холодну Війну як глухий кут між двома жажливими супердержавами, кожна з яких володіє зброєю, за допомогою якої мільйони людей можуть бути знищені за кілька секунд. [13]. Фраза *cold war* перекладена калькованою словосполучкою *Холодна війна*, яка традиційно використовується в українській мові на позначення цього феномену. В українській історіографії під *холодною війною* розуміють феномен *Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин* (діяла у 2-й пол. 1940-х — на поч. 1990-х рр.), що характеризувався глобальним ідеологічним, політичним, військовим, науково-технічним, економічним й культурним протистоянням США і СРСР та очолюваних ними військово-політичних блоків [3].

До другої групи відносимо технологічні реалії. Роман *Goldfinger* [17] відображає технологічний рівень кінця 1950-х років, поєднуючи реальні досягнення науки й техніки з елементами художньої вигадки. Джеймс Бонд у романі використовує автомобіль *Aston Martin*, що був типовим вибором британської еліти в 1950-х роках:

James Bond chose an Aston Martin DB Mark III. It was fast, comfortable, and could be relied upon to get him out of trouble [17].

Джеймс Бонд вибрав Aston Martin DB Mark III. Він був швидким, зручним і надійним, щоб витягнути його з біди [4].

Вибір транспортного засобу Бондом підкреслює його стиль роботи, як шпигуна – мобільність, технологічність і стильність. *Aston Martin DB Mark III* на той час був одним із найшвидших і найрозкішніших спортивних авто, що відповідало образу тогочасного шпигуна. Модель мала 3-літровий 6-

циліндровий двигун, розганялася до 193 км/год і була однією з найшвидших серійних авто свого часу Як бачимо з прикладу, у перекладі збережено назву авто латиницею.

У романі *Dr. No* [16] Бонд використовує різні види озброєння, зокрема, свій класичний пістолет *Walther PPK*, який він отримує замість попереднього *Beretta*. Це одна з найвідоміших змін у книзі, адже МІ 6 змушує Бонда замінити свій старий пістолет через його ненадійність:

He slipped it into his waistband and looked up at M. 'Walther PPK,' said the Armourer. 'Fires a 7.65 millimetre round, a real stopping bullet. You'll like it' [16].

Він засунув його за пояс і підняв погляд на М. *Walther PPK*, – сказав Зброяр. – Стріляє набоями калібру 7,65 мм, справжня зупиняюча куля. Вам сподобається [6].

Walther PPK був одним з перших масових пістолетів з УСМ подвійної дії і послужив прообразом для багатьох пістолетів, який вперше використовувала німецька поліція та армія нацистської Німеччини. У перекладі назву пістолету було збережено латиницею.

Наступною *третьою* групою виділяємо соціальні реалії. Романи І.Флемінга відображають соціальну структуру британського суспільства середини ХХ століття, а також відношення самого автора до класового суспільства, його окремих груп і міжнародних відносин. У романі *Casino Royale* [14] Ієн Флемінг відобразив соціальні реалії свого часу, використовуючи згадки про газети, титули, що допомагає створити атмосферу післявоєнної Європи, де діють шпигуни, аристократи та злочинці:

The evening papers would already be out—he imagined the headlines in Le Figaro or Paris Soir, speculating about the high stakes at the tables [14].

Вечірні газети вже мали вийти—він уявляв заголовки в *Le Figaro* чи *Paris Soir*, що спекулювали на тему високих ставок за ігровими столами [8].

Le Figaro та *Paris Soir* належать до найстаріших і найвпливовіших французьких щоденних видань. *Le Figaro* відоме своєю право консервативною позицією, висвітлює політику, економіку, культуру та міжнародні події, в той час як *Paris Soir* мала сенсаційний стиль і була орієнтована на широку аудиторію, але під час Другої світової війни зазнала критики за співпрацю з нацистською окупаційною владою. В перекладі обидві назви газет були збережені латиницею.

Роман *Moonraker* [18] піднімає питання післявоєнного відновлення Європи та місця Британії в новому світовому порядку. Один з героїв *Sir Hugo Drax* має титул, що вказує на його приналежність до аристократичного кола:

...but his mind was elsewhere – on the evening's engagement at Blades with Sir Hugo Drax, the industrialist-turned-national-hero... [18].

...але його думки були десь далеко – про вечірню зустріч у клубі «Блейдс» із сером Г'юто Драксом, промисловцем, що став національним героєм... [9].

Sir є почесним титулом, який традиційно використовується перед іменем лицаря або баронета у Британській імперії. Такий титул є спадковим або отримується як форма визнання за військові заслуги, громадську діяльність,

внесок у культуру чи науку. У вищенаведеному уривку перекладу титул *sir* було перекладено за допомогою транскрипції.

Останньою четвертою групою виділяємо культурні реалії. І. Флемінг детально змальовує стиль життя Джеймса Бонда, включаючи гастрономію, моду та автомобілі, які відображають культуру середини XX століття. У романі *Diamonds Are Forever* [15] детально описані елітні ресторани, бренди алкоголю, коктейлі та способи їхнього приготування:

Bond ordered a medium-dry vodka martini – shaken, not stirred – and turned his attention to the menu [15].

Бонд замовив середньосухий мартіні з горілкою – збовтаний, але не змішаний – і звернув увагу на меню [5].

В цьому уривку, реалію *vodka martini* було перекладено еквівалентом *мартіні з горілкою*.

Іншим прикладом культурних реалій може слугувати твір *You Only Live Twice* [20], де Іен Флемінг включає низку культурних реалій, що відображають японську та західну культуру, зокрема, назви напоїв та закусок:

Bond sipped at the saké, appreciating its warmth and delicate aroma. He glanced at the English-language copy of the Japan Times lying on the table beside the plate of fugu sashimi [20].

Бонд зробив ковток саке, насолоджуючись його теплом і витонченим ароматом. Він кинув погляд на англomовний примірник *Japan Times*, що лежав на столі поруч із тарілкою сашімі з фуґу [7].

Перебуваючи в Японії Бонд дотримується місцевих традицій, що показує його адаптивність та культурну обізнаність, а *фуґу сашімі*, який є популярним японським делікатесом, але також містить отруту, символізує небезпеку, яку Бонд зустрічає у своїх місіях: навіть під час вечері він ризикує життям. Самі реалії *sake* та *fugu sashimi* були відтворені за допомогою транслітерації.

Отже, у Бондіані Іена Флемінга виокремлено чотири групи реалій: політичні, технологічні, соціальні і культурні, які допомагають створити реальність шпигунського роману, де головним героєм є представник британської розвідки Джеймс Бонд. В українському перекладі реалій використано транслітерацію, транскрипцію, кальку, збережено англomовні назви та використано українські еквіваленти з метою відтворення культурної своєрідності Бондіани. Подальша перспектива розвідки полягає у вивченні способів відтворення граматичних явищ романів І. Флемінга в українських перекладах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27, т. 1. С. 82-86.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів

- української прози). Львів : Львівський університет, 1994. 204 с.
3. Холодна війна. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Kholodna_vijna (дата звернення 01.04.2025)
 4. Флемінг І. Голдфінгер. Тернопіль : НК Богдан, 2020. 312 с.
 5. Флемінг І. Діаманти назавжди. Тернопіль : НК Богдан, 2007. 212 с.
 6. Флемінг І. Доктор Ноу. Тернопіль : НК Богдан, 2020. 256 с.
 7. Флемінг І. Живеш тільки двічі. Тернопіль : НК Богдан, 2017. 230 с.
 8. Флемінг І. Казино “Рояль”. Тернопіль : НК Богдан, 2018. 200 с.
 9. Флемінг І. Місячний гонщик. Тернопіль : НК Богдан, 2019. 232 с.
 10. Флемінг І. Шпигун який мене кохав. Тернопіль : НК Богдан, 2021. 168 с.
 11. Bennett T, Woollacott J. Bond and Beyond: The Political Career of a Popular Hero. New York : Methuen, 1987 315 p.
 12. Chapman I. Licence to Thrill: A Cultural History of the James Bond Films. New York : Columbia University Press, 2000. 328 с.
 13. Cold War summary. URL: <https://www.britannica.com/event/Cold-War> (дата звернення 01.04.2025)
 14. Fleming I. Casino Royale. London : William Morrow Paperbacks, 2012. 228 p.
 15. Fleming I. Diamonds Are Forever. London : William Morrow Paperbacks, 2003. 230 p.
 16. Fleming I. Dr. No. New York : Berkley Books, 1982. 329 p.
 17. Fleming I. Goldfinger. London : Vintage Classic, 2012. 372 p.
 18. Fleming I. Moonraker. London : Penguin Books Reprint, 2002. 247 p.
 19. Fleming I. The Spy Who Loved Me. London : Penguin Books Reprint, 2003. 198 p.
 20. Fleming I. You Only Live Twice. London : Thomas & Mercer, 2006. 272 p.

Д. М. Стрельченко
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ЖАНРОВОЇ СПЕЦИФІКИ АНГЛОМОВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ АНТИУТОПІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Особливе місце серед перекладених літературних творів займають твори наукової фантастики, зокрема її піджанр – молодіжні антиутопії. У таких творах автор відображає актуальні проблеми суспільства через призму фантастичних сюжетів, героїв-підлітків і специфічних мовних конструкцій.

Наукова фантастика – це жанр художніх творів, в якому за допомогою додавання вигаданих елементів створюється світ, відмінний від реального [2: 22]. У таких творах зображуються різноманітні варіанти життя людства, які засновані на певних теоріях чи припущеннях сучасної науки. У межах цього жанру виокремлюється антиутопія.

Молодіжна антиутопія – жанр в якому описане життя вигаданого

суспільства, яке є протилежним ідеальному. Зазвичай твори цього жанру характеризуються пригноблюючим контролем з боку авторитарного чи тоталітарного режиму, що виникає як наслідок еволюції сучасних соціальних процесів. Головним героєм зазвичай виступає підліток, крізь призму світосприйняття якого автори демонструють ключові проблеми суспільства. Назва “молодіжна антиутопія” не є загальновизнаною в спільноті науковців тому, її часто ототожнюють із класичною антиутопією. В таких творах часто використовуються гротескні образи для зображення тоталітарного контролю чи залежності людей від технологій.

Словник англійської мови всіх націй характеризує антиутопію як жанр, який уособлює критику утопічного суспільства, виступає його антагоністом, антитезою соціальній утопії [4: 34].

Антиутопія зародилася у 20-му столітті, як своєрідна реакція на тяжкі історичні потрясіння – масштабні катастрофи, зневіру в те, що прогрес автоматично стане запорукою ідеального майбутнього. Злочини які виправдовувались благородними намірами, показують різницю між ідеалами та суворою реальністю. Саме в такому напруженому протистоянні і формуються головні риси літературного явища, яке називають “антиутопією”.

Основною вимогою до перекладу є максимально можливий ступінь еквівалентності оригіналу, як з погляду семантико-структурної подібності, так і з погляду потенційного впливу на читача. Крім того, переклад повинен точно передавати зміст оригіналу і відповідати нормам мови перекладу.

Враховуючи специфіку жанру, очевидно що переклад молодіжних антиутопій створює низку викликів. У таких творах важливим є не лише сюжет чи ідеологічна напруга, а й мова як засіб вираження політичних, соціальних і культурних аномалій. Такі особливості стилістики потребують майстерного використання трансформаційних прийомів.

Саме мова створює неповторний світ кожного антиутопічного твору. У її межах з’являються особливі лексеми та стилістичні конструкції, які часто не мають відповідників у мові перекладу. У свою чергу доцільним є розгляд деяких особливостей, які викликають труднощі в процесі перекладу, а також відповідних перекладацьких прийомів, які використовує перекладач для забезпечення точної інтерпретації цих елементів у цільовій мові.

Перша особливість антиутопічного жанру це використання авторських неологізмів, які створені для позначення нових реалій вигаданого світу. Неологізми, за словами мовознавця Пітера Ньюмарка, є «найбільшою проблемою перекладача» [3: 132], адже нові слова виникають майже щодня і їх не встигають поміщати в словники. Коли мова йде про авторські неологізми, то їх переклад є ще складнішим тому, що вони створені в межах твору і часто відображають унікальний стиль автора. Ці новоутворення позначають поняття, які не мають аналогів у реальному житті. Такі неологізми часто представляють особливості штучної політики, культури чи соціального режиму майбутнього в антиутопіях, а також інколи містять елементи гри слів. Тому перекладач зобов’язаний не тільки знати мову, а й бути творчим при

перекладі таких нововведень. Іноді вони змушені вигадувати свій новотвір, щоб у читача з'явилися схожі асоціації.

Переклад авторських неологізмів зазвичай має два етапи: спочатку значення неологізму уточнюється в контексті, а потім воно передається засобами цільової мови. Перекладач має змогу вибирати між адаптацією нового терміну до мови перекладу чи збереженням оригінального слова. Зазвичай для героїв, специфічних термінів або власних назв застосовується транскрибування або транслітерація, що дозволяє зберегти оригінальне звучання та форму.

Другою особливістю є застосування сленгу. Це складові частини мовлення персонажів, характерні для певних соціальних груп, які існують в умовах штучно організованого світу або диктатури. Цей сленг зазвичай базується на сучасній мові, але із зміненням значень чи форм, які відображають особливості життєвого устрою або ідеології героїв.

Динамічність є особливістю молодіжного сленгу, що робить переклад складнішим завданням. Вплив іноземних мов сприяє його розвитку, тому досить часто англійські слова стають сленгом без адаптації до граматичних норм цільової мови. Перекладач стикається з проблемою, адже сленг є вкрай непостійним шаром лексики, а словники не встигають фіксувати ці нові одиниці, які швидко виходять із вжитку. Таким чином, переклад сленгу вимагає творчого підходу. Зазвичай, при відсутності прямих еквівалентів прийнято використовувати такі перекладацькі трансформації як калькування чи транслітерація.

Третьою особливістю антиутопій є наявність важливих елементів побудови альтернативних світів – квазі-реалій. Це лексичні одиниці, які позначають вигадані явища чи об'єкти, створені автором у процесі написання тексту мовою оригіналу [1]. Згідно словнику української мови, термін “квазі” вказує на хибність або оманливість того, що позначається словом. В антиутопіях квазі-реалії включають такі поняття як вигадані назви транспортних засобів, пристроїв, предметів побуту, їжі чи напоїв, які є частиною специфічної реальності.

Перекладач, стикаючись із квазі-реаліями, повинен не просто перекласти слова окремо, але й придумати аналогічний варіант у мові перекладу. Важливо, щоб цей переклад був зрозумілим для читача і щоб в ньому одночасно зберігалась експресивність і характер оригіналу, передаючи всі тонкощі задуму автора. Найчастіше для перекладу цих реалій використовують спосіб, який зберігає стилістичну єдність твору при перенесенні придуманих елементів – адаптацію.

Четверта особливість антиутопічних творів це використання іронії, сатири та гротеску для змальовування жорстокості й абсурдності соціального устрою, культури чи ідеологій. Іронія в антиутопії часто прихована, оскільки вона з'являється на межі офіційного наративу держави та реальною ситуацією. У той час як сатира та гротеск посилюють правду, перебільшуючи ситуації для акцентування уваги на абсурдності та несправедливості.

При перекладі таких елементів потрібно бути уважним, адже те, що для носія мови є натяком на щось приховане, залишиться непомітним для читача перекладу. Щоб вдало передати іронію, сатиру та гротеск перекладач повинен добре володіти перекладацькими трансформаціями (найчастіше використовують описовий чи антонімічний переклад) та глибоко розуміти культуру оригіналу. Прикладом такого явища є гасло “*WICKED is good*” з твору “Той, що біжить лабіринтом”. В оригіналі фраза іронічна, бо “*wicked*” – зло, а “*good*” – добре, така адаптація потребує пояснення для читача.

П’ята і завершальна особливість яку ми розглянемо це подвійні значення та евфемізми для репресивних структур які присутні в молодіжних антиутопіях. В таких творах часто присутнє явище семантичної інверсії: назви інституцій чи явищ мають позитивне чи нейтральне звучання, для маскуванння їх репресивної суті. Це є ідеологічним засобом, за допомогою якого створюється ілюзія правоти та стабільності влади, щоб полегшити маніпулювання людьми.

Така лексика становить серйозні виклики для перекладачів, яким потрібно не тільки передати ці назви, а й зберегти цю суперечність між позитивним виглядом і деструктивним змістом. В таких випадках вважаються ефективними такі перекладацькі трансформації як експлікація, компенсація чи антонімічний переклад.

Отже, молодіжна антиутопія є винятковим об’єктом дослідження практики перекладу через особливу жанрову своєрідність, оригінальність та серйозний ідеологічний конфлікт. Переклад текстів цього жанру вимагає від перекладача високого рівня компетентності в культурних реаліях та навичок інтерпретації. Таким чином, передача специфіки молодіжної антиутопії при перекладі – це поєднання лінгвістичної майстерності, уваги до авторського задуму та особливостей цільової аудиторії. Успішний переклад таких творів забезпечує його повноцінне сприйняття українським читачем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вотінова Д. О. Застосування перекладацьких стратегій при відтворенні картини світу роману-антиутопії. Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу: всеукр. нак. конф. пам’яті доктора філол. наук, професора Д.І. Квеселевича: тези доп. Житомир: ЖДУ, 2016. С. 16–19.
2. Деркачова О., Ушневич С. Сучасна англійська література: воркбук [електронне видання]. Івано-Франківськ, 2021. 95 с.
3. Newmark P. Pragmatic translation and literalism. Québec: TTR: Traduction, Terminologie, Rédaction, 1988. 133 p.
4. The All Nations English Dictionary. Pasadena: ALL NATIONS, 1990. 756 p.

МЕТАФОРА ЯК СТИЛЬОВА ТА КОГНІТИВНА ДОМІНАНТА ПРОЗИ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Лінгвістика ХХІ ст. перебуває на якісно вищому щаблі порівняно з мовознавством попередньої епохи. Сьогодні вона вивчає мовні явища з погляду когнітивних процесів, які ґрунтуються на соціальних та культурних основах. Саме когнітивна спрямованість лінгвістики дає можливість глибоко аналізувати мову художніх творів як «інструмент мислення письменника», досліджувати ментальні процеси авторського сприйняття світу, вивчати вплив літератури на свідомість читачів. Когнітивний підхід до аналізу тексту дозволяє одночасно побачити у творі цілісний світ художнього мислення митця, що реалізується через культурний код, час і простір, ідеологію тощо. Слово в художньому стилі – це не тільки прямий спосіб передачі інформації, воно містить різні смисли та конотації соціальних, культурних і психологічних чинників.

Новітні можливості когнітивної лінгвістики посилюють інтерес до творчості письменників минулого століття, оскільки завдяки сучасним підходам до аналізу художніх текстів можна по-новому поглянути на мовну картину світу автора, символіку тексту, культурні та смислові коди, зашифровані в слові, внутрішній світ персонажів. Це дає змогу значно глибше осмислити не лише зміст твору, а й епоху, у якій жив митець, що, відповідно, сприятиме всебічному та глибинному розумінню творчості письменника.

Творчість Григора Тютюнника привертає увагу мовознавців своїм нестандартним способом мислення та викладу інформації. Автор умів «простим», на перший погляд, словом розкрити такі глибини людських думок та почуттів, які сягали найпотаємніших куточків людської відомості та найтонших струн людської душі. Письменник віртуозно розкриває складність внутрішнього світу людини, демонструє глибоке розуміння психології та поведінки героїв й викликає співпереживання до них.

Стильовою та когнітивною домінантою творчості Григора Тютюнника є метафора. Дослідженню метафори присвятили праці С. Гуцол [1], О. Німенко [4], А. Овсієнко [5]. Роль метафори у творах Григора Тютюнника аналізували Л. Демченко [2], В. Калашник [3], М. Франчук [6].

Метафоричність письма Григора Тютюнника виявляється в його незвичайній образності, що є характерною прикметою індивідуального стилю прозаїка. Григир Тютюнник завдяки витонченості, точності та влучності метафор створює глибоко психологічні портрети героїв, які допомагають зрозуміти внутрішній світ людини, її емоційний стан. Надзвичайно часто основою метафор є лексеми «серце» та «душа»: *серце витьохкувало; серце щемить; серце промовляло; серце заболіло; серце стугонить; серце вискочє; серце терпне; боліла душа; душа душу чує; глас душі.*

Зазвичай метафори в Григора Тютюнника розгорнуті. Вони розширюються порівняннями, уточнюються прислівниками: *серце починає калатати, як дзвін; серце загрюкотіло, як перед сватами; серце солодко защеміло; серце б'ється рівно та лагідно, як уві сні*; конкретизуються через контекст: *десь у подушці стугонить моє серце; ні разу не озвалося серце; вибухнуло у грудях серце; серце як не вискочить, штовхається об комбінезон на грудях; не слухало серце розуму; обізвалися одне до одного душами* тощо.

Метафоричне мислення письменника ґрунтується на спостереженнях за природою та навколишнім світом. Природа у творах Григор Тютюнника одухотворена. Вона часто слугує не лише тлом для розгортання подій, а й розкриває психологію героїв, передає їхні настрої, окреслює характер тощо. Метафоричні образи природи надають творам динаміки, спонукають читача до роздумів, відображають авторське бачення часу та простору: *у куцах шарудів вітер; сонце пробило у хмарах ополонку; прискочив вітерець; туман упирається боками в кручі і завмирає; вітер струже; ліс прибрався в іній та ожеледець; мене розбудило сонце; на призьбі грається сонце, лащиться до діда*. Функції метафор різноманітні: номінативна, зображальна, експресивна, оцінна тощо.

Отже, метафори у творах Григора Тютюнника – це не просто художній засіб, це спосіб передачі внутрішніх переживань героїв та образного осмислення дійсності. Завдяки метафорі відчувається унікальний авторський стиль і глибина тексту. Кожна метафора допомагає осмислити філософську концепцію життя письменника, усвідомити морально-етичні принципи його персонажів, інтерпретувати складні життєві реалії героїв через призму художнього мислення прозаїка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуцол С. Ю. Метафора як спосіб символічного вираження внутрішнього досвіду особистості. *Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка* : збірник наукових праць. 2007. № 3 (21). Ч. 1. С. 109–116.
2. Демченко Л. Метафора у художньому тексті (за творами Григора Тютюнника). *«Прийшов, щоб не розлучатися...»: на пошану 70-річчя Григора Тютюнника* : науковий збірник. К. : Твім інтер, 2005. С. 59–65.
3. Калашник В. Ключова метафора в авторському стилі Григора Тютюнника. *Григор Тютюнник. Тези доповідей республіканської науково-практичної конференції*. Луганськ, 1991. С. 70–72.
4. Німенко О. А. Метафора у лінгвістичному аспекті. *Взаємодія одиниць мови та мовлення: комунікативно-когнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 28 березня 2014 року. Київ : НТУУ КПІ, 2014. С. 55–57.
5. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного*

університету. Серія : Філологія. 2018. № 32. Т. 3. С. 105–110.

6. Франчук М. В. Особливості метафори в оповіданнях Григора Тютюнника. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2020. Вип. 1 (92). С. 51–59.

Т. С. Цибульська
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ АВТОРСЬКОГО СТИЛЮ А. КОНАН ДОЙЛА В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Детективна література, зокрема твори про Шерлока Холмса [8], належить до найпопулярніших і, таких, що найчастіше перекладаються, у тому числі українською мовою [2]. Перед перекладачем таких творів стоїть важливе завдання – точно передати не лише зміст і стиль, а й атмосферу та культурні особливості оригінального тексту. Досягти цього допомагає вміле використання різноманітних перекладацьких трансформацій, які сприяють адекватному відтворенню прагматичного посилу тексту засобами цільової мови.

Під авторським стилем ми розуміємо сукупність мовних і стилістичних особливостей, що визначають унікальність письма конкретного автора [3]. Ідіолект, у свою чергу, є індивідуальною мовною системою, яка проявляється у специфічних особливостях мовлення окремої особи [5].

Артур Конан Дойл – британський письменник, найбільш відомий завдяки детективним історіям про Шерлока Холмса [8]. В основі сюжетів його детективів – логічні загадки, що розв'язуються методом дедукції. Стиль А. К. Дойла вирізняється виразною структурою оповіді, значною увагою до деталей і характерною лексикою, що створює ефект занурення в атмосферу вікторіанської Англії [4]. Його тексти містять розгорнуті описи, що допомагають читачеві уявити місце подій, а діалоги героїв надають динамічності оповіді.

Однією з характерних рис мови А. К. Дойла є використання специфічної лексики, пов'язаної з вікторіанською Англією та детективним жанром. Перекладач намагається зберегти культурні реалії, під якими ми розуміємо національно та культурно специфічну лексику, що описує унікальні явища життя вихідної культури [1, с. 83]. До прикладу:

A hansom cab drew up with a clatter [8].

Кеб із гуркотом зупинився біля будинку [2].

Відповідно до тлумачного словника англійської мови *hansom cab* позначає *a two-wheeled vehicle pulled by a horse, used like a taxi in the past* [7]. Проте у перекладі використаний термін *кеб*, що є запозиченням з англійської мови від *cab*, який виступає гіперонімом до номінації *hansom cab*.

Однією з важливих рис стилю А. К. Дойла є використання стилістичних засобів, що допомагають створити особливу атмосферу

детективного твору:

London, that great cesspool into which all the loungers and idlers of the Empire are irresistibly drained [8].

Лондон – це велика вигрібна яма, куди безперервно стікаються всі нероби та ледарі імперії [2].

У вищенаведеному прикладі застосовано метафору *great cesspool*, яка має негативну конотацію. Фраза складається з двох слів: *great*, що означає великий, та *cesspool*, яке має два основних значення. Перше значення є буквальним: *a large underground hole or container that is used for collecting and storing solid waste, urine, and dirty water* [7]. Друге є переносним: *a situation that causes strong shock, disapproval, and dislike* [7]. У перекладі вдало збережено образність метафори, оскільки використано словосполучку *вигрібна яма*, де *вигрібний* має значення який очищають, спорожнюють, вигрібаючи, вибираючи вміст [6: 130], що є еквівалентом англійського іменника *cesspool*.

Синтаксис А. К. Дойла відзначається чіткою структурованістю та логічною послідовністю речень, у текстах зустрічаються паралельні конструкції, що підкреслюють логіку мислення Холмса:

He laughed until he choked, and coughed until he cried [8].

Він сміявся, аж поки не захлинувся, і кашляв, аж поки не заплакав [2].

Обидві частини вихідного речення мають однакову граматичну структуру: [дієслово] + *until* + [займенник] + [дієслово], що створює логічний і ритмічний баланс. Така побудова речення допомагає посилити емоційність і водночас логіку дій персонажа. В українському перекладі збережена структура паралельних конструкцій, хоча і втрачено займенник після сполучника *until*.

Отже, переклад текстів А. К. Дойла є складним завданням, оскільки потребує збереження лексичних, стилістичних та синтаксичних особливостей його прози, що і допомагає передати атмосферу вікторіанської Англії та відтворити логічність оповіді, зберігаючи при цьому експресивність висловів і складність синтаксичних конструкцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27, т. 1. С. 82–86.
2. Дойл А. К. Пригоди Шерлока Холмса: в 4-х тт. пер. з англ. В. Панченка. Веселка: Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010. 1444 с.
3. Линтвар О. М. Індивідуальний авторський стиль (ідіостиль), ідіолект автора художнього твору. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2014. Вип. 44. С. 160–162.

4. Мацько Д. С. Детективна проза А. Конан-Дойла та братів Вайнерів: компаративний аналіз. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 9 (220). 2011. С. 12–18.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 672 с.
6. Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. : І. К. Білодід (гол. ред.) та ін. Київ : Вид-во “Наукова думка”, 1970. Т. 1: А–В. 801 с.
7. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 01.04.2025).
8. Doyle A. C. *The Adventures of Sherlock Holmes*. London : Penguin Books, 1994. 302p.

Є. В. Черниш
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖ. К. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І В'ЯЗЕНЬ АЗКАБАНА»

Однією із важливих граматичних конструктів у художньому тексті є дієслово та його форми, які виражають дії та стани і надають текстові динамічності, дозволяють описувати сюжет [1]. Використання такої форми дієслова як інфінітив та інфінітивних конструкцій у текстах художнього стилю дозволяє виконувати певні завдання. У всесвітньо відомих романах про Гаррі Поттера, написаних Джоан Роулінг, інфінітивні конструкції використовуються як важливий засіб не лише для передавання динаміки дії, але й для відображення мовних особливостей персонажів та їхнього соціального й культурного контексту. Таким чином, інфінітивні конструкції великою мірою відповідають за досягнення всіх стилістичних завдань твору, які ставляться на граматичному рівні.

Переклад інфінітивних конструкцій є складним завданням, оскільки українська та англійська мови мають різні граматичні системи та синтаксичні моделі. В англійській мові інфінітиви широко використовуються для вираження мети, бажання, наказів, припущень та необхідності, тоді як в українській часто доводиться замінювати їх підрядними реченнями або іншими мовними засобами. У процесі перекладу українською мовою інфінітивні конструкції вимагають як збереження, так і трансформації, залежно від комунікативної мети та граматичної структури цільової мови.

Найпростішим способом є еквівалентне збереження інфінітива. Наприклад: “*She tried to force the window down*” [3] перекладається як “Вона спробувала опустити вікно” [2]. У наведеному прикладі інфінітив *to force* точно переданий інфінітивом “опустити”. Схожа ситуація з фразою “*What do I have to do to make you understand*” [3] – “Що мені робити, щоб до тебе дійшло?” [2]. У цих випадках зберігається структура оригіналу та синтаксична

функція інфінітива.

Однак у багатьох випадках збереження інфінітива недоцільне. Приклад: *“How thick would Harry have to be, to go looking for a nutter who wants to kill him?”* [3] перекладено як “Гаррі ж не дурний, щоб шукати якогось психа, який хоче його вбити!” [2]. У зазначеному прикладі бачимо використання прикметника “дурний” замість інфінітива, що забезпечує кращу стилістичну адаптацію. Також важливу роль відіграє дієприслівникова трансформація: *“choosing to ignore”* – “не зважаючи”. Це дає змогу створити компактні й виразні речення.

У деяких випадках інфінітив трансформується в особову форму дієслова. Наприклад, *“I once saw a Boggart try to frighten two people”* [3] – “Я бачив, як ховчик намагався налякати двох людей” [2]. Тут використано конструкцію з підрядним реченням, яка природніша для української мови. Аналогічно, інфінітиви після *expect/hopes* зазвичай передаються майбутнім часом: *“Don’t expect me to cover for you again”* [3] – “Не сподівайся, що я тебе ще колись покриватиму” [2]. Це також є адаптивна стратегія.

Форма інфінітива в англійській мові дозволяє уникати надмірної складності синтаксису, що не завжди є можливим у перекладі. Наприклад, суб’єктна конструкція *“He seems to have solved the riddle”* [3] у перекладі звучить як “Він, здається, розкрив загадку” [2]. У цьому реченні функцію інфінітива заміщено присудком з модальним забарвленням. Такі граматичні перебудови є типовими для передачі синтаксичних конструкцій англійської мови в українському художньому перекладі.

Особливу увагу заслуговують конструкції з прийменником *for*: *“It was better for him to snuff it quickly”* [3] – “Для нього, мабуть, і краще, що все швидко скінчилося” [2]. Інфінітивна конструкція перетворюється на підрядне речення з часткою “що”. Інший приклад: *“for him to mount it”* – “щоб зручно було сісти”. Такий підхід зберігає семантичну функцію і дає змогу уникнути калькування.

Об’єктні інфінітивні конструкції, наприклад *“They felt the earth to shake”* [3], часто передаються підрядним реченням: “Вони відчули, як здригнулася земля” [2]. Такий переклад є найбільш відповідним з точки зору синтаксичної організації української мови. При перекладі каузативної конструкції *“I would advise you not to entrust him with anything difficult”* [3] – “Моя порада – не став перед ним складних завдань” [2] інфінітивна структура перетворена в імперативну.

Не менш важливою є передача інфінітиву у складі складного додатка або присудка. Наприклад, *“Harry waited for the party to break”* [3] – “Гаррі чекав, поки вечірка закінчиться” [2]. У цьому випадку функція інфінітива не зберігається буквально, проте її значення реалізується через підрядне речення.

Суб’єктні інфінітивні конструкції також піддаються трансформації. Наприклад: *“They are known to have won”* [3] – “Відомо, що вони перемогли” [2]. Тут англійське безособове речення передано відповідним українським варіантом. При перекладі речення *“Voldemort would be sure to*

come after me” [3] – “Волдеморт, звичайно, полював би за мною” [2] – інфінітив заміщено особовим дієсловом майбутнього часу.

Отже, переклад *Objective Infinitive Construction* часто вимагає перебудови речення, *Subjective Infinitive Construction* – вставних слів, а *For-to Infinitive Construction*, що зазвичай передається підрядною конструкцією зі сполучником щоб. Через ці відмінності перекладач має не лише зберегти точність змісту, а й адаптувати граматичну структуру тексту, щоб зробити його природним для україномовного читача. Незважаючи на ці труднощі, правильний підхід до перекладу інфінітивних конструкцій дозволяє зберегти стиль, логіку та динаміку оригінального тексту, що є ключовим завданням художнього перекладу.

Таким чином, інфінітивні конструкції в перекладі з англійської на українську реалізуються через різноманітні стратегії: еквівалентний переклад, лексико-граматичні трансформації, синтаксичні перебудови, редукцію або стилістичну адаптацію. Вибір стратегії залежить від функції інфінітива, його позиції в реченні, стилістики контексту та мовних норм цільової мови. Тому переклад таких конструкцій потребує глибокого мовного чуття, розуміння контексту та прагнення зберегти як зміст, так і художню цілісність оригінального тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Верба Л. Г., Верба Г.В. Граматика сучасної англійської мови. Довідник. Київ: ТОВ «ВП Логос-М», 2007. 352 с.
2. Роулінг Дж. К. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану. URL: http://book-online.com.ua/show_book.php?book=3683 (дата звернення: 24.03.2025).
3. Rowling J.K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. URL: <http://www.passuneb.com/elibrary/ebooks/HARRY%20POTTER%20AND%20THE%20PRISONER%20OF%20AZKABAN.pdf> (дата звернення: 24.03.2025).

І. І. Шахновська, А. Ю. Бик
Київський авіаційний інститут

КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ПІДТРИМКИ АДРЕСАТА В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

У демократичних державах, де питання влади обговорюються відкрито, а вирішення багатьох політичних проблем залежить від їх мовної інтерпретації, значення політичної комунікації стає особливо актуальним. Відтак, вивчення політичного дискурсу є важливим як для політиків, які шукають ефективні способи мовленнєвого впливу, так і для аудиторії, яка прагне розпізнавати справжні наміри комунікантів, розуміти приховані маніпулятивні стратегії та формувати власну точку зору.

Політичний дискурс є складною та багатошаровою комунікативною

системою. Когнітивно-дискурсивний підхід до аналізу сучасних масмедійних публіцистичних політичних текстів передбачає звернення до фактору адресата. Адресант має певну комунікативну мету та інтенції, які він кодує за допомогою мовних засобів. При цьому він має спрогнозувати процес і результат декодування цих інтенцій з боку адресата. Під час реалізації комунікативної мети та намірів адресанта у політичному дискурсі застосовується широкий спектр комунікативних стратегій і тактик та безумовно здійснюється значний вплив на психоемоційний стан опонента чи пасивного слухача.

Однією з провідних тактик у межах політичної риторики є тактика підтримки адресата, яка виконує важливу прагматичну функцію – створює відчуття довіри, взаєморозуміння та спільності між мовцем і слухачем [7].

У цьому аспекті комунікативна тактика підтримки адресата привертає увагу перекладознавців, оскільки її реалізація нерозривно пов'язана зі стилістичними, лексичними, соціокультурними та прагматичними чинниками. Політичний текст як комунікативний акт включає не лише інформативну, а й емотивну, апелятивну, а часто й маніпулятивну функції. Передача цих функцій в перекладі потребує від перекладача високого рівня мовної інтуїції та міжкультурної компетентності [8].

Матеріалом нашого дослідження слугували англомовні виступи політичних лідерів ХХІ століття (зокрема, Б. Обама, Д. Байдена, Т. Блера) та їх українські переклади, дібрані методом суцільної вибірки з офіційних джерел (тексти пресконференцій, звернень, інтерв'ю) [3, 4, 5, 6].

Комунікативна стратегія підтримки адресата може реалізовуватись через різні мовленнєві тактики, основними з яких є:

Тактика солідаризації з адресатом – використання займенників «ми», «наш», «усі разом» (англ. *we are one nation, our shared values*) – створює ефект колективної ідентичності [1].

Розглянемо стратегію солідарності на прикладі промови Барака Обама після перемоги на виборах у 2008 році.

"In this country, we rise or fall as one nation, as one people" [3].

У цій промові використано займенник першої особи множини (*we*) для створення відчуття єдності та спільної відповідальності.

Тактика емоційної залученості реалізується шляхом використання емотивно забарвленої лексики: *I feel your pain, I understand your fears, this is a moment of truth* [1].

Розглянемо тактику емоційної залученості на прикладі промови Джо Байдена на його інавгурації, 20 січня 2021 року.

"I understand that many Americans view the future with some fear and trepidation. I understand they worry about their jobs, about taking care of their families, about what comes next. I get it." [5].

У цій цитаті Джо Байден використовує емотивно забарвлену лексику, щоб встановити емоційний зв'язок з аудиторією. Фрази на кшталт «*I understand*» та «*I get it*» демонструють співпереживання та підтримку, що є

ключовими елементами стратегії емоційної залученості. Цей підхід допомагає створити відчуття спільності та довіри між мовцем і слухачами.

Тактика апеляції до загальнолюдських цінностей таких, як freedom, justice, dignity, future of our children, стимулює відгук аудиторії на емоційному рівні [1].

Розглянемо тактику апеляції до загальнолюдських цінностей на прикладі виступу Тоні Блера перед Конгресом США, 17 липня 2003 року.

"Freedom not tyranny. Democracy not dictatorship. The rule of law not the rule of the secret police. The spread of freedom is the best security for the free" [6].

У цій промові Тоні Блер використовує контрастні пари (свобода/тиранія, демократія/диктатура), що посилює емоційний вплив і підкреслює важливість цих цінностей для всього людства. Цей прийом сприяє створенню емоційного зв'язку з аудиторією, стимулюючи відгук на глибокому рівні.

Тактика персоналізації – використання особистих історій та досвіду мовця для встановлення емоційного зв'язку з аудиторією [1].

Розглянемо тактику персоналізації на прикладі промови Барака Обами, де він ділиться особистими спогадами про свою матір.

"My mother was the one constant in my life. When I think about my mom raising me alone when she was 20, and working and paying the bills, and, you know, trying to pursue your own dreams, I think is a feat that is unmatched" [4].

У цій промові звернено увагу на особисту історію промовця з метою встановлення емоційного зв'язку з аудиторією, пробудження більшої емпатії до промовця.

Особливу складність становить переклад мовленнєвих засобів підтримки, що мають культурну специфіку або передають приховану ідеологічну оцінку. Наприклад, фраза we shall overcome у перекладі має зберігати не лише смисл, а й історичний підтекст (гасло американського правозахисного руху). Український варіант ми подолаємо всі труднощі частково передає зміст, однак втрачає культурний резонанс [7].

У перекладацькому аспекті важливо дотримуватись принципу функціональної еквівалентності, тобто забезпечити, щоб перекладений політичний текст мав подібний прагматичний вплив на цільову аудиторію, як і оригінальний. Це потребує адаптації синтаксичних конструкцій, перебудови речень, а подекуди – заміни образів або стилістичних прийомів на ті, що є звичними для українського політичного дискурсу [1].

Отже, засоби релізації комунікативної підтримки адресата є важливим елементом політичного дискурсу, які потребують адекватного перекладу, оскільки для сучасної публіцистики актуальним є пошук шляхів встановлення контакту з адресатом з метою встановлення спільного когнітивного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бирик С. Публіцистичний стиль і переклад. – К.: ВЦ «Академія», 2018. – 224 с.
2. Великий тлумачний словник української мови. URL: www.slovnyk.net

- (дата звернення: 28.04.2025).
3. Виступ Барака Обама. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/full-text-of-barack-obamas-victory-speech/articleshow/3676016.cms?from=mdr> (дата звернення: 29.04.2025).
 4. Виступ Барака Обама. URL: <https://quotefancy.com/quote/770413/Barack-Obama-My-mother-was-the-one-constant-in-my-life-When-I-think-about-my-mom-raising> (дата звернення: 29.04.2025).
 5. Виступ Джо Байдена. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55656824> (дата звернення: 29.04.2025).
 6. Виступ Тоні Блера. URL: <https://www.theguardian.com/world/2003/jul/18/usa.iraq> (дата звернення: 29.04.2025).
 7. Електронний словник англійської мови. URL: <https://dictionary-definition.com/> (дата звернення: 28.04.2025).
 8. Chilton P. Analyzing Political Discourse: Theory and Practice. – Routledge, 2004.
 9. Шевченко І. В. Проблеми перекладу політичного дискурсу. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. – 180 с.

А. В. Шугаєв, Б. Ю. Вербило
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКИХ МЕДИЧНИХ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Актуальність проблеми перекладу медичної та фармацевтичної термінології з англійської мови зумовлена не лише глобалізаційними процесами та інтенсивним розвитком міжнародної наукової комунікації, а й постійним зростанням обсягів англійської літератури у сфері охорони здоров'я. Сучасна медична наука й практика активно інтегруються у світовий контекст, що потребує забезпечення точності, однозначності та зрозумілості фахової інформації для українськомовної аудиторії.

Сучасна медична та фармацевтична термінологія зазнає активного впливу англійської мови, що зумовлює необхідність точного й водночас адекватного перекладу таких термінів українською мовою. Одним із головних викликів у цьому процесі є термінологічна адаптація, оскільки більшість англійських одиниць не мають прямого відповідника в українській мові [1: 113–119]. У таких випадках перекладачі вдаються до калькування або транскрибування, що дозволяє зберегти зміст, враховуючи контекстуальну адекватність для уникнення неточностей у перекладі [3: 45–52].

Ключовим аспектом є також уніфікація термінів, яка сприяє однозначності фахового спілкування [4: 201–209]. Розмаїття перекладацьких рішень без усталених стандартів може призводити до плутанини у фахових текстах. Водночас вживання англіцизмів є доцільним лише за умови, що вони

справді позначають вузькоспеціалізовані поняття, які ще не мають усталеного українського еквіваленту [2: 85–92]. Часті перекладацькі помилки виникають через буквальне відтворення або механічне калькування, що порушує логіку і стилістику цільової мови [5: 123–129]. З погляду теорії термінології переклад таких одиниць має спиратися на принципи системності, ієрархічності та взаємозв'язку термінів. Такі принципи дозволяють формувати узгоджену терміносистему, де кожна одиниця чітко співвідноситься з певною галуззю знань. У цьому контексті важливим завданням є не лише пошук лексичного відповідника, а й дотримання нормативно-правових актів, чинних стандартів і настанов, прийнятих в українській медицині та фармації. Наприклад, переклад назв лікарських засобів, медичних процедур або клінічних синдромів має узгоджуватися з офіційною термінологією МОЗ України, Державного формуляра лікарських засобів, класифікаторів МКХ тощо.

Варто зазначити, що ефективний переклад медичних термінів передбачає інтеграцію кількох перекладацьких стратегій: транспозиції (зміни граматичних структур), модуляції (зміни концептуального кута зору), а також функціонального еквіваленту (відтворення функції терміна у цільовій мові). Використання комбінованих підходів дозволяє уникнути помилок і досягти максимальної зрозумілості перекладу. Окрім того, перекладач має враховувати соціокультурні чинники, зокрема відмінності у медичних системах, практиках лікування та професійній етиці.

Успішний переклад англомовної медичної та фармацевтичної термінології передбачає не лише володіння відповідним словниковим запасом, а й глибоке розуміння контексту, знання про специфіку галузі та критичне ставлення до вибору термінів. Уніфікація, контекстуальність та функціональна адекватність залишаються ключовими принципами, на яких має базуватись сучасна перекладацька практика в медичній сфері [4: 201–209]. Окрім того, перспективним напрямом є створення оновлених термінологічних словників, глосаріїв і баз даних, які враховуватимуть як новітні досягнення світової медицини, так і мовно-культурні особливості української фахової комунікації. З огляду на динамічність галузі, важливо забезпечити регулярне оновлення таких ресурсів, а також поглиблювати міждисциплінарну співпрацю між перекладачами, медиками й фахівцями з термінології.

Додатково необхідно звернути увагу на міжмовні та міждисциплінарні аспекти, які суттєво впливають на переклад медичної та фармацевтичної термінології. Зокрема, медична терміносистема формується на перетині кількох наук – анатомії, фізіології, біохімії, фармакології, клінічної медицини тощо. Це означає, що перекладачеві необхідно орієнтуватися в широкому спектрі понять, аби уникнути концептуальних помилок. Важливо пам'ятати, що деякі терміни можуть мати різне значення залежно від конкретної підгалузі медицини або контексту їх використання. Наприклад, термін *lesion* у дерматології та нейрохірургії може позначати різні типи уражень, що потребує уважного аналізу контексту для правильного перекладу.

Ще одним викликом є тенденція до використання латинізмів та

грецизмів, які традиційно домінують у медичній термінології. В українській мові такі запозичення часто адаптуються із затримкою або мають кілька варіантів написання та вживання, що може призводити до варіативності й непослідовності у перекладацькій практиці. Це актуалізує необхідність ретельного дотримання правил транслітерації, прийнятих стандартів написання, а також посилання на авторитетні термінологічні джерела.

Не менш важливою є проблема міжкультурної еквівалентності. У деяких випадках специфічні поняття, усталені у західних системах охорони здоров'я, можуть бути незнайомими або неприйнятними в українському професійному середовищі. Наприклад, концепція *hospice care* або *advanced directives* має культурно-зумовлені особливості, які не завжди мають прямі відповідники в українському правовому полі чи практиці. Тут важливо не лише перекласти термін, а й, за потреби, надати коротке пояснення чи примітку для забезпечення правильного розуміння.

Крім того, сучасна перекладацька практика вимагає активного використання інформаційних технологій — спеціалізованих перекладацьких програм (CAT tools), термінологічних баз даних, корпусів текстів тощо. Ці ресурси допомагають забезпечити послідовність термінології, автоматизувати пошук відповідників та прискорити процес перекладу без втрати якості. Наприклад, застосування технології *translation memory* дозволяє зберігати раніше перекладені сегменти тексту та автоматично пропонувати їх у схожих контекстах.

Отже, переклад медичної та фармацевтичної термінології з англійської мови на українську — це комплексне завдання, що вимагає поєднання лінгвістичних знань, галузевої компетенції, міжкультурної чутливості та володіння сучасними технологіями. Для подальшого вдосконалення цієї сфери доцільно сприяти підготовці кваліфікованих перекладачів, розвитку професійних стандартів перекладу та підтримці інтегрованих проєктів із розробки національних термінологічних ресурсів. Усі ці заходи сприятимуть забезпеченню точності, зрозумілості й доступності медичної інформації для українських фахівців та пацієнтів у контексті глобальної наукової комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук Н. О. Проблеми перекладу англomовної медичної термінології українською мовою // Вісник Львівського національного університету. Серія "Філологія". 2019. №65. С. 113–119.
2. Головач А. М. Стратегії перекладу медичних текстів: виклики та рішення // Наукові записки НаУКМА. Серія "Лінгвістика". 2021. №28. С. 85–92.
3. Мартинюк І. В. Транскрибування і транслітерація в перекладі англomовних фармацевтичних текстів // Вісник КНЛУ. Серія "Перекладознавство". 2020. №48. С. 45–52.
4. Сергієнко М. О. Уніфікація медичної термінології в українському перекладі: виклики сучасності // Філологічні студії. 2022. №22. С. 201–

209.

5. Яценко О. В. Особливості перекладу англomовних термінів у медичних текстах // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія "Філологія". 2018. №35. С. 123–129.

І. М. Шуляк
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

LANGUAGE IMPOVERISHMENT IN AI-TRANSLATED LITERARY TEXTS

In the evolving landscape of machine translation, artificial intelligence offers unprecedented speed and accessibility. However, AI-generated translations reveal critical limitations in literary translation, particularly when analysing English–Ukrainian renderings. AI technologies may overlook literary texts' subtle complexity and expressive depth. The Council of European Associations of Literary Translators (CEATL) likewise challenges the notion that generative AI is a convenient gateway to academic literature. Its members have closely monitored the evolution of generative AI applications within translation. In their statement, they claim that “AI usage standardises translations, impoverishing written cultures and languages in general through, among other things, priming bias (the tendency to be influenced by the first option given to us by the machine) and self-pollution (the machine learning from itself)”[5]. One more concern is that people seem fascinated by the outputs of AI in translation and are using it in falsifying texts and academic writings. The members of the European Writing Council called AI writer a “writoid”, provided with typewriters would, in a few eternities, produce all the books in the British Museum” [4]. Translators should not be transformed into “writoids”, who “are incredibly fast monkeys with the added ability to compose answers to the prompts that users give them with no intelligence but combinatory power, because “writoids” don’t write but compile” [4].

AI can help translate non-fiction, but primarily as a supplementary tool, much like editors use spell checkers and grammar correction services. When it comes to literary translation, however, style plays a significantly more prominent role. The author’s unique perspective makes the work compelling, and the translator must convey this through another language. Most edits are not merely corrections of typos or missing punctuation marks, but rather involve subjective decisions made by the editor. There are many doubts whether AI, for instance, can recognise intricate allusions or intertextual references [1].

While AI translation technologies are valuable tools in everyday and functional communication, their application in literary contexts remains problematic. The comparison between human and AI renderings of children's literature passages illustrates the latter's tendency toward semantic generalisation, emotional dulling, and stylistic flattening. These characteristics diminish the source

text's richness, personality, and cultural resonance, ultimately undermining the communicative power of literature.

We provide examples and comparative analysis of the English-Ukrainian human translation of “Karlsson-on-the-Roof” by Astrid Lindgren [2] and AI translation to prove the above-mentioned claims. Expressions such as “*a piano was being played*” [2] rendered as “Грали на піаніно” by AI contrast starkly with the human version “бренькіт на піаніно” [3]. The former is grammatically correct yet semantically flat, while the latter evokes auditory imagery and tonal texture. Similarly, “*easily fall down*” becomes “Легко впасти” in AI’s version. A literal rendering that lacks the playfulness and physicality of the human phrase “можна дати сторчка” [3], which vividly reflects colloquial register and embodied experience.

AI translation also tends to neutralise the emotional palette of the original. For instance, “*Gurgled contentedly*” [2] becomes “Задоволено булькотів”, a neutral and structurally sound phrase, yet significantly less evocative than the human-rendered “залебеділа” [3], which taps into the poetic and childlike resonance of the moment. Moreover, in translating “*Mommy certainly was worried*” [2], the AI output “Мама, звісно, хвилювалася” loses the informal and idiomatic coloring captured by the human version “У мами справді були ‘нерви’” [3], which conveys not only emotional state but also tone and personality.

AI-generated texts reflect a strong inclination toward standardisation and normativity, inhibiting playful, inventive, or culturally rich expressions. The phrase “*To cling with arms and legs*” [2] is translated by AI as “Обхопити руками й ногами” – a grammatically correct but stylistically neutral construction. By contrast, the human version “лізти рачки” [3] reinterprets the action in a childlike and vivid manner, anchoring it in a sensory, kinetic world that resonates more powerfully with readers.

The translation of literary texts entails subjective decisions related to the representation of aesthetic and ethical dimensions inherent in the original. AI-generated translations often lack the individual perspective required to navigate such interpretive choices, which human translators approach with deliberation and sensitivity. Literary translators operate within specific cultural, social, and historical frameworks, tailoring their work to audiences with diverse backgrounds. Achieving a faithful and impactful translation thus necessitates contextual awareness and advanced creative writing abilities – capabilities that machines, without meaningful human intervention, cannot replicate [1; 4; 5]. Unlike AI, human translators reflect, reconsider, and adapt their tone and register throughout translation. AI systems, by contrast, deliver only utilitarian outputs; humans must retain agency over how these outputs are crafted.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Городиська П. Штучний інтелект у перекладі: загроза чи помічник (дата звернення 01.04.2025). URL: [Штучний інтелект у перекладі: загроза чи помічник?](#)

2. Ліндгрєн А. Малий та Карлсон, що живе на даху. Видавництво РМ. 2024. 128 с.
3. Lindgren A. Karlson on the Roof. Oxford Childrens. 2008. 176 p.
4. [Manifesto Against Writoids](https://againstwritoids.org/manifesto-against-writoids/) URL: <https://againstwritoids.org/manifesto-against-writoids/> (дата звернення 02.04.2025).
5. Statement on Artificial Intelligence. URL: <https://www.ceatl.eu/wp-content/uploads/2023/11/CEATL-AI-statement-EN.pdf> (дата звернення 01.11.2024).

***СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ
ЛІНГВІСТИЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ***

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПАМ'ЯТІ ДОКТОРА ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА Д. І. КВЕСЕЛЕВИЧА (1935-2003)**

9 травня 2025 р.

Надруковано з оригінал-макета авторів
Житомирський державний університет імені Івана Франка